

94096

II.
ADUNARE

GENERALE

a

Asociațiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu

tienuta

in

Brasiovu

Dela ²⁸/₁₆ — ³⁰/₁₈ Iuliu 1862

Sibiu

in Tipografi'a diecesana.

1862.

II.
ADUNARE
GENERALE

Asociației transilvane pentru literatură română și cultură populară

ROMÂNII

ținută

în

Brasov

De la 1882 — 1883

Sibiu

în Tipografia diocesană.

1883.

Protocolulu

Adunării generale II: ținute de Asociațiunea transilvană pentru literatură și cultură a poporului român în Brașiov în an. 1862:

Sedinți'a I. din $28/16$ Iuliu

Acest'a Sedinți'a 1 decurse preste totu în ordine și intru întielesulu programei pregătite de către Comitetulu asociațiunei în Sedinți'a sa din 1 Iuliu n., cu ácelu adaosú inse, cărele în programa nu s'a potutu prevedé, ádecá numerulu celu însemnatóriu alú membriloru adunați, bucuri'a și entusiasmulu, care se vedé stralucindu pre fecele tuturoru, pentruca prevedinti'a le ajută cá se se póta re'ntálni spre a consultá despre midilócele conducători'e la scopulu preflptu în statutéle Asociațiunii.

Dupace duminéca în pređiu'a adunării se servise S. liturgia de către Escelenti'a Sa Domnulu Episcopu diecesanu incongiuratu de preotfimea numeroasă și se ceruse ajutoriulu cerescu la lucrările, ce așteptáu pre adunare, — apoi în urmatori'a dí demaneti'a pe la 9 óre adunarea alesé din sinulu seu o deputatiune de 12 membrii spre a invitá pre E-

scelenți'a Sa Domnulu Presiedinte Episcopulu Andreiu Barone de Siaguna la siedintia, care si întemplantuse, in data ce sosi si Escelenți'a Sa D. Archiepiscopu si Mitropolitu Alexandru Sterca Siulutiu, Presiedintele dispuse a se intoná mai antáiu imnulu populariu prin capel'a musiceei militare chiamate inadinsu la solenitatea deschiderei; eara apoi tienú catra adunarea asociatiunii o cuventare, ce fú ascultata de catra numerosulu publicu, carele trecea preste optu sute insi, cu cea mai seriósa luare-aminte insocita de o tacere si liniște esemplaria ce domniá între ascultatori, petrunsi de insemnatatea dílei si de puterea cuventului. (vedi sub A.)

Mai 'nainte de a se trece la ordinea dílei, Domnulu Protopopu Ioanu Popasu salutandu pe adunare in numele locuitorilor romani din cetatea si Districtulu Brasiovului in cuventarea sa plena de zelu si devotamentu pentru cultur'a si fericirea poporului, desvoltá mai pe largu totu ce astépta poporulu dela activitatea acestei asociatiuni, eara apoi incheiá cu o rogatiune petrundietória. (vedi sub B.)

Ambele acelea cuvinte se adaoga la acestu protocolu intru totu coprinsulu loru.

I. Acumu Dn. Presiedinte dechiará, ca siedint'a e deschisa. Indata dupa acésta Dn. Canonicu Antoniu Vestemeanu in calitatea sa de secretariu cití unu raportu alu seu privitoriu la activitatea Comi-

tetului pe cele 9 luni trecute, carele s'a priimitu de catre adunare cu tota placerea, eara pentru faticeie si devotamentulu aratatu, se vota Dlui secretariu multiamita publica.

II. Ca adaosu la raportulu susu memoratu, Secretariulu Georgie Baritiu incunoscientiã pe adunare inca si despre intrarea acelu elaborete seau disertatiuni, care suntu destinate de catre autorii loru, seau a se citi in faci'a adunarii seau a se publica in foi'a asociatiunii, cum si despre unele ajutõrie scientifice, precumu mineralii, petrefapte s. a. Acestea raporturi inca se adauga la protocolu sub

III. **C. et. D.** Mai departe adunarea generale aflandu cu cale a se tiené totu numai de ordinea lucrariloru prefapte in susu atins'a programa, dupace facu a se citi bilantiulu prescurtatu alu socoteliloru anuale, alese prin aclamare atatu o comisiune cercetatoriã de socoteli, catu si alt'a insarcinata a elaborá in 48 ore unu proieptu privitoriu la intrebuintiarea si repartitiunea pe viitoriũ a venituriloru asociatiunii intru intielesulu statuteloru.

IV. Dupa acesteã Secretariulu Georgiu Baritiu arata adunarii intr'o cuventare prescurtata, ca de si dupa programa espusetiunea este a se deschide astadi, aceea si inse nici pana in minutulu de facia nu este implinita, pentrucã obieptele de espusetiune inca totu mai vienu si ca numerulu loru trece preste

doue mii, dupa, aceea aratandu si temeiurile pentru care sa infiintiatu acea espusetiune, roga pre presiedinte ca se enuncia deschiderea ei, ceea, ce Escelentia Sa si facu prin o cuventare prea insu-fietitória.

Atunci Chorul junimei intóna imnulu, eara publiculu trece in localele espusetiunii, care curendu se si implura de unu publicu fórte numerosu.

Cu acestea Siedinti'a dilei I se inchise.

Andrieu Bar. de Siagma,

Presied.

Georgie Baritu

Secretariu.

Siedinti'a II. din $29/17$ Iuliu.

Inceputulu la $9\frac{1}{2}$ óre.

Mai 'nainte de a se trece la ordinea dilei, Esce-
lenti'a Sa Domnulu Presiedinte al adunarei cunos-
cându, cá este neaparata trebuintia, cá acelu no-
bili aspiratori, cari dorescu ase inscrie cá membri
ai asociatiunii, si a platí tacs'a defipta prein Statute,
se li se dea ocaziune de a'si implini dorenti'a lor,
propune adunarii, cá se aleaga o comisiune con-
statatória de membrii, cari se constea din trei indi-
vidi I. Maer, I. Ratiu si G. Leca.

Aceasta propositiune se primesce, si comisiu-
nea se compune din Domni susu numiti.

I. Aflandu Domnulu Presiedinte, cumca secreta-
rilor asociatiunii ocupati si de altuminterelea cu
alte afaceri nenumerate, le ar fi fórte cu anevoia a
portá si protocolulu, a'lu si parisa, propune ale-
gerea de doi juni, cari se fia insarcinati cu aceasta
afacere.

Priiminduse propusetiunea, se si denumira trei
juni cá actuari.

II. Dupa acestea in decursulu citirii protocolulu
dein siedinti'a I. se escà intrebarea, deaca se cu-
vine, asociatiunea se dispuna ase redige protocó-
lele siedintieloru sale strinsu birocraticu, cu fe-
rirea de ori ce descoperire a unoru simtieminte

ocasionali ale inimii omonești, seau cu asociatiunea își pastreza în aceasta privintia o deplina libertate, — adunarea decide pentru modalitatea dein urma, eara apoi redactiunea Protocolului se încuviință cu singura observatiune, cumcă actele de dimisiune asternute adunarii de catra Domnul Secretariu A. Vestemianu si Cassier A. Bechnitiu, încă trebuie se fia memorate în protocolu, cea ce se si adause la locul seu.

— III. Dupa aprobarea protocolului Dlu. Presedinte da ordine Domnului Professoru si Directoru Gabriilu Munteanu, spre asi rosti, seau citi disertatiunea sa despre statorirea ortografiei romane si despre purismulu limbei, ceea ce se si întimpla.

— Dupa ce inse Domnul Munteanu isi încheia disertatiunea sa cu acea propunerē seau motiunē, că adunarea se aleaga o comisiune, care se fia însărcinata asi da pana în urmatori'a di opiniunea sa în privinti'a ortografiei priimate în Octobru anululu 1860 de catra Comisiunea filologica, dupa principiulu etimologicu si pre langa regulele scrise din același, si statorite de Domnulu Canonicu T. Cipariu, si dupa ce își descoperi dorinti'a, că conclusulu, ce aru rezultă asup'r'a operatului acelei Comisiuni din sinulu adunarii, se aiba putere obligatori'a moralicesce: asia D. Vicenc. Babesiu observă, cumcă fiindu aceasta cestiune de o mare

importantia, nece decum nu s'ar putea pretinde, cá aceeași se fia terminata îndata în următorii a di, ci cá spre același scopu se cere unu timpu mai îndelungatu.

— IV. Cu aceasta ocașiune descoperindu D. Canonicu și Vice-presiedinte T. Cipariu, cumca Domni'asa are întru asemene o disertatiune pregatita totu în aceasta materia, se aflá cu cale, cá se si o citeasca în legaminte cu cea de mai'nainte. Finindu Domnulu Canonicu Cipariu disertatiunea sa científica, D. Presiedinte reflectá, cumca deca spre scopulu susu atinsu s'ar alege o Comisiune, atunci amu intrá întru unu cercu vitiosu, dein comisiunea filologica în alta comisiune filologica, ci aceasta cestiune se se lase în grij'a respectivei sectiuni filologice, care este a se înfiintá pre viitoriu.

Intr'aceea totu Escelenti'a Sa Presiedintele propune adunarii întrebarea voiesce adunarea cá se priimeasca ortografi'a, pre care o priimise comisiunea filologica în anulu 1860. Desvoltanduse desbatere seriósa asupra acestei întrebatiuni, în urma adunarea se învoiesce în unanimitate, cá romanii se primeasca desu memorat'a ortografia. Aici întrevine o alta motiune a Domnului Babesiu în acela intielesu, cá dupa ce romanii din Banatu suntu opriti de catra unele autoritati de acolo a scrie cu litere latine, prin care mesura asupritória ar suferi

literatur'a si natiunea romana, asociatiunea sesi puna tota influinti'a sa spre delaturarea unei nelegiurii cum este acea.

Dein aceasta motiune se nascu desbateri noue, la cari iau parte mai multi membrii, ear mai alesu Escelenti'a Sa Domnulu Mitropolitu Alexandru Sterca Siulutiu, Escelenti'a Sa Domnulu Episcopu Presiedintele, Dnii A. T. Laurianu, Georgiu Baritiu si altii, care tote resumanduse in esenti'atoru, in urma Domnulu Presiedinte propune spre concludu urmatóriele puncte:

1.) Adunarea primesce ortografi'a recunoscuta de buna si corespundietoria geniului limbei romanesci de catra comisiunea filologica a. 1860, si o recó-menda publicului cititoriu si scriitoriu.

2.) Aceeasi adunare indatora pre comitetulu asociatiuni, a) cá se insciintieze pre ordinariatele romanesci despre susu atins'a ortografia si ale pofti, cá se publice acést'a decisiune a asociatiunii la cleru si intielegintia.

b.) Se insciintieze si pre gubernulu tierci despre aceasta ortografia, cá despre unica, ce se póte asemenea recomandá la tote oficiolatele in tote ramurile administratiunei publice.

c.) Totu acestu concludu alu adunarii se se face cunoscutu si redactiuniloru nationale romanesci.

3.) Cu toate acestea adunarea recunoște fiacaruia dreptul netiermunit al liberei discuțiuni asupra gramaticii și ortografiei limbii sale, pentru că este prea bine cunoscută, cum că pe câmpul științei nu încapă nici o restrângere sau dictatură, ci că aceasta are să provină numai de la legile vecinice, ce se descoperă din natură a limbii.

V. După încheierea acestei discuțiuni Domnul Președinte da ocaziune Domnului Protopopu Ioan Petricu a recomanda într-o disertațiune a sa cultură a vermilor de mătăsa, cu care ocaziune aduse mai multe exemple de cel mai învederat folos pentru locuitorii țării.

Această disertațiune se îndreaptă la respectivă secțiune agronomică, ce va fi să se influențeze de în sine și întru asociațiunii.

VI. Domnul Ioan Puscariu, administratorul Comitatului cetății de balta, într-o disertațiune a sa istorică arată importanța documentelor privilegiate, ce se mai află pe la familiile nobile române, și necesitatea colecțiunii aceloră pentru înăvutirea istoriei naționale. Arată că el a adunat în copie mai bine de ună sută de astfel de documente nobilitare, și astfel de privilegii vechi și că prin aceea a devenit la cugetu, de a compila unu conceptu de toate familiile nobile românești din Monarhia austriacă, cu scopu, ca această conscriere

se serveasca atatu de viaductu la aceea colectiune, catu si pentru statistic'a nationala. Elu s'a adresatu la oficiolatele romane si a conscrisu pana acumu la o mie doua sute de familii cu trunchiuri de deosebite predicatē, mai cu seama din diecesele Blasiului, Gherlei, Aradului, Lugosiului si Sibiului, care conscriptiune o transpune in proprietatea asociatiunii transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Dara cá aceasta colectiune se se complinēscā, propune cá asociatiunea selu sprigineasca in intreprinderea aceasta deocamdata numai pein provocarea organelor nationale, cá de unde inca nu'su conscrise aceste familii romane, se se conscrie dupa formulariulu datu si se ile tramita intru'nu timpu determinatu, cá dupa aceea colectiunea se se combine in ordinea alfabetica, si pe temelii caviin-cióse.

VII. Timpulu fiindu inaintatu se mai da locu disertatiunii secretariului G. Baritiu: Despre artele frumóse in aplicarea lor la cerintiele poporului romanescu.

Tóte acestea disertatiuni au fostu bine priimate de adunarea generale.

Siedinti'a se incheie la 2¹/₄ óre dupa amiadi.

Andrieu Bar. de Siaguna.

Presied.

Georgie Baritiu

Secretariu.

Siedinti'a III. din ³⁰/₁₈ Iuliu.

Inceputulu la 9 ¹/₂ óre demaneati'a.

Inainte de a se deschide siedinti'a, tinerimea de ambe secsele intonà imnulu ocasionalu titlatu „Rugatiunea romanului.“ Indata dupa acésta Escel. Sa Domnulu Priesiedinte deschidiendu siedinti'a a-nuntia, cumca la ordinea dilei este continuarea disertatiuniloru cate au mai remasu din cele consemnate in raportulu din 28 alu secretariului primariu. Intraceea D. Baritiu arata, cà de si in archiva se mai afla cateva disertatiuni; dupa ce inse de o parte auctoriil acelorasi afora numai de D. Profesoru Mesiota, nu se afla facia spre ale citi si nici ca auctorisara pre altucineva, cà se le dea citire, eara de alt'a, materialele cate mai avemu a pertractá fiindu si multe si mai tóte de o mare insemnatate, eara timpul fiindu fórte scurtu, pentru cà suntemu in cea dein urma siedintia, — asia dînsulu este de acea opiniune, cà se trecemu la alte lucruri mai întetitorie, prin urmare cà se se ia 'nainte raportulu comisiunii, care au cercetatu socotelile, cum si alu celei lalte comisiuni insarcínate a proieptá unu preliminaru pentru spesele anului 186²/₃, apoi si regularea trebiloru espusetiunii, carea de astadi inainte ar fi se tréca dela comun'a romanésca dein Brasiovu deadreptulu in proprietatea si sub dispusetiunea asociatiunii nóstre transilvane;

mai înainte de tóte înse cere că se póta da citire
protocolului siedintiei ádouá din 29 Iuliu, cea ce
se si întempla.

Cu aceeași ocaziune se facu cunoscute doua
telegrame sosite cu o di mai înainte si anume unul
din Clusiu dela Ilustritatea sa Dn. Vice-presedinte al
gubernului traúsilvanu Vasil. Popu, prein care salu-
tandu pe adunare si cerendu binecuventárea si aju-
toriulu ceriului pentru dinsa, insciintia totuodata;
cumca afácerile oficióse l'au impededatu dela im-
plinirea dorintii sale de a luá parté in persóna la
lucrarile acestei întreprinderi patriotice, eara alu
doilea de același coprinsu si insuflatu de aceleasi
simtieminte nobile si patriotice din Vien'a dela Dni
C. Hormu zache, Consiliarulu Dim. Moldovanu, se-
cretarulu de curte G. Angelu, Agentulu I. Do-
branu si coniuuristulu minister: Dr. I. Maioru. Am-
bele aceste telegrame se priimira de catra adu-
nare cu cea mai via pláecere si multumire.

Presedintele anuntia, ca d'upa ordinea dilei
intra in discussiune raportulu Comisiunei pentru cer-
cetarea computurilor.

I. D. Puscariu presied. Comisiunei — Comisiunea
denumita de onor. adunare pentru cercetarea com-
puturilor la care am avutu onóra de a presiedea;
a tinutu eri siedintia si sia implinitu cu scrupulo-
sitate misiunea, ce i ati incredintiatu. Onor. D. Ba-

besiu a fostu insarcinatu de comisiune a ve raportá.

Domnulu Babesiu raportatorulu comisiunii refera, ca a cercetatu cu deamenuntulu actele substernute in privinti'a socoteleloru si ca lea aflatu exacte, afora de prea pucine, care s'au rectificatu si acelea dupa observatiunile Dlui casieru Bechnitiu.

Observatiunile acestea s'au purtatu la foliele 9, 13 si 18 si s'au facutu rectificariile dupa actele ce se afla in cancelari'a Asociatiunii.

Catu pentru spese, de si se pare o suma mare, este cu totulu justificata si se pare astfelu mai cu seama, fiindca cea mai mare parte sunt 600 f. ai fondului juristiloru, fondu, ce decretase adunarea se se amestece in cas'a Asociatiunii. Comitetulu inse spre a inlaturá mai multe neindemanari a separatu fondulu juristiloru de alu asociatiunii si astfelu aceste spese nu cadu in sarcin'a nostra. Celalalte spese de observatu sunt pentru o casa Werheimiana, care era o lipsa inevitabile, apoi mobilaria cancelariei, tiparirea actelor societatii, — la care voiu a observa ca onor. Comitetu trebuie se ia dispositiuni ale si vinde (actele), se nu remanemu in paguba; in fine cea din urma si mai neinsemnata e suma pentru servitori, care se trece fara nici o observare fiindu foarte modesta.

Comitetulu ia indresneala se mai faca inca unele observatiuni. Se afla inscrise in protocolulu cassei

sume promise, dara nerepsonse, socotescu că acestea e bine se remania in unu protocolu particularu, eara in celu generalu se între numai sumele respunse.

Presiedintele observă, că trebuc a fi trecute in protocolulu generale, caci elu este actulu oficialu alu Asociatiunii.

D. Babesiu. Se'mi dea voia Onor. adunare a mai face o observare.

S'a vediutu, că la vreo doi membri fundatori s'au eliberatu diplome inainte de a fi respunsu fondulu de 200 f., ce au subscrisu, si rōga Adunarea se ia o decisiune, deca se potū tramite diplomele membriloru fundatori, cari n'au numeratu inca fondulu subscrisu, observandu totudeodata, că acei onor. membrii platescu interesele pana la respunderea fondului.

Domnulu Prof. Vestemianu da esplicari in această privintia dupa urmarile si conclusele Comitetului.

D. Babesiu urmeadia cerēndu inca, că Adunarea se decida, daca n'ar fi bine, că prelanga membrii comitetului se se numēscă alti atatia suplentii, cari avendu presied. dreptu de ai convocā, se i suplinēscă, candu aceia ar fi impedecati de a merge la Sibiu, cum s'a intemplat de doue ori in cur-

sulu celor 9 luni trecute dela prim'a Adunare generale.

Apoi r'oga Adunarea se decida asemenea, cine se legitimeze protocoalele cassei si revisiunea, ce se face, Comitetulu seau Presedintele, cu insarcinarea si aprobarea Adunarii?

Presied. observà Dlui Babesiu cu aclamarile Adunarei, si raspunde: 1° cã pracs'a Comitetului a fostu de a tramisu la membrii fondatori, cari nu respusesera înca fondulu pre deplinu numai diplome de membri ordinari; dara socotesce cã Adunarea ar' trebui se primésca, cã in viitoriu se nu se mai urmedie cu atata rigóre, de óra ce asemeni întemplari sunt prea pucine, si ca provinu dela barbaralii cari merita cã Comit. si Asociatiunea se le arate loialitate.

2° pentru propunerea de membrii suplenti, sunt dein membrii actuali ai comit. mai multi cari nu potu remané in activitate, si deslegarea cestiunii se remania cum a propusu D. Babesiu, candu va fi cestiunea alegerii nouilor membri.

3° Pentru legitimarea cassei, parerea sa individuale este, ca dupa ce se tractéza revisiunea protocoalelor in Adunare, este destulu pentru rectificare aprobarea seau des-aprobarea generale, ce se va coprinde in protocolu si in urmarea carei casierulu va subscrie protocolulu si oficiulu va în-

credință, că s'a aprobatu seau că s'a desaprobatu de adunarea generala.

D. Asente Severu combate opiniunea Dlui Babesiu si a Escel. Sale Presied. în privinția de a se eliberá diplomele înainte de versarea fondului si dice, ca acésta nu s'ar puté face fora modificarea statutelor, care coprinđu articlu pozitivu în ast'a privinția.

Discusiunea urmeza asupra acestui punctu.

Dlu. Babesiu, Doct. Ratiu, Escl. Sa Mitropolitulu Sinlutiu, Baritiu, Puscariu, Gaitanaru si Macelariu sustienu interpretarea art. 6 în sensulu, că se potu dá diplomele, candu 'su garantiile sigure fora versarea fondului, si că restulu, ce au membrii fondatori a depune, remane cá oblegatiuni asemanate cu creanțele diferite, ce are a priimi Asociatiunea.

Dni Asente Severu si Canoniculu Cipariu combatu ast'a interpretare, argumentandu, că art. dice pozitivu sum'a, éra nu obligatiuni, că acesta a fostu sensulu, care s'a datu articolului la formarea Statutelor, si că verce interpretare, ar fi o modificare a Statutelor, care ar trebui se fia aprobata si întarita de Monarcu.

Presied. formuléza opiniunile, si arata că mai tóte revinu la conclusulu comitetului dein 1 Iuliu 1862, carele coprende, că individiloru, cari voescu a numerá numai în rate succesive sum'a de 200 f. ce

le ar dá dreptu de membrii fondatori, se lise emita numai decretu de membrii ordinari, care apoi la platirea celei din urma rate se se schimbă cu altulu de fondatoru, si prein urmare pune întrebarea următoria: aproba Adunarea generala afacerea cea de pana acum a comit. in privinti'a espedarii diplome-loru pre sēma membriloru fondatori seau ba?

Adunarea încuviintēza întocmai conclusulu comit. coprinsu în §. 7 dein protocolulu siedintiei sale dein 1 Iuliu 1862.

II. Presied. pune în discussiune proiectulu comisiunii pentru repartitiunea fonduriloru în privinti'a agendeloru asociatiunii pre anulu viitoriu.

D. Puscariu propune, că în viitoru se fia în-sarcinatu Comitetulu a face acēsta lucrare, apoi Adunarea se numēscă numai o comisiune, care se revideze proiectulu si se decida în discussiune publica.

Presied. formulēza votulu dupa propunerea D-lui Puscariu si se încuviintēza de Adunare dupa ore care discussiune, la care pre temeulu § 23 dein Statute iau parte Dnii Baritiu, Macelariu, Babesiu si Cipariu, Presiedintele da citire proiectului.

D. Puscariu cere, că mai înainte de discussiunea acestui proieptu se se arate lamuritu, care e sum'a venitului Asociatiunii pre anulu viitoriu si la catu se urca sum'a cheltueleuru preliminarate.

Presied. arata, că sum'a, ce se pôte întrebuintiá e de 3000 f. v. a. si că sum'a pentru cheltueele proiectate se redica la 3170 f. v. a. ceea ce presinta unu escedinte de 170 f. v. a.

III. Se pune în discusiune remuneraea secundului Secretariu de 200 f. v. a. pe anu.

Adunarea încuviintéza sum'a de 200 f. v. a.

IV. Se pune în discusiune sum'a proiectata pentru cheltueele comitetului de 140 f. v. a. Se încuviintéza.

V. — Se pune în discusiune sum'a alocata de 50 galbeni c. r. premiu poetului Andreiu Muresianu.

Escel. Sa D. Episcopu si Presied. In adeveru mie mi se pare pucinu acést'a suma pentru celebrulu nostru poetu; Inse proiectarea s'a facutu în privire cu starea pecuniaria a Asociatiunii.

Dara la acestu neînsemnatu premiu se adauge altulu fórte mare, premiulu moralu, si credu că esplicu simtiemintele si convingerea Adunarii pof-tindu Dlui And. Muresianu a avé taria trupésca cá verfulu Surului si Magur'a Codlei.

Adunarea priimesce cu aclamatiuni de „se traiasca,” sum'a proiectata cá premiu poetului Muresianu.

VI. Se punu în discusiune stipendiale fondului Comitetului juristiloru.

Presied. Acést'a cestiune e fórte delicata. Dara nu'su eu inimiculutinerimeí, si nu sciu, deca ea are

mai mare grija de mine seau eu de ea? Dnfi din comisiune au propusu lucrulu acesta astfeliu, adeca: 1200 f. v. pentru stipendiulu juristiloru esclusivu. Totu se faca ajutorie pentru toti si numai pentru preoti nu, si de ce nu si pentru popi, nu facemu si noi parte dein natiune? Statutele Asociatiunii nu oprescu acésta de locu.

Asia dara eu propui cá banii destinati pen-
tru stipendia, se se intrebuintieze in ajutorie pentru studentii dela tóte facultatile.

D. Munteanu observa, cá unii dein membrii comitetului au fostu de opiniune, cá déca unele tienuturi seau comitate aru voi a destiná stipendia anumitu numai pre sém'a tineriloru nascuti dein si-
nulu loru si carii 'si voru fi facându studiile prela unele facultati, acésta se se lase cu totul in voi'a aceloru tienuturi de se póte pune asociatiunii ase-
menea conditiune; dein contra inse comisiunea in majoritatea membriloru sei, a fostu de aceea opiniune, cá asociatiunea nu póte priimi o asemenea condi-
tiune, ci cá dens'a trebue se caute a se dá studen-
tiloru stipendia seau ajutorie fora distintiune, la toti tinerii romaní cati le voru meritá in adeveru, dein tóte provinciele locuite de romaní in coprensulu im-
perinlui austriacu.

Acést'a propunere a comisiunei desteptá desbateri indelungi si in catuva interesante, încátu adica prein

aceleasi se trase cu totu adinsulu tota luarea a-minte a adunarii, nu, numai asupr'a trebuintiei neaparate de a se ajutá tinerii lipsiti de midilócele materiale, indiestratí inse cu cele mái bune purtári morale si aratatori de progresu emininte, ci totu odata si asupr'a modalitatii, cu carea suntu a se impartí ajutóriele, si asupr'ápersóneloru fisice seau morale care au se le impartía.

Dupa ce la acést'a desbatere luara parte mai multi membrii, si anume D. presiedinte, Dnií Babesiu, Ilie Macelariu, G. Baritiu, As. Severu, Dr. I. Ratiu, A. T. Laurianu, Puscariu, prot. I. Popasu, Nic. Gaetanu, I. Crainicu, Vis. Romanu, si dupa ce in decursulu acelora se lamurí acelu adevetu, cumca Asociatiunei nóstre in calitatea sa cá atare nece í se cuvine se opreasca pre nimeni de a intinde ajutórie seau stipendia scolastice ori cui va voi, ea inse nece póte priimi la asemenea casuri nesce conditiuni, care aru potea numai detrage auctoritatii sale de o mama comuna; dupa ce se descoperí totudeodata, cá cu unele ajutórie particulare s'au facutu pana acum unele abusuri demne de mustrare, apoi D. presiedinte formulá votulu in urmatoriulu modu:

Colectantii asociatiunii au ocupatiunea principale de a face colecte pentru ajungerea scopului respicatu in statutele aceleiasi; déca inse aceiasi ar

voi a face colecte si pentru alte scopuri de es: inadinsu numai pentru studenti lipsiti, in voia le sta si vedea ei cu acui inputerire si auctorisatiune voru face asemenea, ca asociatiunea in acele cursuri nu va voi se scia nimicu de urmarile lor.

Acest'a opiniune formulata asiá, adunarea generala o preface in conclusu alu seu si 'lu recomanda Comitetului asociatiunii spre a se conforma dupa dens'a.

Adunarea decide totuodata, ca modalitatea impartirii stipendialoru cate se voru putea face dein cei 1200 f. v. a. proiectati spre acestu scopu de catra comisiune, seau dein ori care alte sume, ce s'aru mai destina si alta data de catra adunare totu pentru stipendia, se se concreda comitetului seu, oblega inse totuodata pre acesta, si ii recomanda cu totuadinsulu, ca impartirea stipendialoru scolastice se se intinda si la alte facultati scientifique, se fia si cu tota luarea aminte la lips'a si seraci'a constatate, la progresulu facutu, si mai pre susu de tote, la moralitatea tinerilor studiosi.

VII. Se pune in desbatere stipendiulu de 200 f. v. a. pentru ajutoriulu a doi tineri romani calificati in vreo meseria si carii voiescu a se face maiestrii. Adunarea incuviintiá.

VIII. Adunarea incuviintiá asemenea 100 f. v. a. spre a se cumpara carti pentru bibliotec'a asociatiunii.

IX. Se mai destinara inca si cate 60 f. v. a. pentru inavutirea museului fisico-naturalu, seau a bibliotecei dela fiacare dintre cele doua gimnasii nationale, adeca celu dein Blasiu si celu dein Brasiovu, fiindcà acestea au lipsa mai mare.

X. In catu pentru 100 f. v. a. preliminati de comisiune spre a se coperi dein aceeași plat'a curausiei aceluor membrii ai comitetului asociatiunii, cari se afla cu locuenti'a in Blasiu, Clusiu, Brasiovu si, carii aru fi cá se calatorésca la Sibiiu in fiacare luna, se recunósce de catra adunare, cá cu 100 f. v. a. nece pre departe nu potu fi coperite spesele celoru 6 membrii locuitori afora dein Sibiiu, aflanduse inse cu cale, cá dintre acei membrii se mérga la Sibiiu numai cate atati, cu cati se se implinésca numerulu legatu spre a se poté luá decisiuni, se trece si acést'a sumusióra in bugetulu anului 186²₃.

XI. In câtu pentru tiparirea acteluor adunarii si a altoru manuscripte, pre care comitetulu le va aflá demne de publicatu, se lasa in grija aceluiasi, cá se purcéda cum si in anulu trecut, si dupa impregiurari, dupa cnmu va vedea mai priinciosu.

XII. Pentru domnisiór'a Elisa Circa elev'a Conservatoriului din Vien'a, adunarea votá unu premiu, ce este a i se dá dein obiectele de espusetiune atâtu pentru frumosulu seu progresu in arta, câtu si pentruca cu concertulu pre vióra, ce a datu in 29

Iuliu a. c. a adaosu la multirea fondului asociatiunii.

XIII. Intru asemenea se incuviintiára de catra adunare înca si pentru alte persóne care au luat parte la espusetiune, atatu laudatorii, catu si óresicare premia, înse acestea dein urma numai dein venitul curatu alu espusetiunii si numai cu o strensa alegere dupa meritulu lor. Acést'a lucrare înca se concrede comitetului espusetiunii.

XIV. Mai departe adunarea destinà si defipse unele premia înca si pre anulu viitoru si anume.

1) 100 f. v. a. pentru cea mai buna carte (cá de 10 cóle tiparite) despre inaintarea economiei de campu si a pomariei între romani.

2) 50 f. v. a impartiti in doue pentru doi insi, carii cu ocașiunea adunarii viitórie voru adevéri, cumca au cei mai multi fragari (dudi) destinati pentru prasirea vermiloru de matasa.

3) 100 f. v. a. pentru unu individu romanu, carele in cursulu anului va invetiá mai bene art'a stenografica si va dá chiaru în viitóra adunare generala probe despre a sa capacitate si istetíme.

XV. Dupa acestea adunarea pasiesce la o alta desbatere interesanta privitória la formarea catoruva sectiuni scientifiche.

Dupa o discussiune scurta adunarea afla cu cale, cá deocamdata se se intoemésca numai trei sectiuni si adeca: 1) filologica; 2) istorica; 3) fi-

sico-naturale; eara membrii acestoru sectiuni pentru astadata se nu se aléga de catra nemene, ci fiecare doritoriu de a se ocupá cu vreun'a dein aceste trei specialitati sesi descopere vointi'a sa in scrisu la comitetulu asociatiunii; eara dupa ce se voru aflá membrii de ajunsu pentru fiacare sectiune, aceia se se constitue dinsi intre sene, dupa cum va cere natur'a scientiei, cu care se ocupa.

XVI. Dupa ce D. D. Secretariulu alu doilea si casierulu isi dedesera dimisiunea inca in siedinti'a I in acésta siedintia depunandu si D. controloriu Ioan Pinciu dimisiunea sa pre mes'a adunarii, acésta pasiesce la o noua alegere, inse nu prein votare si nici prein aclamare, ci prein sculare si siedere.

Asia se alesera: DD Parochulu gr. u. dein Sibiu I. Rusu de Secretariu alu doilea, Ioane Brote proprietariu in Rasinari de Cassieru si A. Bacu cancelistu la c. r. comanda generala, de controlu.

XVII. Se deschide discusiunea in privinti'a obiecteloru espusetiunii daruite la asociatiune.

Secretariulu G. Baritiu propune, cá espusetiunea ne fiendu inca regulata de plenu, dein cauza, cá obiepte inca totu mai vienu, eara adunarea nepotendu asceptá pana la total'a incheiare si conscriere a numerului loru si la defigerea pretiurilor, aceste lucrari se se concrédá comunitatii Brasiovului, adeca manipularea si vinderea loru, totnodata

se se aléga si unu colegiu de censori, carii se de-figa si pretiurile.

Dn. I. Puscariu propune, cá obiectele espusetiunii se se pretiuésca, se se publice se se lase unu terminu de patru septemani pentru oferte, eara la terminu se se dae celui, care va fi oferitu mai multu.

Dn. As. Severu propune, cá dein obiectele de arte, cum sunt cei doi Michai s. a., se se oprésca, cá se serve dreptu terminu de comparatiune la espusetiunile fiitórie.

Dn. G. Baritiu combate acesteá pareri, pre cea deanteia, cá pre un'a, ce este cu totulu nepractica, si care ar' aduce o mare dauna asociatiunii prein indelung'a traganare a vinderii obiecteloru celoru daruite, de unde ar' urmá si stricatiunea mai multoru, — eara in catu pentru opiniunea Dlui As. Severu distinge asia, cá lucrurile supuse stricatiunii, s'aru tienea earasi numai cu dauna; dara de es: mineralii, cadre si altele cá acesteá se potu pastrá

Dn. Visar. Romanu propune, cá asociatiunea dreptu semnu de recunoscintia pentru faticele cate au pusu comitetulu espusetiunii, si de órace ide a espusetiunii natiunale a fostu conceputa in Brasiovu, asia se se concrédá cu totulu, acelu barbatu dein Comitetu, manipularea acestei lucrari.

După ce se mai desbată cestiunea încă și de către alții, Dn. președinte formulă votul așa: Se află cu cale, că adunarea se concredă vânzarea obiectelor daruite asociațiunii, bărbaților brașoveni, cari au luat parte activă la espuzetiune, eara anume la comitetul espuzetiunii, carele după încheierea venirii obiectelor se se prefacă într'unu singuru colegiu cu cei șapte sau optu censori, apoi se ia asuprași totă portarea acestei afaceri, defigundu pretiurile îngrijindu de vânzarea și relative de remiterea obiectelor, cum și portandu unu computu regulatu despre toate. Acestu votu se priimesce întocma.

Acum Președintele deschide discușiunea asupra alegerii locului și defigerii timpului pentru a trei'a adunare generală.

Dn. A. Severu propune vechia capitală a Transilvaniei, Alb'a Iul'ă. Alții înse preferu Blasiulu și Es. Să Dn. Mitropolitu A. S. Siulutiū poftesce pre adunare, că se destine totu Blasiulu pentru a III. adunare.

Adunarea încuviinția întrunirea viitoare la Blasiu, eara diu'a o prefipse pre 22 Iuliu vechiu (3 Augustu nou) 1863.

Se procede la alegerea Consoriloru în persónele Dloru: Consiliariu Dr. P. Vasicia, Jude mare Ilie Macelariu, profes: V. Oroianu, Negutiatoriū

Nicolae Ciurecu, Radu Radoviciu, Const. I. Popasu senior, Dim. Juga, I. Petricu.

Dn. G. Baritiu cere voia dela adunare, cá cu privire la multele referintie comerciale si la sentimentele de multiamita, cu care sunt indetorati brasiovenii mai cu sema catra unii barbati dein Principatele unite, si anume dein capital'a, Bucuresci, pentru ajutóriele materiale facute scóleloru de aici, se póta propune de membrii onorari pre dnii: Georgie Sionu, Ales. I. Odobescu Grig. I. Manno, si Nic. Ionescu, toti barbati de litere si sciintie.

Adunarea priimesce pre susu numitii ddni cu aclamatiuni.

Dn: Canonicu T. Cipariu propune asemenea de membrii onorari pre Dnii.

Conte Emericu Micó, Escelentia, fostu gubernatoru, cá pre unu barbatu erudit si omenosu; Parochulu evangelicu Ackner pentru meritele sale in mai multe ramuri ale sciintieloru si ale cunosciintei acestei tieri.

Istoriografulu Michailu Cogalniceanu;

Comis. de fin: Bilcz; Scrutatorulu de anticiceti transilvane Váradi; secretariulu museului transilvanu Fináli.

Dn: Baritiu mai propune de membrii onorari pre Dl. Consiliariu Ios. Grim si pre inginerulu primariu Gärtner, nu numai pentru darurile, ce au fa-

cutu asociatiunii, cî si pentru cunoscut'a loru umanitate si simpathia catra poporul romanescu.

Dn. Cons. P. Vasiciu propune asemenea pre dn: Kratke, directorulu gimnasiului de statu dein Sibiu, cá pre unu barbatu scutitu de orice antipathii nationale, dreptu si nepartinitoru in tractare cu tînerimea scolastica.

Toti acesti barbati de sciinta si eruditiune sunt priimiti de eatra adunare de membrii ai sei onorari.

Tempulu fiindu earasi fôrte inaintatu, secretarulu G. Baritiu mai da citire inca numai unei adrese sosite tocma atunci dela On: Oficiolatu alu Comitatului Dabac'a in Transilvani'a, sub Nr: presid: 203 de dato Gher'la 25 Iuliu 1862 subscrisa de ddni L. Vas. Buteanu, subst: Comite supremu si Petru Anca subst Vice Comite, prein care pre langa descoperirea celor mai calduröse gratulatiuni si salutari adunarea asociatiunii este rogata a favora prein a sa inriurintia morala infiintiarea de scóle, eara mai alesu a recomanda ide'a ridicarii si laffrii scóleloru centrale prein tóte tîenuturile locuite de romani.

Adunarea asculta aceea adresa între manifestatiuni de placere, fora inse cá se'i stea prein putintja de a intra in meritulu lucrului atinsu in trins'a.

Dupa tóte acestea Es: Sa Dn: Presiedinte incheia siedintile adunarii cu urmatóriele cuviote:

Cu ajutoriulu lui Ddieu lucrarile adunarii nóstre s'au terminatn astadi. Spre mai mare mângaiare a sufletului nostru ne-amu potutu incredintiá, cá esistinti'a asociatiunii nóstre, nu numai nu este

periclitata de nece o parte, cí cã aceeași e asigurata dein tóte partile prein unirea, armoni'a, simpathi'a si concursulu tuturor romanilor. Ce se atinge de progresulu asociatiunii nu potemu alt'a dñce, decatu cã s'a facutu destulu in proportiune cu scurtulu timpu alu esistentii sale si cã ea ne promite cãtu mai frumosu viitoru; eara in acést'a privintia ve potiu incredintiá, cã nu ve vetí insielá, numai pace se ne dea Ddieu; pentru cã sciti bine cã in sgotulu armeloru museletacu. Asociatiunea se va consolidá. De aceea se rogamu pre Ddieu, pentru pacea lumii; se ne rogamu pentru viéti'a si fericirea prea bunului nostru Monarchu, cã lui avemu a multiamí de esistinti'a acestei societati. Se rogamu deci pre Tatalu cerescu, cá se ne umbrésca cu drépt'a sa, se fia cu noi, pentru cá sciintiele se'si reverse luminile loru, pentrucá se produca o natiune tare, plena de virtuti. Amin.

Escelenti'a Sa Dn Mitropolitu Siulutiu multiamesce Es. Sale Dlui Episcopu Siaguna pentru cate osteneli a pusu in interesulu acestei asociatiuni; eara apoi adunarea mai priimindu si placut'a scire, cã s'aru fi mai inscrisu vreo 200 membrii noi, se desparte intre sunetulu cantarii intonate de catra tinerimea romanésca de ambele secse pre la 2 $\frac{1}{2}$ óre dupa amiédi.

Da'ta cá mai susu. —

Andrieu Bar. de Siaguna.

Presiedinte alu Asociatiunii.

Georgie Baritiu

Secretariu.

A.

Cuventarea Escelentiei Sale D. Presedinte tienuta cu ocasiunea deschider'ei adunarei generale a Asociatiunei.

Domniloru!

Esistenti'a si progresulu unei Asociatiuni, precum este in de obste cunoscutu, sunt conditionate de interesulu si simpati'a publicului, pentru care s'au infientiatu.

Ce interesu, si ce simpatia are Natiunea no'ra catra Asociatiunea transilvana infientata in anululu trecutulu, in lun'a lui Octomvrie pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu, — limpede se vede nu numai dein numerulu celu mare alu aceluor nationalisti, carii ca membri s'au inregistrat la ac'est'a Asociatiune, ci si dein numerulu celu impuitoriu alu celoru ce s'au infacisiatu la adunarea generala de astadi, precumu si dein pregatirile cele serbatoresci ale braviloru conationali Brasloveni.

Interesulu celu mare, si simpati'a cea comuna a nat'unei catra Asociatiunea no'ra transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu sunt totu atatea garantii sigure pentru esistenti'a, progresulu, si prosperitatea intreprinderi no'stre.

Eu tocma in acestea impregiurari aflu acelu adeveru, ca urditorii acestei Asociatiuni bene au cunoscutu debuinti'a cea imperativa a infiintari unei asemenea Asociatiuni, si ca totuodata prein ea au sciutu aflá midiloculu celu mai siguru, spre a se

întalni cu unanimă dorință a Națiunii pentru ca nu este unu romanu, carele se nu scie, ca fără limba și cultura nu se potu tiené pasi egali cu alte popóre civilisate.

Convingierea acést'a nu este nici o ivire nouă, și nici se pôte afirmá, ca spiritulu seclului nostru o aru fi desceptatu în natiunea noastră, ci din contra eu dîcu: ca convicțiunea aceea estè eredita dela Protoparintii nostrii, și acestu adevèru se documenteada cu cuvintele vestitului istoriografu Bonfiniu, carele descriindu vitejiele Romanilor, marturiseste: „Ca Romanii sau veditu a se osti mai multu pentru limba, decatu pentru viația.“

Vioara lui Amfionu prin producerea impresiunilor celorl fermeatóre au fostu puternica spre a imblândi înca și ferele cele selbatice, însa nu și a ridicá Cietati și orasie, nici a preface pustietati în gradini și holde desfátatóre și fructifere; limb'a au efeptuitu tóte acestea; ea, conversatriti'a cea mai credincioasa a omului.

Prin limba sau intrunitu oamenii între sine, și au facutu legatura de pace pentru binele loru generalu și specialu. Limb'a au produsu luminarea, cultur'a, civilisatiunea și comerçiu; ea au arátatu lips'a mijloacelor de comunicatiune pe apa și uscatu; ea au fundatu legi, și au legatu secsele; ea au mijlocitu pastrarea Istoriei neamului omenescu

si a lumii întregi; ea au desceptatu spre lucrare, activitate si perfectiune popórele cele neculte, si au facutu din ele popóre civilisate. Limb'a au povatiuitu pre omu lá cunóscerea unui adevératu Dumnezeu, si a Religiei celei mantuitoére pentru densulu, adeca la cunóscerea si îmbratiesiarea Hristianismului, cu unu cuvintu omulu prin mijlocirea limbei au devenitu la viatiá sociala, ceea ce este fontan'a cea nedesiertayera a nenumérateloru bunatati pentru totu neamulu omenescu.

De si strabunii nostrii, despre carii se dice: ca sau luptatu mai multu pentru limba, de catu pentru viatia, n'au manifestatu in scrisu cu deamáruntulu convingierile sale despre bunatatile limbei, asia, precumu le amudescrisu aci; totusi debue se se precunósea, ca ei au priceputu bunatatile, ce se revarse prin limba, si acést'a o au doveditu ei in fapta, cací altmintrelea nu saru fi pututu luptá mai multu pentru limba de catu pentru viatia; pentru ca este sciutu, ca omulu se sacrifica numai pentru acelu lucru, pentru care are predilectia. Deci strabunii nostrii în fapta au adevéritu predilecti'a loru pentru limba mai pre susu de viatia, de aceea sau si luptatu ei mai multu pentru ea de catu pentru viatia.

De aci urmédia cu consecuintia logica, ca fiindu noi stranepotii acelorú Romani, carii mai

multu sau luptatu pentru limba, de catu pentru via-
 tia, nu spiritulu seclului presinte neau descieptatu
 pre noi spre infiintiarea acestei Asociatiuni, ce
 are de scopu cultivarea limbei, si cultur'a poporului
 nostru, ci convingerea cea eredita dela strabunii
 nostrii este indemnulu celu principalu alu urdîrei
 Asociatiunei nôstre. Candu facu aceast'a marturi-
 sire, totudeodata sîntu convinsu, ca urdîtorii acestei
 Asociatiuni au implinitu doua' datorintie sfinte, candu
 se determinara la infiintiarea Asociatiunei acesteia.

Cea din taja datorintia au implinitu ei prin a-
 ceea, ca întogmai au cunoscutu valórea si puterea
 cea fermecátóre a limbei materne, precumu si alti
 multi nationalisti din timpii trecuti, carii înse nu
 puture spori în nesuintiele loru limbistice din cau-
 sele vitrigitatiei aceluor timpii facia cu natiunea
 nôstra; a doua datorintia au implinitu urdîtorii, a-
 acestei Asociatiuni prin aceea, ca sau sciutu folosi
 de spiritulu luminatu alu prezentului, carele catusile
 de pana acumu ale sclayiei leau ruptu si leau ni-
 micitu spre laud'a sa, si spre ajungerea destinului
 omenescu cu privire si la natiunea nôstra.

Nu voiu se molestediu patienti'a Dvoastre prin
 lunga cuvântare, înse datoriu sîntu a atinge aci
 atâta, ca Natiunea nôstra este astadi conumerata în-
 tre celelalte natiuni libere compatriotice; ea este e-
 galu îndreptatita cu acelea, prin urmare ea este

astadi mantuita si scapata de varvari'a timpiloru trecuti; ea scie tote acestea; ea isi tinde natiuni-
loru patriotice man'a de sora buna; ea doresce
propasirea fiiloru si fiiceloru sale catra lumin'a cea
intensiva si binefacatore a culturii si civilizatiei,
dela carea proni'a ceresca n'au eschiso nici pre ea;
ea nimicu mai multu si mai putinu nu doresce,
de catu aceea, ca se remane in viati'a sa natio-
nala, adeca in viati'a limbei sale, si prin aceea,
ca prin midiloculu celu mai siguru se intemeedie si
se latiesca cultur'a si prosperitatea nationala si
patriotica, precumu o vede acest'a la celelalte na-
tioni surori compatriotice.

Aceste, si nu alte, principii corecte leau nu-
tritu natiunea romana in pieptulu seu inca atunci,
candu ea cu fiii si cu fiicele sale gemea in starea
cea dejositoare a sclaviei; ea si astadi in starea
cea binecuventata a egalei indreptatiri remane cre-
dinciosa principiiloru acelor corecte. De aceea de-
vis'a natiunei nostre nu pote remanea fara efectulu
doritu. Dreptatea n'are debuintia de cuvinte si
espresiuni multe si maiestroase, ca-ci este mai pre-
susu de tote acestea: asia si principiile acestei
Asociatiuni n'au debuintia de multe dovede si cu-
deosebire, nau debuintia de dovede artificioase; ele
sintu acelasi, care sintu si ale natiunei, pentru ca
Asociatiunea nostra este convinsa pe de plinu, ca

numai asia va spori în deslegarea problemei sale
deaca va fi povatuita de susu atinsele principii,
de aceea de trei ori fericitu me socotescu pre mi-
ne, carele din încrederea Asociatiunei ocupu scau-
nulu de presiedinte si manudicatoriu alu a face-
rilor ei.

Candu dîcu ; ca de trei ori fericitu me socio-
tescu pre mine, ocupandu presidiulu, dorescu, ca
totu deodata se fiu bine întielesu.

Liter'a, precumu si spiritulu acestoru cuvinte
ale mele nu cuprindu alta, fara numai constatarea
acelui adeveru, ca Asociatiunea aceast'a este cre-
dincioasa problemei sale pe bas'a principiilor adop-
tate de catra natiunea întreaga, si a dóua ca cuprinde
în sine contestarea nasuintiei mele neobosite pen-
tru ajungerea scopului Asociatiunei; de aceea tare
credu, ca sub scutululu unoru asemenea convingieri
corecte si principii sanetóse precumu amu amin-
titu mai susu, va spori de siguru literatur'a, si cul-
tur'a poporului romanu, peste tóta ascieptarea, si
Asociatiunea va vedé ostenelele sale coronate cu
succésu doritu, pentru ca nu voru trece multe dieci
de ani, si vomu vedé literatur'a limbei nóstre la a-
seminea gradu de cultura cu celelalte limbi culte;
scoalele si institutele literare cá unicele midiloace
de cultur'a Natiunei, le vomu vedé si la noi în
starea infloritóre; vomu vedé satele si orasielero-

mane regulate si inaintate; nu voru trece multe dieci de ani si vomu vedea acolo, gradini si holde frumóse cultivate, bogate de pomi fructiferi, unde pana eri alaltaeri erau numai palamide si alte ieraburi selbatece, nu voru trece multe dieci de ani si ne vomu bucurá, vedindu economi'a rationala dá plugarii nostrii, in florirea artelor si a totu felu de maiestrii la romanii nostrii.

Dara spre a avea unu numeru de barbati invatiati in toate sciintiele, ce aru corespunde in populatiei si debuintiei nationale, trece voru eara multe dieci de ani? Privindu atitu da numerulu celu mare alu tinerimei nóstre, ce se afla astadi prin diferite Institute literare, si la serioas'a ei portare morala, si la diligintia ei, nu dicu multu, candu afirmu, ca si in privintia aceast'a avem prospectulu celu mai siguru de inaintare. Prescurtu, nu voru trece multe dieci de ani si natiunea romana va fi regenerata si intinerita in poterile sale intelectuale, industriale si materiale, pentru ca natiunea este setósa dupa cultura si luminaie, iarú membrii acestei Asociatiuni nu voru crutiá nici unu sacrificiu, ce aru conditioná unu viitoriu mai fericitu, si progresirea natiunala. Unu esempla viu despre acestu adeveru vedemu Domniloru ! toema inaintea ochiloru nostrii. Vedemu astadi activitatea aceea de uimire, carea bravii nostrii Brasioveni o au desvol-

tatu spre a ne primi în mijloculu lor la celebrarea acestei adunari generale.

Ce zelu nationalu si patrioticu au manifestatu Brasiovenii la înfiintierea gimnasiului si a unei fabrici maretia de hartia?

Ce zelu si sacrificiu au adusu Brasiovenii pre altariulu natiunei si alu patriei cu improvisarea unei espositiuni de produse, manufacte si artefacte nationale romane? nu este debuintia, ca eu selu descriu mai cu ameruntulu, ca-ci marimea acestui zelu ni se infacisiedia în fapte indeplinite.

Tóte acéstea sîntu eflucele naturalí ale inimei romane, ale convingierii romane pentru cultur'a limbii lui si pentru propasirea lui catra lumina.

Si asia prelanga astfelu de manifestatii, care negresitu voru aduce Natiunei si patriei unu viitoriu mai fericitu, declaru adunarea generala a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu pe an. 1862. de deschisa.

B.

Esselenti'a Ta Dle Presiedinte!

Esselenti'a Ta Dle Mitropolit!

Straluciti Domni, Venerabile Cleru, Onorabile Adunare!

Din momentulu în care în 5 Novembre anulu trecutú inteia adunare a Asociatiunei romane transil-

vane a alesu Brasiovulu spre ase tienea intr'insulu a doua adunare generale a acestei Asociatiuni pentru anulu 1862 animile romaniloru din intréga tier'a Barsei cu deosebire din acestu orasiu a intraseltatu de becuria.

Astadi inse candu acesti romani vedu sosita diua destinata a face epoca si in viétia loru, candu vedu in midiloculu loru atati barbati eminenti si distinsi prin positiunea loru, prin cunoscintele loru, prin faptele loru, barbati binemeritati de natiunea romana, cari de cate ori au cerutu interesele ei, n'au crutiatu nici ostenéla nici avére nici chiaru viati'a spre asi aduce tributulu loru pe altarul ei; astadi candu vedu adunati in senulu loru, atati barbati dintre cei mai alesi fii ai natiunei, insufletiti totu de acelasi zelu si de aceeași dorintia de a confaptui din tóte puterile pentru prosperitatea asociatiunei, si prin armare pentru fundarea unui viitoru mai ferice alu natiunei nóstre: astadi, dicu cine va fi in stare a descrie adancimea bucuriei de care trasalta anim'a cea de totu miscata a romaniloru din Brasiovu si din tienutulu lui?

Bucuri'a loru e cu atatu mai via si mai profunda cu catu ei suntu in stare de a mesurá tóta activitatea Asociatiunei, de a prevedea rezultatele ei cele mantuito're si prin urmare de a i simti tóta importanti'a pentru viitorulu natiunei

Onorabile adunare! Brasiovenii cunosc statutele asociatiunei noastre intarite de Majestatea Sa prebunulu nostru Monarchu, Franciscu Iosivu I-iu, precumu si program'a activitatiei ei, cuprinsa in aceste statute. Ei sciu ca pelanga cultur'a limbei si a literaturii romane, cá scopu mai de aprópe si cá fundamentu alu culturii nationale preste totu, Asociatiunea nostra are a trage in sfer'a activitatiei sale desvoltarea si respandirea intre romani a totu felulu de cunoscintie, chiemarea ei este a usiura prin impulsu si incuragiare din partei, in cerculu lucrari-loru ei intr'a cultur'a tuturoru romaniloru sciintiei omenesci, filologia, istoria, filosofia, sciintie morali si pedagogice, sciintie matematice si naturali si tote aceste au se se desvolteze nu in modu unilaterale, nu numai in partea loru teoretica, ei totu deodata si in cea practica, sciintia are se se introduca in viatia, are se se aplice mai cu seama la agricultura, industria si comerciu -- tote aceste intr'unu modu corespundietoriu geniului si trebuinteloru natiunii nostre. Asociatiunea va avea o privi religiositatea si moralitatea de petr'a ungiulare a mare-lui edificiu privitoriu la cultur'a romaniloru; pentru ca unu omu cultu inse fara pietate si moralitate se rupe din legatur'a firésca in care are se stea fatia cu Dumnedieu, se desbina de societate, parascesce chiaru si doiósele bratie ale natiunii sale,

ridică meschinul și personalul său interes mai
 pre susu de tóte și astfel face, că se se înmul-
 tiască și se crească sum'a reului pre pământu. Cu
 unu cuventu scopulu finale alu asociatiunei este,
 de a ridicá natiunea la acelu gradu de cultura,
 de care e demna și care i se cuvine după origi-
 nea sa, după suferintiele sale, după facultatile
 sale fizice, morale și intelectuale, după positiu-
 nea sa și după chemarea ce i-a destinató creató-
 rulu.

De alta parte romanii Brasioveni nu-si facu
 iluziuni in privinti'a greutatilor, cu care va avea
 Asociatiunea a se luptá, greutati ce provinu mai
 vertosu din starea de decadentia, in care a ajunsu
 natiunea nóstra din Transilvani'a asemeninduse cu
 ceea ce erau stramosii nostri chiaru in acestu pa-
 mentu. Nedreptatea timpurilor trecute, intreveni-
 rea unuru inprejurari fatale, fara pareche in istoria,
 ne-au adusu in aceasta stare, celu puțin mas'a
 poporulu nu e vinovata intru acést'a. Inse fatia
 cu greutatile, ce provinu din acést'a stare, este
 unu adeveru, ce nu se póte negá, acela ea in mid-
 loculu periculóseloru furtuni, ce au trecutu peste
 noi, nici odata n'amu incetatu de a esistá ca na-
 tiune, nici odata nune-amu perdatu nici limb'a, nici
 datinile, nici traditiunile, ce le-amu hereditu dela
 stralucitii nostrii stramosi, si prin care ne deose-

bim de celelate natiuni. In starea noastră cea apusa, deschisi dela toate drepturile politice, calumniati de toate partile, noi am pastrat viu simtiul de nationalitate si de solidaritate nationala, l'am manifestat ori unde ni s'a datu ocaziune si l'am a-deverit prin fapte implinindune totdeauna cu credintia datorintiele noastre catra In: Tronu si patria. Junimea noastră e plina de inteligintia, de capacitate, de zelu si de aplecare, la ori ce felu de cultura, incatu ea inprivinti'a acest'a se pote mesura cu Junimea ori carei natiune. In fine nu numai documintele cele nefalsificate ale istoriei patriei, dar mai multu de catu ori ce documentu scrisu tota esistinti'a noastră e o proba invederata, ca natiunea noastră e plina de spiritu de viatia

Iare in acest'a credintia Asociatiunea noastră va invinge greutatile, si anca generatiunea de fatia va vedea mantuilorele rezultate ale lucrariloru si osteneleloru ei.

Iata Om. Adunare acestea sunt, bagarile de seama, din care purcede bucuri'a noastră si nu ve putemu exprima multumita pentru onorea ce ni sa facutu, de catu facendu votu inaintea lui Dumnezeu si inaintea acestei adunari, ca noi romanii din Brasiovu si din tienutulul lui nu vomu inceta de a merge inainte pe calea, pe carea amu apucat, pe calea progresului nationale, ca vomu

sprijini cu tóta cǎldur'a si din tóte puterile nóstre si opulu celu mantuitoriu alu Asociatiunei si ca in-
scriindu cu litere neperitóre in anim'a nóstra diua
de 16 Iuliu, aniversal'a ei o vomu privi totdeauna
ca aducátore aminte de indatorirea, ce ne inpunemu.
Astfeliu cu anim a plina de bucuria si de simtiulu
importantiei dñlei de astadi cá interprete alu romani-
loru din Brasiovu si din tienutulu lui, vinu in numele
loru si ve dicu

Bine ai venitú Esselenti'a Ta Domnule Presie-
dinte Présfintte Dle Episcópe, caruia natiunea are
de a multumi mai multu pentru infiintiarea Asocia-
tiunei nóstre!

Bine ai venitú Esselenti'a Ta Domnule Mitro-
polite si ceilalti venerabili membrii ai clerului!

Bine ati venitú in midiloculu nostru toti stima-
bili Domni si membrii ai Asociatiunei!

Ear mie ca preotu alu lui Dumnedieu, ce a
aparatu totu deauna pe natiunea romana, nu-mi
remane alt'a, de catru a ridicá umilit'a-mi voce catra
densulu si alu rugá:

Préputernice, présante si prébunule parinte!
Cauta din ceriu peste acesti fii ai tei, binecuvanta
lucrarile si ostenelele, ce va pune acest'a Asocia-
tiunie in vi'a in care ai trimis'o. Tu, ia subtú alu Teu
parintescu acoperementu prosperitatea si viitoriula
ei. Trimitene duhulu Teu celu santu, cá se ne

imple mîntea si anim'a, sã ne patrundia, se ne lumineze, se ne instufletiasca si se ne intarésca! fii pururea in midiloculu acestei adunari intrunite in numele Teu. Dómne grea e calea sciintiei, greu e drumulu cercetarei adevéruului; inse Tu esti atatu de mare, atatu de bunu si plinu de indurare. Noi intru tine ne punemu tóta increderea nóstra, si cei ce se incedu in Tine nu se insiala nece odata. Insufla dar Dómne in animile alesiloru fii ai natiunei romane onórea sciintiei si spiritulu adevéruului, dale putere spre ale aflá si ale respandi din ce in ce mai multu; fa, Dómne cá, deodata cu respandirea luminei si a adevéruului intre fii natiunei nóstre, se crésca si se se intarésca dragostea inprumutata intre densii si natiunile conlocaitóre si intre toti fii ómeniloru de pre pamentu.

Amin.

C.

Raportulu.

Despre lucrarile Comitétului Asociatiunei in timpu de 9 luni adeva dela 4 Nov. 1861, pana in 28 Iuliu, diaa adunarii generale.

Amesuratu §-lui 32. alu statuteloru Asociatiunei liter'a G. Comitétulu are onóre asi asterne Onoratei Adunari generale prin Secretariulu secundariu An-

toniu WestemEANU raportulu despre lucrările suale
in timpul de 9. luni. —

Că se se pÓta dá o deslucire mai chiara, vomu
imparti acestu raportu in doa parti dupa felulu Ob-
iectelor pertraptate; de partea antania se tienu o-
biecþele stricte pertraptate in Siedintiele Comite-
tului, — de partea a 2-a Manipularea Cancelariei
si alte observatiuni mai marunte.

I. Obiectele Comitetului pertraptate in Siedintie.

Siedintie s'au tienu in decursulu acestui timpu

6. adeca:

in 10. Decembre

” 2. Ianuariu

” 4. Februariu

” 8. Apriliu

” 6. Maiu si

” 1. Iuliu

In Martiu si Iuniu dein lips'a membriloru pre-
scrisi in §. 31. alu statutelor, nu s'au tienu Sied-
dintie. —

Lucrarile Comitetului se potu cunoşce dein
Protocolulu Siedintiiloru aceluiaşi, care consta dein
87. de §§. —

Celea mai deintaiu si mai momentóse obiecte
cu care s'au ocupatu Comitetulu au fostu.

1 Un'a representatiune catra I. Guvernu regescu, in carea se róga cá I. Guvernu regescu se binevoiasca in intielesulu statuteloru Asociatiunei si in specie a §-lui 1 a intari pe Presiedintele si vice-Presiedintele Asociatiunei.

2 Alt'a reprensatiune s'au asternutu I. Guvernu regescu, prin care in intielesulu clausulei intratiesute, la §-lu 5. alu statuteloru, se róga, ca I. Guvernu se binevoiasca, a dá voia de a puté luoá parte cá Membri ai Asociatiunei si aceia Barbatiearii nu suntu Suditi C. R. Austriaci.

In catu privesce representatiunea I. Comitétulu se afla in placut'a stare de a puté raportá O. Adunari generale, cumca in 16 Maiu a. c. sub Nrulu guverniale 8213 iara alu Protocolului Asociatiunei 95 a sositu dein partea Guvernului tieroi incunoscintiarea, cumca Majestatea Sa s'a induratu in 4 Apriliu a. c. a intari pe Presiedintele si vice-Presiedintele Asociatiunei. —

Eara ce privesce a 2-a representatiune; fiindu ca nu sosise aprobarea gble, Comitétulu siau luoatu voia a se rugá a doaura de I. Guvernu sub 5 Iuniu a. c. N. Prot. 107. si asia astadi este Secretariulu raportante in acea placuta positia, de a puté aduce adunarii generale spre cunoscintia, cá Decretulu gble. a sositu sub datulu 5 Iuliu Nr. 3176 presid. pentru de a se puté numerá intra Membrii

onorari ai asociatiei barbatii aceia renumiti, de si nu suditi austriaci, pre carii adunarea dein 6 §. Nov. iau designatu de Membrii séi onorari, si asia apoi s'au si pregatitu Diplomele pentru Domnialoru.

A facutu dispusetiuni pentru adoptarea si cumpararea Mobileloru pe seam'a Cancelariei, si sau insarcinatu Secretariulu secundariu cu adaptarea ei, ceea ce s'a si facutu, si a carei acareturi sunt cuprinse in Inventariu.

4 Amesuratu §-lui 32 alu statutelu liter'a d. Comitetulu a alesu si denumitu Colectori in deosebite tienuturi trametindulise si Decrete impreuna cu unu anumitu numeru de Cuietantii. —

5 In intielesulu decisiuniloru adunarii generale dein Novemyre anului trecutu Comitetulu escrie concursu pentru tiparirea Actelu Asociatiunei, in urm'a carii a concursu Tipografiile a Blasiului, alui Filts dein Sibiu, si cea Diecesana totu de acolo.

Si fiindu ca ofertulu Tipografiei Diecesane a fostu celu mai estinu cu 18 f. 50 x. v. a. de cola s'a decisu a se tipari in Tipografi'a Diecesana dein Sibiu. —

Totu in intielesulu decisiuniloru Adunarii generale, s'au formulatu Diplom'a pentru Membrii Asociatiunei, si sa tiparitu in 1000 de Exemplare, asemenea statutele, si Actele privitoare la Urdirea si infiintarea Asociatiunei s'au tiparitu iaresi in o Mia de exemplare. Care ense spre daun'a visterii asociatiunei

Care inse spre daun'a Visteriei Asociatiei jaca
aici, nevendute. —

S'a tiparit mai incolo 9000 de Cuietantii, si
s'a statoritu pretiulu Actelor cu 6 x. v. a. de cola,
er pentru Membrii Asociatiunei cu 10⁰/₀ mai
estine.

6 In intielesulu §-lui 10-lea a statutelor s'a cum-
paratu o cassa dela Viena, si s'au prevediutu Can-
celari'a cu unu Sigilu pre care l'a daruitu D. Casieriu
alu Asociatiunei Ant. Bechnitiu. —

Mai incolo

7 Lucrarile Comitetului se reducu la intielesulu
statutelor §. 32. liter'a b, d, e, si adeca: au
primitu operate scientifique, si prein o Comisiune
lea supusu censurei, — de astfeliu de operate
inse s'a insinuat prea pucine;

a) D. Visarionu Romanu Archivariulu Asocia-
tiunei a asternutu o carte de lectura pentru scó-
lele elementarie

b) D. Andreiu Muresianu tramite Comitetului
póesiile sale, ambe acestea carti s'au incredintiatu
unoru Comisiuni spre censurare, care Comisiuni
siau datu raportulu seu O. Comitetu, si in specie,
ee privésce cartea Dlui Romanu, Comisiunea 'si asterne
opiniunea sa in urmatóriele: batar aceea carte are de-
fectele sale, totusi pentru lips'a cártiloru de lectura nu
e de tota de aruncatu, avendu si partile sale bune, si

asia pana candu voru esí alte carti de lectura se pôte si acest'a carte introduce in scóle.

Er' ce privesce cartea Dlui Muresianu, Comisiunea siau datu celu mai indestulitoriu raportu, pentru care Comitetulu in Siedintia sa dein 1 Iuliu a. c. au si votatu Domnului Auctoru unu premiu, carele se se hotaresca de Adunarea generale.

c) D. Ioane Dragosiu din Késthély incunoscientieza Comitetulu prein scrisóri'a sa presentata in 13 Novembre 1861. cumca densulu are unu opu agronomicu, pre care densulu l'ar dá in tipariu deca O. Comitetu vá voi a purtá spesele, — i s'au scrisu, cá sesi tramita opulu spre esaminare, si aflanduse bunu, se va decide ce va fi de facutu? pana acumu inse n'a tramisu opulu. —

d) D. Spiridon Fetti asterne Comitetului o Mappa a Tniei, spre a se censurá, si aflanduo de buna a i se dá voia cá se o tiparésca, care asemenea s'au incredintiatu unei Comisiuni, s'a aflatu buna, si i s'a datu voia a o tipari. —

In catu privesce punctulu litera **d** a §-lui 32 Comitetulu a alesu si denumitu Colectori in deosebite parti ale Patriei, li s'au tramisu decrete si o suma de Cuietantii blanquete. — Au primitu inscientiari dela respectivii Colectori, deinpreuna cu bani si consemnatiuni a tuturor contribuatoriloru. A intratu pan'acum sum'a de 13120 fl. v. a.

Credu cumca nu vá fi de prisosu a aminti aci, cumca Domnulu Colectoriu si Vice Comite Josefu Siulutiu dein Cetatea de balta, cu locuenti'a in Jbasfalau a incunosciantiu Comitétulu prein scri-sóri'a sa dein 23 Febr. a. c. cumca D. S'a au in-chieiatu Contractu cu 10 Comune, prein care a asi-guratu fondului Asociatiunei unu Capitalu de 5000 f. v. a. inchiaindu Contractele pre 5 ani, pre totu anulu asigurandu 1000 ferdele de cucuruzu, — mai descopere apoi Dsa unu planu de a se ajutá fon-dulu Asociatiunei de pre locurile muntóse. —

In intielesulu punctului liter'a e) a §. 32. dein statute, a ingrigitu si a aplacidatu spesele curente pentru acoperirea debuintieloru, preliminate in a-dunarea generale dein Novembre anului trecutú, si in specie pentru adaptarea Cancelariei mai susu amentite, pentru spesele Tipografiei, a asignatu stipendii Tineriloru Iuristi, — s'au asignatu bani dein partea Comitétului pentru spese ordinarie 635 f. extra-ordinarie 972 f. 81 x. Cu totulú 1607 f. 81 x. v. a.

Aici 'mi iau voia a aduce la cunoscianti'a o-noratei Adunari generale un'a impregiurare, ce mai virtosu credu cá se tiene de punctulu acest'a, si a-deca: inainte de infientiarea Asociatiunei, erá la Sibiiu in viatia unu Comitétu asia numitu alu Iu-ristiloru, seau pentru ajutorarea Tineriloru Iuristi

mai foră de midiloace. — După înființarea Asociațiunii, în §. 2. alu statuteloru, în care se definește scopulu Asociațiunii, se afla și darea de stipendii pentru diferitele specialități, de unde aru urmă, că și tinerilor Iuristi se se dăe stipendii, ceea ce în adunarea generală s'au și votatu, de unde ca consecunția și aceea se dice a se fi votatu, că Comitetulu Iuristiloru se înceteze, precum și fondulu loru se se comaseze cu fondulu Asociațiunii, care decisiune a Onoratei Adunări generale ne aflanduse în testulu Protocolulu desu laudatei Adunări, Comitetulu nu s'au semțitu competențe de a comasa acela fundu alu Iuristiloru cu fondulu Asociațiunii, ei au lasatu aceasta întrebare a o deslegă Adunarea generală presente.

8° În cătu privește înțelesulu § lui 33 al Statuteloru, care hotăresce că Asociațiunea se susținea o foia periodică, Comitetulu a aflatu cu cale, că eșirea unei atari foi se se amane, pana candu se voru mai reculege și se voru mai pregăti barbatii de litere, că se pōta intră în aceea foaia numai materii seriose și bene elaborate.

9° Comitetulu a primitu subțu a sa spriginire espusetiunea de totu felulu de produse, manufacturi, și artefacte arangeate de DD. Brăstoveni.

10. Înțelegundu Comitetulu, că unele Manuscripte de mare însemnătate a unoru barbati renumiti s'aru

află în Archivulu Episcopescu, deîn Oradea mare, Comitetulu a caruia însărcinare este a îngriji pentru literatur'a și cultur'a poporului român, a facutu întrebare la V. Consistoriu Oradeanu, deca întru adeveru se afla astfelu de Manuscripte importante, și ca' are voia V. Consistoriu a le dá în tipariu? în fine se roga de o declarațiune în ast'a privinția.

11 Au formulatu și publicatu Programele atatu a Adunării generale de astadi, catu și a espusețiunei. —

Si a încunoscintiatu pe Inclitulu Magistratu alu Brasiovului despre tinérea Adunarei generale de astadi. —

Acestea suntu mai cu deosebire lucrările Comitetului mai de mare importantia. —

Ceealalta parte a Raportului se re duce.

II. La Manipularea Cancelariei, ce mai chiaru se pôte vedé deîn Protocolulu agendelu, alu caruia numeru suie pre timpulu acest'a de 9 luni la — 204.

Acesti numeri cuprindu parte numele membriloru cu tacese loru, ce au încursu pre seam'a fondului Asociatiunei, parte alte corespondenție, espeduirea Diplomelu, și Cuietantielu despre banii primiti.

Numerulu membriloru dela 4 Novembre și pani astadi suie la 555.

Dintre carii Membrii fondatori 17.

” Onorari 27.

Ceialalti suntu Ordinari 511.

Deintre Membrii Ordinari 'mi iau voia a observá: cá D. Eliseiu Iuniu Armatulu a datu 5 # cu promisiunea de a dá pe totu anulu 5 #.

Asemené D. Constantinu Dimonissie a datu 2 #. éراسi cu promisiunea de a dá 2 # pre totu anulu, catu va traí, si pana candu Asociatiunea nusi va schaimba scopulu.

Deca vomu priví Protocolulu Membriloru dupa tienuturi, ésa, cá mai tare e representatu Bra-siovulu cu 49.

apoi Blasiulu cu 45.

Belgradulu cu 34.

Sibiiulu cu 35.

Sas-Reginulu cu 20.

Fagarasiulu cu 21.

Vien'a cu 18.

Ungari'a cu 33.

Banatulu cu 12.

Bucovin'a cu 8.

Moldavi'a cu 9.

Romanía cu 5. x.

Membrii dein celealalte locuri ale Tniei se re-ducu la unu numeru mai micu, adeca dela 20 la vale, pre langa aceia se afla membrii dein Provinci'a im-prastiati in numeru asemene mai micu. —

In laud'a sesului frumosu, nu póte Comitetulu anu raportá O. Adunari generale, cá si vreo catev'a

Dame au luatu parte, trametiendu taes'a unui Membru ordinariu.

Mai incolo se face cunoscutu cà s'au pusu inceputu si unei bibliotece, care dein daruirea unoru membri s'a suitu cu numerulu la 195. de bucati deintre care partea cea mai mare adeca, 165 de bucati deinpreuna cu unu Atlasu, tôte in pretiu de 50 f. m. c. lea daruitu D. Directoriu dela Orlatu Moise Panga, caruia dein partea Comitetului i s'au scrisu multiu-mita precum si celoralalti daruitori, pr. Dlui Vice presiedinte Cipariu

” Dr Stoi'a

” Iuristu Bardosi

Librarei Dlui Filciu. Pentru cartile bibliotecei, Comitetulu a ingrigitu a se face unu Cata!ogu si a se registrá intrensulu, insemnanduse cu unu sigilu, care inse pana acumu nu s'a cumperatu.

Acest'a, Onorata Adunare! e raportulu Comitetului despre lucrările sale in restempu de 9 luni.

Brasiovu in ²⁸/₁₆ Iuliu 1862.

Antoniu Westemeanu

Canonicu si Secretariu secundariu alu
Asociatiunei

D.

Cuventarea

Domnului secretariu primariu alu Asociatiunei

GEORGIU BARITIU

rostita la deschiderea espusetiunei din 28 Iuliu c. nou.

Mai inainte de a se deschide usiele acelor localitati, intru care s'a asediatu unu numeru cá de 2200 obiecte cá totu atatea martore ale industriei si spiritului de activitate alu poporului romanescu de ambele clase, rogu pre On. Adunare, cá semi dée vöia a deduce pre scurtu acele temeiori, cari au induplecatu pre brasiovenia propune conationaliloru sei acest'a incercare modesta de a espusetiune, cum si a o privi si pune in lucrare pentru astadata dein punctu de vedere curatu romanescu, candu póte multi aru fi asteptatu, cá romanii ferinduse pre campulu arteloru, alu industriei si alu agriculturei de aceea, ce se numesce egoismu nationalu, se se puna pre unu altu terenu, adeca pre acel'a ce se dice alu patriotismului in generalu, si prein urmare pre susu numitele campuri ale activitatiei omenesci, se faca çausa comuna cu ceialiati conlocuitori ai acestei patrii, unde sörtea ne arunca unii lenga altii si unde voi'a prevedentiei este cá se vietuimu in pace si in buna intielegere unii cu altii. —

Intre manifestarea vietiei noastre nationale, sociale si practice si intre opiniunea formata la alte popora despre noi domnesce tocm'a si pre campulu industriei si alu agricultur'ei inca si pana in aceste momente o diferentia, dein cele mai aprige dein cate numai se potu eugetá. Unele popora mai suntu adeca de aceea opiniune, cumca industri'a la romanii transilvani este nula si cá agricultur'a loru inca se afla totu numai in starea ei primitiva, precumu a potutu fi aceeași inainte de această cu cateva mii de ani. Dein contra inse mas'a precumpanitoria a poporului romanescu a fostu, mai e in stare si pana astadi de asi produce, asi face si indestulá cele mai multe trebuintie ale vietuiri sale pamentesci, numai dupa faticile bratieloru sale. Se ne întórcemu spre oricare tienutu alu tieriei, se luamu in deaproape cercetare modulu vietei, imbracamentea si tote trebuintiele romanului, pentrucá se ne castigamu deplin'a convictiune, cumca romanului lipescu numai acele cateva meserii, pre care d'nsulu seau cá a invetiatu dein mosi de stramosi ale despretiui cá pre unele, cari nu aru corespunde genului si caracterului seu nationalu; seau éراسي de acele, cari in pusetiunea si intre referentiele sub care a gemutu de mai multi seculi, i fusese strensu opritu de a le invetiá; seau si de acele, ale caror trebuintia nu lea semtutu nece odinora, dein

causa, că nu corespundea modului vieții, la care a fostu dedatu erasi de in strabuni preste tote generatiunile pana in dilele noastre.

Deci deca este adevratu, cumca industri'a nostra nationale trecea in ochii altor'a de nula, er'a starea agriculturii de o stare primitiva, dupa care astadi nu si aru mai potea castiga nemene panea de tote dilele, cu ce dreptu ar' fi pretensu cinev'a, ca se incercamu a ne mesura poteriile nostre cu altii, cari se credu pre sine inaintati in tote ramurile culturii omenesci neasemenatu mai departe decatu ar fi acesti romani de in secululu alu 19-lea?

Cu tote aceste spiritulu seculului, interesulu si onorea nostra nationala pretendea dela noi in tonu imperativu ca, deca totusi tienemu si aparamu ca amu avea si noi o industria si agricultura, se esimu la lumin'a dillei cu dens'a, se ne aratamu, odata precum suntemu, industriosi seau lenesi, cultivati seau barbari, isteti si destepti, seau timpiti dela natura. Acest'a este si va remane o deteriorientia mare si grea, ce avemu se implenimu, nu numai pentruca se ne cunoascemu noi insine in tota privinti'a si in tote ramurile activitatii nostre nationale.

Poporulu nostru funda o Asociatiune, a careia chiamare este a inainta cultur'a lui. Inse de unde era se incepa acest'a Asociatiune, dec

nu i se voru dá totufeliulu de ocasiuni spre a cunosce odata pre deplinu acele trepte ale culturai omenesci, pre care se voru fi aflandu diferitele clase, páturi, tienuturi ale poporului? De unde se-si ia invetiarii poporului materia de invetiaturi in adevveru practice pentru acelasiu poporu, déca loru nu li se voru dá erasi ocasiuni dese de alu cunosce cum amu díce si pre facia si pre dosu? pentrucá dein idiologiile si disputele scolasticiloru nu s'a reversatu nece odiniora vreunu folosu practicuu in senulu poporeloru, nece pentru viat'á acest'a trecutoria nece pentru cea viitoria.

Acelor'a, carii nu siau luatú tempu de a pune in cumpana temeiri de natur'a celoru susu atinse, leau placutu a luá incercarea nóstra in risu si a o caracterisá de o simpla maimutiaria; adeca cum amu díce cu alte cuvente: fienducá altii au apucatu la drumu mai de demanétia, noi se nu manecamu de locu; fienducá altii au invetiatu a inotá, noi se nu intramunece pana la genunchi in apa; fienduca altii au curagiulu de a incalecá pre cei armasari infocati si spumegatori, noi se nu cutesamu nece a mai prasí vreunu calu in batatur'a nóstra.

Ci totusi se ne intorcemu, ce se mai negamu aceea ce nu se mai pote ascunde nece denmu? Asi'a este: espusetiunea in generalu este in adevveru o maimutiaria, adeca o imitatiune atatu

a terguriloru, catu si mai virtosu a jocuriloru inda-
tinate la elinii antici, seau a minunateloru adunari
dein tota patri'a impregiurulu unoru temple de ale-
loru, unde avea a se produce fiacare in art'a seau
meseri'a sa in faci'a intregi natiuni, dela care
apoi toti celi mai eminenti si luá cunun'a de victoria.
Asi'a e, ide'a, ce s'a facutu de moda, cá de 10 ani
incóce si s'a pusu cu atata sgomotu in lucrare la
Londr'a, Paris, Miunich, Vien'a si pre airea, se-
mena si ea unei antice reafiate in ruinele Palmirei
sean ale Pompeii, dupa care acumu artistii mo-
derni facu o miie altele asemenea. Oare inse pen-
tru aceea se poate negá folosulu practicu alu e-
spusetiuniloru?

Acesta intrebare On. publicu ascultatoriu si e
póte deslegá cu privire la poporulu nostru in modu
cu totulu practicu, trecandu deca i place in lo-
calele pre unde se afla asiediate obiecte tramese de
catra toti favoritorii acestei întreprinderi fragede
si nepretentióse, spre care scopu si rogamu pre
Esc. Sa Domnulu Presiedinte, cá sesi dee bene-
cuventarea sa.

Disertatiunea.

tenuta de G. I. Munteanu, directoriu gimnasiale,
in Sedintia II-a Adunare generale a Asociatiuni li-

terarie în Brasiovu 1862, prein care se justifica ortografi'a cu litere adoptata de Comisiunea filologica dein 1860 si totudeodata se cerca a se stabili o modalitate ore care, dupa care ar' fi se procedemu in purisarea limbei romanesci.

Totu véculu si are semnatur'a sa. Semnatur'a vécului alu 19 in care vecuimu noi, este ceea a spiritului de asociatiune. Nu este specie de intre-prindere pre campulu celu largu alu activitateri genului umanu, pentru care se nu se asocieze individi de acelasi cugetu, de aceeași specialitate, cá cu puteri unite se tendia a capeta rezultate dorite. Astfeliu in domeniulu materiale capitalele pecuniare se asocia pentru-cá prein cali ferate se impreune tieri cu tieri, prein canale mari cu mari. Astfeliu in domeniulu spirituale aci filosofii se aduna. cá rezultatele meditatiunilor nocturne se le popularizeze si se le faca proprietate comuna, colo filologii, de alta parte didacticii, adunati in asociatiuni nisuescu a lati descoperirile sale prein organe lucrute impreuna. Acestu spiritu de asociatiune se baséza pre adevverulu probatu prein experientia, cá doua capete potu mai multu decatu unulu, ca trei, patru s. c. l. mai multu decatu doua, scurtu, cá in unire jace puterea. Ferice de poporul, care aude si intielege acest'a voce a tempului!

Intr'unu corpu de 10 miliónu, cum e popo-

rulu nostru, se afla puteri intelectuale, fizice, pecuniarie chiaru, ma jacu respandite, neutilisate. Pana acum n'aveamu unu centru, in care cá intr'unu focu adunate puterile, se fi potutu conlucrá intr'o directiune seau alt'a spre acelasi scopu. S'a facutu incercari senguratice, candu intr'o specie de activitate, candu intr'alt'a; ma fiendu cá au fostu singuratece, remasera fóra rezultatele dorite. Ne a lipsitu cu o vorba spiritulu de asociatiune. Acést'a intr'altele e caus'a, cá trecura mai multe die-cenia, de candu cercamu a inlocuí cirilicele cu litere, si inca pana in momentulu presente ne aflamu totu la capetulu finitului, inca n'amu potutu ajunge la o uniformitate in scrierea cu litere. Acest'a e caus'a, cá pana in diu'a acest'a, ne representéza mas'a limbei totu numai Dictionariulu de Bud'a. Dein lips'a spiritului de asociatiune se ne esplicamu si cáce n'avemu o istoria a nóstra.

Acum care romanu cu anim'a de romanu, nu se va bucurá de infientiarea a acestei Asociatiuni literarie pentru cultur'a poporului nostru?!

Titlulu Asociatinni nóstre, cum se vede, e intensu, precum si trebuintiele culturai nóstre suntu legionu. Acést'a intensiune cere, cá se tienemu o ordine firésca in afacerile nóstre; éra firésc'a ordine ne o dictéza cunoscut'a masima de aur:

„mai antaiu cele necesaria, apoi cele folositoria și in fine cele placute.“ Astfeliu numai candu Asociatiunea noastră scie ce voiesce, numai candu finea i e data; se voru infacisiá cá de sine si mediale cele mai corespundietoria scopului doritu.

Dreptu aceea dupre masim'a pusa se incepemu dela cele necesaria — intre care socotescu se fia ortografi'a cu litere mai dioritória. Scimu cu totii ca la 1860 se convocase o comisiune filologica cu acea insarcinare, cá se stabileze o ortografia cu litere.

Comisiunea filologica, compusa din DD. Canonicu'lu T. Cipariu, Dr. P. Vasiciu, G. Baritiu, Protop. I. Popasu, Prot. Vestemeanu, Pretorulu I. Puscariu, Preotulu S. Popoviciu, Protop. Negrutiu, And. Muresianu si insumi, a dechiaratu dein capulu locului: cá dens'a nu se semte competente a stabili o ortografia cu litere órecare, căce acest'a pote se o faca numai o societate literaria, cu atatu mai vertosu cá in numit'a comisiune erá reprezentatu numai Ardealulu, si cá in acelasi tempu mai erau conchiamate si alte doue comisiuni spre acelasi scopu: in Timisiora si in Cernovitiu.

Cu tóte aceste membrii comisiuni, cá fii ai natiuni romane, crediura, cá au dreptu si detoria a 'si depune parerile sale intr'unu operatu, cu a-

ceea reserva, cá la prim'a adunare a Asociatiunii literare, ce erá in sperantia de a se capeta, același se i se astérna spre cercetare si aprobare. Prim'a adunare tienuta asta, érná, fiendu acoperita de alte lucrari nu potú lua la cercetare operatulu comisiunei relativu la stabilirea ortografiei cu litere.

Credu se esprimu parerile unanime ale membriloru comisiuni filologice dela 1860, cari toti se afla presenti si in acest'a adunare a Asociatiunii literare, candu voiu descoperi motivele, ce induplecara pre acest'a comisiune filologica, a se declara unanimu pentru ortografi'a cu litere fundata de ilustrulu nostru filologu D. T. Cipariu dúpa sistem'a etimologica.

Dar' inainte de tóte, cata se ne facemu o idea chiara despre caus'a si scopulu dein si ; pentru care antecesorii nostri de pia memoria au cercátu ei a inlocuí cirilicele prein litere. Domniloru! lupt'a pentru romanitatea limbei nóstre e vechia; nu e o iubire órba eatra nationalitatea mea, candu dicu, cá ideea nationalitatei, acest'a parola de dñ a timpului presente, s'a nascutu mai antaiu si antaiu intre romani. Celelalte popora, si anume fratii maghiari, incepura a se miscalá pre acestu terenu abia de la 32 dupa cea din urma cadere a Varsioviei, pre candu luptele Episcopiloru nostri pentru egala indreptatire a nationalitatei romane dateza inca de

prein véculu trecutul — Dein lupt'a Maioriloru, Sincailoru cu literatii slavi, cari, intemeinduse pre vorbele slavice dein limb'a romanésca, tendea a ne face o ramura dein ginteá cea mare slavica, barbatii nostri venira la cunoscienti'a: cá kirilicele ascundu tipulu si originea romana a limbei nóstre, si cá, ne conforme cum suntu geniului limbei romane, impedeca cultura ei ingreuindu regulele gramaticeei: prein urmare se determinara a imbracá sunetele si vorbele cu vestimentu romanu, cu litere. Si in adeveru, cum am mai disu cu alta ocasiune, in черъ, оръ, черъ, жъдещъ, лъдъндъ, инделецере, фъкжндъ s. a. cene se mai cunósca dupa scriptura pre geru, ordiu, céra, judeciu, laudandu, intielegere, facundu s. a.

Apoi se adaugemu de unde viene greutatea a scrie cu litere, limb'a romanésca. Acést'a viene de acolo mai vertosu, cace limb'a romanésca are do u adieci si siepte de sunete, pre candu alfabetulu romanu are numai 19 litere seau 20 computanduse si z in cátu e primitivu. Aceste ajungu spre a infacisiá pre sunetele cele primitive ale limbei romane; tóta greutatea cestiunei jace in: cum se se semneze sunetele cele derivate, adeca: ъ, ѣ, ѵ, ѱ, Ѳ, ѳ, si z in catu e derivatu?

Facia cu acest'a cestiune, comisiunea filologica se afla intre doua sisteme: Sistem'a fonetica si cea etimologica.

Sistem'a fonetica in teoria suna: scria pre fiacare sunetu alu limbei, fia primitivu, fia derivatu, cu semnu anu mitudine stinsu.

De unde urméza de necese: cà voindu a scrie cu litere dupa sistem'a fonetica, cata se formamu asia, seau altraminte inca siepte litere seau anume pentru cele 7 sunete derivate.

Er' sistem'a etimologica in teoria suna: scrie pre fiacare sunetu primitivu cu liter'a corespundietoria; ér' pre celu derivatu cu semnulu seau liter'a sunetului primitivu, dela care se deriva p. e. pre л cu a candu se deriva dela А. лънъ=lana, cu e candu se deriva dela Е: ѣкъндѣ=facendu, cu i candu se deriva dela і. итрапе=intrare.

Comisiunea filologica luandu in considerare, cà a primí o ortografia dupre sistem'a fonetica in fapta n'aru face altu ceva, decatu ar substitui literile la kirilicele dein ortografi'a numita civile; cà prein urmare prein acést'a s'ar departá de scopulu principale, pentru care se lapada kirilicele; luandu in consideratiune b), cà deca ar' adoptá o ortografia cu litere fundata pre sistem'a fonetica

{deca se p^ote fund^a), cu ac^est'a ar' legitim^a atatea sisteme de ortografia, cati provincialismi sunt intre romani. Inadeveru de va lipsi dein ortografi'a cu litere etimologi'a c^a regulatoriu, atunci ee mai pote opri pre acei ardeleni p. e. cari pronuncia heru=feru, hiu=fiu, hija=fiia, hⁱcatu=ficatu, jⁱnu seu inu=vinu kⁱчop^s=petioru, gⁱne=bene, c^a se ru scrie asia? Atunci moldoveanul ar' fi consecente scriendu мeл^s=celu, aмeлa=a-cela; nu mai pucinu si munteanulu Bucureseanu scriendu paine=pane, caine=cane, maine=mane, picere=picioresal., dein aceste temeiuiri ea se pronuncia pentru Ortografi'a cu litere, fundata de D. Cipariu Canonicu, pre sistem'a etimologica — c^a un'a, ce ne da securantia in scrierea cu litere, c^a un'a, ce ne consolid^eza unitatea limbii si ne p^ote regul^a si pronuncia.

Dar' e grea Ortografi'a cu litere dupa sistem'a etimologica, audiu obiec-tandu. Nu e grea, Domniloru! ortografi'a, ce se p^ote fund^a pe regule certe fora esceptiuni multe; si ortografi'a adoptata de comisiunea filologica are acestu daru; ma trebue studiata, si apoi care ortografia se p^ote scⁱ fora studiu?

Datimi voia Domniloru, se mi ilustrezu di-sele numai cu unu esemplu. Multi vedu o greutate in scrierea gerundialoru romanesci; dar' pentru celu

ce scie: că e o regula generale in fonetic'a romana, că N se modifice pre A si pre E dein aintea sa in ꝛ, că form'a gerundialoru este ndu; că gerundiale se formeza dela redecin'a vorbei prein midlocirea vocaliloru caracteristice a le conjuguriloru, pentru acel'a nu mai e nece o greutate. Se luamu laudare: laud-a-ndu, facere: face-ndu.

Dar' se tienemu in consideratiune si urechi, a sunetulu celu placutu, dîcu altii. Domniloru, urechi'a, sunetulu celu placutu e o tréba curatu a invetiului. Cá se ne convingemu că e asiá: Ve in-trebu Domniloru, care sunetu e mai subtîre, mai placutu urechei: E seau Ъ? Socotescu că E, cá unulu ce e primitivu, pre candu Ъ este derivatu. Si cu tóte acestea Munteanulu Bucuresceanu, care pronuncia ꝛ, ride de Olteanulu, care pronuncia ꝛ; ér' acest'a, că se'si ascunda caracteristic'a Olteniei sale, afecteza a pronunciá eatu mai bucurescesce ꝛ!

Acestea au fostu motivele, O. adunare, ce induplecá pre comisiunea filologica, că se se determine pentru ortografi'a cu litere dupre sistem'a etimologica, fundata de D. Canonicu Cipariu.

Nutrescu speranti'a, că acést'a adunare nu se va desface pre la ale sale, pana nu va incheiá mai antaiu actele relative la cestiunea ortografiei a-

doptata de comisiunea filologica dein 1860. — De aceea rogu pre O. adunare, cá inca in 'siedinti'a de astadi se delege dein senulu seu o comisiune statatória dein barbati competenti, *) carii se cerce operatulu comisiunei filologice si in siedinti'a de mane se'si astérna la acést'a adunare parerea sa. Si déca se va adoptá si de O. adunare ortografi'a cu litere duple sistem'a etimologica, apoi

1) se se oblege moralicesce tóte Diarele romane a scrie pre fiitoriu articuli cu litere numai duple acésta sistem'a adoptata de O. Asociatiune literaria, 2) cartile scolastice, anume pentru classile gimnasiali, se se tiparésca duple acést'a sistema. 3) Toti membrii activi si, de s'aru potea, si cei onorari ai Asociatiunei se ne damu verb'a de onóre, cà pre viitoriu nu vomu scrie, de catu duple acést'a sistema.

Cu acést'a, Domniloru, nu voiu se dicu: cá se pun emu stavila la cercetari ulteriori

*) Mi pare reu, cá acésta propunere n'a fostu intielésa de adunare duple cugetulu propunatoriului, care porni dein doua puncte de vedere: pre de o parte cá membri comisiunei filologice n'au fostu alesi ci dnumiti; pre de alta, cá nu toti membrii adunarei sunt competenti spre a decide cu cunoscintia de causa, intr'o cestiune cum este cestiunea ortografiei.

si la ameliorari possibile facunde pre campulu celu liberu alu ortografiei nóstre; ci esprimu numai necesitatea conditionata de unitatea limbei, cá descoperirile, ameliorarile facunde pre campulu ortografiei de unu individu sea u altulu, se nu se impuna publicului sub autoritatea individuale; ci se se astérna mai antaiu la Asociatiunea literaria spre cercetare si aprobare, si numai dupa ce se va adoptá de Asociatiune acea ameliorare se ésa ea sub autoritatea Asociatiuni in publiculu literariu spre intrebuintiare.

Dupre modest'a mea parere numai in modulu acest'a se va poté pune capetu la anarchi'a de ortografii cu litere.

Intr'aceea—mi iau voia, cá cu acest'a ocasiune se cercu a stavili o modalitate órecare, dupre care ar' fi se parcedemu in purificarea limbei romane, care modalitate stabilinda totudeodata va poté servi de indigitare si in privinti'a baseloru, dupre care ar' fi se se concépa si dictionariulu romanu, ce speru, cá asemeia 'si va datá inceputulu dela acest'asi adunare a Asociatiuni.

Afora de copositate de vorbe, prein care limb'a cea cultivata deviene in stare a esprime veru

ce notiune, cu care spiritulu de inventiune inavutiesce cunoscientiele unui poporu in domenulu materiale si spirituale, precum si nuansele cele mai fine de ideie; afóra de precisiunea, prein care se tragu margini la fia care notiune, pentru cá se nu se reverse in ecuivoce: cultur'a limbei mai cere si curati'a.

Er' curati'a limbei se capeta prein asia numitul Purismu, ce este o procedura, ce tinde a eliberá si a curati limb'a de barbarismi, de provincialismi si de archaismi in respectulu materiei sale; de solecismi, de galicismi de latinismi, de germanismi si de altiismi in respectulu formei si a constructiunei sale. — De barbarismi ne va fi vorb'a mai intensa; scurta despre celelalte contraria la curati'a limbei romane.

Inainte de a purcede la stavilirea modalitatei, despre care ne este vorb'a, mai antaiu cata se constatam de atatea ori constatata si ér' si ér' disputat'a afinitate a limbei nóstre cu celelalte limbe romanice dein Europ'a. Cá se scimu de cari barbarismi e a se purificá limb'a nostra, cata mai antaiu se decidemu ce e, si ce nu e barbarismu in limb'a romanésca; cu alte vorbe se demustramu cu care dein cele trei familii mari de limbe dein Europ'a se cumnatiesce acést'a limba, ce o vorbesu mai bene de 10 milioane de romani la Ostulu

Europei: cu cea latino-romana, cu cea slavica, cu cea germana?

Se nu mi se dica contra: dar acest'a e o cestiune de prisosu acum, fiindu deja deslegata de multu, precum si caracterulu celu romanu alu limb'ei n'ostre afora de c'erta. Acest'a p'ofe fi adev'eru cu respectu la straini, ce ne cunosc'u catuva limb'a prein studiu, si la cei ce fiindu ómeni de buna credintia le este de descoperirea adev'erului in cercarile sale scientifice, cum p. e. e Ditz; nu inse si in privinti'a celor'a ce iau a mana o carte seau alt'a biseric'esc'a tiparita de a le n'ostre, si dupa ce culegu de acolo duchu, slava, mila, milostenia, blagoslovenia, ceas, ceaslov, molitva, sluga, vecernia scl. striga éca ve limb'a cea romana, cum e, p. e. Smidt. Oamenii de soiulu acest'a degradandu scienti'a la serva docile a intrigiloru sale de partitu, tendu la scopuri particularia spre a ne face, unii slavi, altii goti, cei mai moderati spre a ne scóte de o amestecatura lipsita de colóre si fora nece o legatura de afinitate cu verun'a dein familiele cele mari de pre acestu contienutu. Omenii de soiulu acest'a voru se aiba densii totdeauna vorb'a cea dein urma. Catra acestea, cate s'au disu pana acum in contra loru, s'au disu de particulari, sunt de parere, ca ce se va dice acum sub scufulu autoritatei

unei asemenea adunari respectabili, fiindu privita cá vocea natiunei chiaru, va avé mai multa pondere.

Nu voiu díce, cá elementulu slavicu nu e copiosu mai multu de catu se cuveniá in limb'a nóstra — cea bisericésca. Se fimu recunoscatori in veci, parentiloru romani ai bisericiei nóstre, cari, remanendu neclatiti in dogmele eredité, se folosira de spiritulu reformatiei spre a traduce cuventulu lui Ddieu in limb'a poporului, si astfeliu ne au datu o literatura bisericésca natiunale, cum nu vei gasi la nece unu poporu crestinu de ritulu nostru, nece la greci, cá ce limb'a besericiei loru e cea elenica, nece la rusi, serbi, bulgari, cáci la a-cestia e cea slavona vechia. — Mi ar' placé cá a-cest'a dísa, se intre la anim'a acelorú juni romani, cari in neesperienti'a loru, socotindu cá facu unu actu de nationalismu, vérsa injuraturi asupr'a ciriliceloru, cu care se afla tiparitu acestu tesauru alu besericiei si alu natiunei nóstre.

— Dar' trebue se marturisimu, cá cei antai traducatori dein elenica si slavóna, fiindu discipuli ai vécului loru, si esiti dein scóle slavone, si supu influenti'a persecutiuniloru, la care erá espusa religiunea nóstra ortodocsa, s'au feritu mai multu de cátu s'ar fi cadiutu de vorbe cu caracteru romanu, chiaru si candu acelea se aflá si se a-

fla înca în limb'a poporului nostru. Spre deslucirea acestei dişe ajunga a citá numai spirit u seu spiritus, ce sunt de unu usu forte latitu între noi, de si în altu sensu, si totusi în limb'a s. scripture s'a datu pretutendenea cu duch; avemu vingere, s'a disu biruentia, avemu vite, fere, bale chiaru, care s'au datu cu jivini; avemu, charu, se potea dice charitate si s'a disu în totu loculu dragoste. — Noi romanii: candu ne aparamu în contr'a celor'a ce inchiaindu dela aceste vorbe slavone, care parte mare sunt termini teologici, ne facu slavi, acest'a nu o facemu câ dora noi amu urí natiunea slavona, seu cà ne ar' fi rusíne a face parte dein famili'a seu gintea slavica, acareia slava a fostu mare în trecut, si pre care o ascépta unu fiitoriu înca si mai mare. Ma déca aparamu romanitatea limbei nóstre si prein acest'a afinitatea gentei nóstre cu celelalte popóra romanice, o facemu, caci suntemu convinsí despre adevverulu lucrului, si adevverulu cata sa ne fia scumpu; o facemu caci voimú se remanemu ce suntemu; romani; pentru cà numai, cá romaní putemu inaintá în cultura si a respunde destinãrei ce n'a croit'o Ddieu în provedinti'a sa. — Totu acestea le dicemu si opumnatoriloru romanitatea nóstre celoru dein alte tabere; germanisatoriloru p. e. cà romanii pretiuescu scienti'a germana, cà e în

interesulu loru, cá ei se invetie acést'a limba, in care genia mari si-au depusu productulu ostentiuniloru sale; dar'romanii sciu cá deca doua elemente eterogene la intemplare se potu intregi si sustiené unulu pre altulu, ma a se amalgamá nece odata. Er' maghiarizatoriloru cata sa le o spunem odata pentru totudeun'a sinceru, cum se cuvine la nesce frati, espusi la necesitatea acelorasi cercustari, ca, déca o fi, si o fi se stea scrisu in cartea ursitei, cá nece intr'unu modu se nu ne putemu scapá limb'a, ce si noi o iubimu cá viatí'a si cá mantuirea sufletelorú nóstre, cá dicu, la acea eventualitate de fatale necesitate, alegerea in catr'o se ne inchinamu nu ne va fi grea, nece odata inse nu vomu adauge a intari si a ne perde intr'unu elementu strainu si care n'are nece o afinitate cu nece unu poporu de pre acestu contienutu.

Dar' déca de o parte nu se póte ignorá aflarea de vorbe slavone in limb'a nóstra — cea bisericesca; de alt'a nu me voiú sfií unu minutu a dechiará: cá suntu au ignorantu si amalitu si toti cati, inchiaindu de la atare vorbe slavone, determina de slavicu caracterulu limbei nóstre.

O inchiare logica si drépta dela o limba órecare la afinitatea ei cu alt'a, se póte face numai dela acelea vorbe, ce esprimu notiuni de prim'a necesitate,

ce totu natulu in fiacare poporu le invétia dela senulu mamei sale in sfer'a de ocupatiune, in care traiesce si móre, si nece de cum dela acelea vorbe, ce esprimu notiuni dein domenulu religiuni, administratiunei etc. mai vertosu candu aceste au incetatu de multu de a fi institute natiunali primitive, s apoi numai déca totu de odata se iau in drépta apretiuire si formele si constructiunea, ce constituescu geniulu unei limbe carele, asimilandu ingredientiele straine si prefacendule asia dicandu in ósa si carnea sa, singurue capace a dá documentu suficientede caracterulu unei limbe.

Aplicandu acést'a doctrina la obiectulu nostru se citamu, in catu incape angustulu cadru alu acestei disertari, in siru cum ne venu in limba vorbe cu care romanulu 'si esprima ideile de prim'a necesitate in sfer'a ocupatiuniloru sale seculari; se ne provocamu la analogi'a formeloru sale cu formele celei latine, se ne aducemu amente si de consonanti'a pronunciei romanesci cu cea a altoru limbe romanice, pentru cá se se póta judecá in

cunoscentia de cauza despre caracterulu romanicu
seau neromanicu alu limbei nóstre.

se luamu:

a) Trupulu omului dein capu pana
in calcaiu, si audimu pre romani dîcundu: *facia*,
buca, *temple*, *frunte*, *ochiu*, *sprincéna*, *géna*,
urechia, *peru*, *cóma*, *céfa*, *cerbice*, *gura*, (*gula*),
buza (*bozo* sp.) *mustace*, *barba*, *dente*, *massea*,
limba, *gingina*, *palatu* (alu *gurei*) *creri*, *ghindula*,
bale (*ble* fr.), *nasu*, *nari*, *muci*, *gátu*, *spinare*,
dosu, *umeru*, *braciu*, *cotu*, *mana*, *pumnu*, *palma*,
degetu, *unghia*; *costa*, *spate*, *lature*, *cópsa*, *peptu*,
tietia (*teton*, *teter* fr.), *pantece*, *ventre*, *fóle*,
buricu, *petioru*, *genunchiu*, *pele*, *carne*, *osu*,
sange, *medula*, *sucu*, *nerve*, *vena*, *ficatu* *)
fere, *plamani*, *renuchiu*, *spline*, *anima*, *sufletu*,
semtiu, *audiu*, *vediu*, *gustu*, *atensu*, *eugetare*,
precepere, *intielegere*, *judecare*, *prevedere*.

b) Vorbele cu care se esprimu notiuni
de familia: *tata*, *mama*, *fiica*, *ginere*, *noru*,

---

*) In limb'a clasica se numesce *hepar-tis* acestu
membru intrinsecu alu corpului animale, in latin'a
mai vulgara *ficatum-i*, ceea ce proprie semnifica
„*ficatu degasca ingrasiata cu fice-smo-*
chine, singura acésta vorba ar' fi de ajunsu a de-
monstrá originea romanului cea de prein locurile unde
crescu smochinii.

socru-a, cumetru-a, fetu, feta, fetioru, copilu-a, cuscru-a, cumnatu-a, nepotu-a, unchiu, matusia (amita) fiiu-a, master-a (maratre fr.), vitricu-a, fiiastrea-a (fiiu-a vitricu) fertatu (semi frate), suratra (semi sora), frate, sora, parente, mosi (majores), natu-a.

c) Vorbe cu care romanulu esprima notiuni de in regiunea casei: cetate, locasiu (locatio), staulu, gradina, gardu, curte, pora, cuptoriu, focu, schinteia, hornu (furnutu), funingine, sgura, carbune, teluene, spudua, cenusia, acoperementu, pamentu, podurolu, ferestra, usia, parete, saru (sera lat.) chiaie, locatu (loguet fr.) veriga (verou fr.), cuiu, maiu, tenda (tendunt milites fr. tente); notiuni de imbracamente: vestimentu, camesia, iia (linia lat.) pepariu, curea, cingatoria, cojocu (cuojo it.) palaria, eaciula (capsule), bracia, bratele, baiera (bariere fr.) velu, sudariu, stergariu, straiu, asternutu, bintiolu, sarica, sumanu, caltiunu, maneca, manecutia (manechet fr.); — pandia, pandiatura, ghiemu, tortu, fuioru, firu, acia, stupa, canepa, inu, lana, panura, carpa; — notiuni de unelte: mesa, scaunu, vasu, pocaru, ola, cana, ulcioru, candela, icona, chipu (elgerent lat.), aloia, bute, butina, cercu, sustariu (sestarius fat.), cupa, cofa (seafa lat.), cestu, caldare, frigare, cutitu, fusu,

sula (subula lat.), furca, furculitia, taiiaru, secure, sita (seta lat.), fune, rețea (rete lat.) laci (laqueus lat.), secere, peptene, sierastrau (dela serra lat.), tiegla, scandura, scindila, ascia, surcea, unghitia (uncus lat.), hamu (hamus lat.) caru, cara, carutia (carucaⁿ lat.) paru, jugu, sapa (Glos. Isid), gardine (cardoine lat., ce tiene fundulu buței) — notiuni de nutretiu: granu, farina, ordiu, secare, pane, pita (lat. ev. med.), aluatu, bucata, frecatiei (fricassé fr.) sorba, turta, friptura, coptura, lapte, casiu, seru, seu, lardu, corastra, untu, oleiu, ocetu, vinu, apa, mustu, sigiru (cîdre fr.), inu, meiu, fasole, bobu (fava), linte, patrangelu, cépa, aiiu, prasinu, curechiu, radice; miere, fagu (favus lat.), mursa, cera; notiuni de derogatoria: imperatu, domnu, duce, jude, judecatoriu, aparatoriu (aparitor lat.) antiste (de aici tistu) invetiatoriu (vates); — de ocupatiuni: morariu, spalatoriu sal. — de notiuni militari: arma, armariu, **) armata, óste, tabara, legionu, caleretiu, pedestru, costeu, turnu, resbelu, bataiia, lupta, pumnatura, sabia (sabre fr.), spada seau spata, spataru, capitaniu, arcu,

**) In tóta cas'a romanului Ardeleanu intre mobiliiale sale vei gasi si armariulu; ma ornatu cu vasa in locu de arme nu cum se vede a fi fostu vechia datina.

sagéta, lance; — punte, naue, pluta (flote fr.), luntre, vadu, trécatu (trajectus lat.)

d) Vorbe cu care se exprima notiuni de in física si istori'a naturalé: stea ceru, calea lui Traianu (via lactea), lucéferu, sóre, luna, cornu-capri (tropiculu capriorului), aeru, negura (nebula lat.), noru, plóia, neue, grindina, róua, fulgeru, tunetu, ghiacia, lumina, lucire, frigu, caldu, umedu, ventu, bóre (borea), austru, apa, mare, riu, pariu, unda, bolbóce, ripa, tiermuri (terrae muri) albia, tiéra, tierana, campu, campia (campania), siesu, munte, colina, vale, chime (cime fr.), culme, pasada, plaiu (planum) plasa (plaga), lacu, balta, padure (palude) — de in zoológia: vita (bête fr.) bela (belua lat.) de aici belauru (belua-urus) anim. mitologicu, bou, bouru, bivolu, vaca, berbece, ariete (rom. olteni), mnelu, nótenu, capra, iedu, cerbu, camila, elefantu, porcu, veru, purcelu, scrófa, mascuru (masculus porcus) tauru, vitielu, calu, épa, armasariu, asinu-a, mulu-a, oue, iepure, lupu, cane, ursu, leu, tigru, catoiu (chât fr.) matocu (matou fr.) siórece, ariciu (erinaceus), chitu, cete, carpu seu crapu (carpo) mréna (murena), platica (platessa lat.), scumbria (scombrus lat.) purece, scarabusu (scaraba) sierpe, scorpia, verme; — vulture, strutiu, uliu (milvus lat.) herete si hereu

(heron fr.) paune, merla, rindune, porumbu, turturea, pasere, gaina, cocosiu (coq fr.) puiu; — notiuni de in botanica: pomi: maru, paru, prunu, nucu, persecu, ciresiu, alunu, muru, gutuiu, migdalu, fragariu, castanu; fructele: pruna, nuca, perseca, ciresia, aluna, mura, fraga; arbori: ulmu, fagu, frasinu, pinu, tisa (taxus lat.) platinu, carpenu, salce, acaciu, socu (sambucus lat.); colective: prunetu, nucetu, frasinetu, paltinisiuet, iérba, fênu, paiia, pleve; piperu, ursica, malva, peru, vitie, viia, rosa, flóre, frundia, fóiia, ramura, ghinda, tufa, truncbiu, radecina, scórtia, cója, medua; — notiuni de in mineralogia: pétra, auru, argentu, arama, feru, plumbu, diamantu, cristalu, sare, huma, lutu.

e) Vorbe ce esprimu notiuni de te'mpu: vécu (veclus, lat.) anu, iérna, primavéra, véra, tómnă, luna (mese: Ianuariu, Februaru etc. Este curiosu, cà pre langa numele luneloru usitate in limb'a scrisa, poporulu nostru mai are si altele fórte naturale: Gerariu (Ianuariu), Fauru, Germenariu (Marte), Prieru (Aprile), Patrariu (Maiu), Cerisariu (Iuniu), Cuptoriu (Iuliu), Masalariu (Augustu), Viniceru (Septembre), Brumarelu (Octobre), Brumariu (Novembre), de in care unele, lucru de mirare, sémana cu cele, cu care francii numisera pre ale loru in calendariulu republicamu, ce a du-

ratu dela 1792—1805. — Noi cu mai mare cu-
ventu amu poté se le intruducemu in usu, decâtu altii
in acestu tempu de nivelare. — Septemana, Domi-
nica Luni, Marti, Mercuri, Joui, Vinere; ora, mi-
nutu, séra nópte, mane, di, eri.

f) notiuni de calitati: de colóre: albu,
negru, galbenu, plavitu, (flavus), verde, prasiniu,
aureu, rosiu, palitu (palidus), belanu (fr. bele)
neriu (dela Nereus=Neptunu=colorea mării), venetu
(idem).

g) Vorbele, ce es primu actiuni suntu
fórté multe: laudare, cantare, mancare, repo-
sare, spalare, frementare, rogare, amblare, saltare,
jocare; siedere, tacere, manere, vedere, bere, tie-
nere; — facere, credere, plangere, cerere, ster-
nere; — dospire, dormire, oprire seau propriere
(prohibere), strivire scl. scl.

h) Dein caus'a mai susu produsa vorbele ce
es primu notiuni de indomenulureligiunei
sunt mai pucine: Ddieu, dina (divina) santu, san-
títu, cratiunu (creatio-ne) Floria, Rusalia, venerea
mare (S. Parascheva) Palia, cuminecatura, altariu,
templa, basereca, sórte, ursita (fatum), mane (in po-
tmane), rogatiune, inchinare.

Asi abusá de patienti'a O. Adunari, candu asi
mai continuá a citá vorbe romane, cu care ne
esprimamu notiunile de prim'a necesitate; dein cate

am citatu se pôte convinge totu natulu nepreocupatu de romanetatea limbei nóstre.

Dar' romanetatea formeloru limbei nu e mai pucinu evidenté.

Ar, trebú se facu o formologia cumparativa întréga, cá se documentezu pana in amenunte, déca nu identitatea, egalitatea între formele nóstre si cele ale latinei si ale altoru limbe romanice. A-
 Junga a díce, cá abstrahendu dela sufisele S si M, a-
 dause mai tardú de romani, spré a demarcá dupre
 esemplulu greciloru mai bene unele casturi si antúme
 Ac., si a destinge masc. de neutr. dela decl. II, in
 fundu flesiunea numelui este omogena; cá vocalile
 caracteristice dela tuspátru conjugarile á, é, e si i
 suntu acelési, ce e de insemnatu si conjugarea lui
 su seau fire cá pronumele sunt identice in materia
 si forma, mai totu asia si particelele.

La romanetatea materiei si a formei limbei nó-
 stre se mai adaugemu si consunanti' a deintru
 pronunsiarea unoru litere. Munti si riuri si mări de
 estensiune mare au despartitu si despartu de sute
 de ani pre romani de italiani, de franci si de spa-
 nioli, si totusi, lucru de mirare! romanii pronun-
 cia si astadi pre G. si pre C, urmate de vocalile I.
 si E cá italianii, si cá francii pre g; ér' pre f. parte
 mare dein poporulu nostru lu pronuncia cá H. p. e,

hiu, hija, heru, hieatu, here etc. chiaru cá spaniolii, cari hijo, hija, hierro, hieado.

Nu potu se nu facu aci o abatere, pentru cá se provocu in fratietate colegiale pre profesorii de limb'a latina de pre la gimnasiale cu limb'a splicativa romana, cá se introduca pronunçia cea romana in legerea latina: adeca se citimu: digitus nu diritus, intielegere nu intelerere; cepere nu uepere, cena nu gena, merizies nu meridies. hozie nu hodie. Ca n'ai crede cata usiuretate se face scolariului romanu cu acest'a nu numai in citire, ci chiaru si in perceperea autoiiloru latini, si intru crescerea copieii de vorbe. -- Veteranii latinitatei se nu zimbésca facia catra acést'a provocare, cá catra o absurditate. Caci pronunçia usitata astadi póte fi germana, maghiara, numai romana seau latina nu e, si éca pentru ce? Domni'oru! déca in logica inchiarea dela sum'a partiloru la intregu este justa, apoi dein fapta, cá romanii, italianii, francii pronuncia pre G. urmatu de vocalile I seau E cá H ér' nu cá r si pre c, urmatu de acelési vocali cá q seau s ér' nu cá u, potemu conchide, cá si romanii de securu asia le au pronunçiatu. In câtu pentru dî, urmatu de vocale, cá romanii nu l'au pronunçiatu cá di dupa pronunçia dein usu, ci cá z, adeca n'au disu: meridies ci merizies, o demustra gramaticii

latini p. e. Priscianu „Institut“ I. 31., catra acestea francii inca citescu latin'a analogu pronunciei loru: dominūs, templom etc. in locu de dominus, templum. Sasii, intre altele pronunci'a limbei germane fiendu consona cu legerea latina in usu, dīcu totusi: naitrum in locu de neutrum.

Intemeindume pre romanitatea materiei, a formeī si a pronunciei chiaru; — chiamandu a mente modalitatea colonisarei la romani, inaintea caror'a dupre prasea de resbelu, ce o avea, incetá definitivu esistentia vercarui poporu vincitu cu arm'a; persónele, ce scapá mantuite dein bataia se vendea cá sclavi seau se trecea prein ascutitulu sabiei; averea mobile se luá, cá preda de resboiu, ér' tier'a se confiscá cá domenu alu statului, si sub numire de colonie militari se colonisá seau cu veterani, adeca cu militari, ce 'si impliniá stipendiale, seau si cu ómeni seraciti dein Rom'a si dein alte cetati italice, — in fine citandu pre Eutropiu, care, candu vorbesce despre colonisarea Daciei, dīce: „Cum Dacia bello Decebali, viris esset exhausta, Trajanus ad frequentandam hanc, de-ciescentena milia passuum in circuitu habentem, provinciam ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum, transtulerat ad agros et urbes colendas“ — propunu cá Corolariu dein cele

demstrate, la toti cati suntu neosteniti intru a cautá documente spre a ne demonstrá de slavi, de goti seau germani, si a nume Epigonelui dein urma dein Sibiu, intrebarea: cá, déca cele 10 milióne de romani dela ostulu Europei, nu suntu purcedietori dein coloniele aduse de Trajanu dein totu imperiulu romanu in numeru nenumeratu in Daci'a despoiata de barbati; ci, cum dicu Dloru intru intieptiunea Dloru, suntu nisce descendenti dein slavi seau dein goti, se ne spuna in ce modu acesti 10 milióne de ómeni, ce se numescu pre sine in limb'a sa romani, invetiara ei dela nisce mame slave seau góte a esprime notiunile si ideele de prim'a necesitate totu cu vorbe nu numai romanice, dar latine chiaru? Faca acestu miraclu, cá se credem in numele lor; dar' pana atunci lasane a remané tari in credinti'a nóstra.

Socotescu se fiu demonstratu, cá elementulu genuinu in limb'a nóstra este celu romanescu, ér' nu celu slavicu. Déca e asia, apoi urméza de necese, cá afora de terminii scientifici si tehnici, cari si in limb'a nóstra cata sa fia elenici; afora de cate va vorbe grecesci cum suntu: caramida, temeiu, trufia drumu, corabia, coliba,

lipsa, giuru, si pucine, cum este bagu, bogatu sal., caror'a nu le poti dá de origine, se fia barbarismu in limb'a nóstra tóta vorb'a, ce nu e romana. — Se ne intielegem am disu romana, nu latina.

Suntu puristi, cei radicali, cari credu cà tóta vorb'a dein limb'a romanésca, ce nu se afla in vocabulariale si dictionariale latine, este barbarismu, de purificatu. Pre temeiu lu acest'a scriu de bue in locu de trebue, de sí acésta vorb'a se gasce in lat. vécului de midilocu: tre bax, vir trebacissimus; dîcu castra in locu de tabera, ma carea acest'a e de securu de o radecina cu tabernaculum=cortu alu ducelui sal. Mi se pare, cà acestu puntu de vedere e falsu. Éca pentru ce. Vocabulariale latine, ce le avemu astadi nu cuprendu si nu potu cuprnde tóta mas'a de vorbe, ce au potutu fi in usu la poporulu romanu intregu, lucru pré naturale; cace sujetele tractate de scriitorii romani, catu de numeróse se fi fostu acelea, nu potea incape tóta limb'a vorbita de mas'a poporului romanu. Acest'a ar' fi fostu posibilu numai candu romanii ar' fi adunatu totu tesaurulu limbei loru in verunu dictionariu, si candu acestu dictionariu ar li venitu pana la noi. Ceea ce nu s'a intemplat catu scimu. Cace dictionariale latine de astadi cuprendu numai acele vorbe

latine, ce se afla prein autorii numiti clasici, cati au potutu scapá dein ruinele civilisatiunei romane. Catra acestea scie totu omulu, carele se ocupa cu literatur'a latina, cá noi n'avemu, in originalu pre scriitorii latini, ci numai in copia, cá scriitorii latini prein copiatori neinteliginti s'a coruptu in mai multu de o forma; si cá dupa descoperirea tipografiei s'a tiparitu cum se au aflatu in manuscrisa, si au urmatu reproducunduse in editionile successive totu dupre prim'a editiune.

Dein prim'a cercustare, cá a de ca dictionariale latine nu cuprindu ióte vorbele romane foste in usu la poporulu romanu, ne potemu numai esplicá pentru ce in limb'a nóstra romanesca se afla vorbe de caracteru romanu, ce nu le gasesci prein dictionariale latine de astadi, dar' dai preste ele in cele romane: italiene france, spaniole etc., vorbeloru romanesce: *vita*, *camasia*, *sabia*, *scapare*, *seurtu*, *iute*, *inca inse*, *ba*, s. a. *buzacine* le va denegá caracterulu romanu, de orace, de si nu se afla in dictionariale latine, le gasimu pre celea la franci; *bête chemise sabre*, *scapa* (prov) *court*, *vite*, *encor*, *ainse*, *pas*, ér' pre acest'a la spanioli *buzo*=(*Wilschhaar auf der oberu Lippe*).

Er' dein adou'a cercustare, cá a de ca for-

mele vorbelor s'a coruptu unele prein copiatori, intielegemu pentru ce unele forme latine s'a conservatu mai bene in gur'a poporului nostru, de catu cum ne au venitu tiparite dupre splendrianulu apucatu. Cã acest'a nu e ver unu paradosu o documentamu cu fapt'a, cã de cateva diecenia filologi renumiti se ocupa tare cu rectificarea ortografiei latine. Astfeliu, dupa ce ei indreptara terminatiunea flesionale Es dela N. si Ac pl. decl. III in Is, in catu in editiunile mai noue cetimu omnis, hominis, tristis etc. in locu de omnes, homines, tristes, chiaru cum e terminatiunea acestoru casure si la decl. III. romanesca in i (abstrahendu de la sufisulu s.) p. e. ómeni, tristi, parinti s. a. vedemu pre filologulu A. Fleckeisen dein Francfort dupre Zeitschrift für ö. G. an. XIII 1862. p. 326, cã propune nu mai pucinu de cincidieci de vorbe latine spre rectificare in scrierea latina. Pentru usulu nostru dein acestea scótemu urmatóriele: intelligere, promontorium, humidus, humerus, linter, care, dice Fleckeisen, pre fiitoriu se nu se mai scrie asia, ci: intellegere, cu e in locu de i, promunturium cu u in locu de o, umidus, si umerus forah, lunter cu u in locu de i, chiaru cum dicemu noi: intielegere, munte, umedu umeru. Altii, cum dau in alte limbe preste o vorba ce

se afla si în limb'a noastră, o eschidu dein nume-
 rulu vorbeloru romanesci. Audu in slavon'a veci,
 si lapada cá barbarismu indata dein roman'a
 vechu, de si in latin'a se gasesce veclus-a-m,
 de⁷ si italianii dicu civita vechea, Ragusa
 vechea.

Audu pe maghiarii dicundu: zaru, lacatu
 fiam, huszár, cocisiu, papiros, kalamá-
 ris, Kapitány, káp, beteg s. a. si indata ne
 purifica limb'a de saru, locat, cocieriu, pa-
 piru, calamariu, capitanu fiiu, chipu,
 betizare s. a.

In atare casure, se ne conducemu de masim'a:
 cá poporul mai civilisatu chiaru vinci-
 citu de ar' fi impune totudeuna limb'a
 sa la celu mai pucinu cultivatu, se au
 mai nou in istoria, macaru victoriu
 se fia. A sustiené acésta disa cu esemple dein
 istoria este de prisosu; cace fia care scia, cá p. e.
 italianii vincti impusera limb'a italiana la longa-
 bardii vinctori, si cá vestgotii, asiediati in Acui-
 tani'a chiaru asia nu lasara nece o remasitia, dein
 limb'a loru, cum nu lasa navea plutitória pre mare
 ver o urma dupa sine.

Ce urméza dein acestea? urméza:

1) Cá singura numai limb'a latina,
 cata se afla prein dictionaria, culésa

de prein clasicii scapati, nu ne pôte servide norma spre a decide absolutu despre neromanitatea vorbeloru romane, candu aceste vorbe se afla in celelalte limbe romanice.

2.) Cà totu asia de pucinu se pôte inchiiá la barbarismulu verunei vorbe dein limb'a nóstra dein cercustarea, cà aceea este in usu si la altu poporu conlocuitoriu seau vecinu, déca e constatatu, cà acestu poporu emai teneru in istoria si mai pucinu civilisatu decatu noi. Pentru cà si maghiarii dîcu: sentu, templom s. a. cine va dîce cà santu si templanus vorbe romanesci?!

3.) In fine, cà numai acele vorbe se potu luá de neromane, de barbare si prein urmare de purisatu, despre care ne potemu convinge, cà ele nu esista nece in dictionariále latine, nece in cele ale altoru limbe romanice, precum nece in gur'a unui'a seau altui'a deintre poporale romane.

Provincialismu in limb'a romana suntu acele vorbe si forme, ce se usita numai intr'o provincia seau alt'a locuita de romani, despre alu caroru vorbe si forme

caracteru romanu suntemu inca in dubiu cum p. e. este vorb'a barem in locu de celu pucinu, seuitá=a'si uitá de sine si altele asemine.

Archaismu in limb'a se dice in-trebuintiarea aceluor vorbesi forme vechi, cesu esite de in usu. Dar' intre archaismii romanesci se nu se numere si acele vorbe ce ne lipsescu noua, dar' erá usitate de be-tranii nostri, cum: meseru, serbu, bouru s. a.

Solecismu numimu constructiunea facuta in contr'a sintasei romanesci p. e. dicundu: Petru fusera; mergu in Brasiovu in locu: la Brasiovu.

Galicismii, germanismii, latinismii suntu constructiuni traduse literalmente de in frances'a, german'a si de in latin'a in limb'a romana, cum este galicismulu; Eu nu me asteptam la acest'a=jene m'atandé pas acetate chose; germanismulu: Elu vede bine afora=er sieht gut aus; latinismii se comitu mai anume candu nu se tiene topic'a cea romana, ce de regula e drépta, ci se arunca cá in latin'a verbulu predicativu tocmá la finea propu-setiunei.

Vine acum intrebaria: cá de unde se luam alte vorbe spre suplinirea aceluor'a, de-

spre care suntemu incredintiati, cà sunt barbarismi de purisatu. La care respundemu:

a) Terminii tehnici si scientífici si in limb'a nóstra voru fi aceia, ce se usita in tóte limbele cultivate.

b) Er' pentru alt'a ver ce notiune dein diferelele reporturi ale vietiei private seau publice se cautamu verb'a, ce ne lipsesce mai antaiu prein tóte locurile si anghiurile tieriloru pre undelocuimu astadinoi romanii, si aflandu o de caracteru romanu se o primimu fora temere de a face provincialismu. Astfeliu in locu de otrava potemu dice veninu, cum dîcu Ardeleanii, seau tosicu, cum dîcu Maramuresianii.

c) Se deschidemu cartile romanesci de editiuni vechi, se cautamu cu ce vorbe esprimara betranii ideea pentru care ne lipsesce verb'a romana, si déca o aflamu acolo a fi de caracteru romauu, se o imprumutamu fora temere ca vomu comite archaismu. Déca p. e. fratii moldoveni si-aru fi luatú ostenitiunea a se uitá in cartea intitulata „Viati'a si petrecerea santiloru“ tiparita la an. 1682 in Jasi, in dílele lui Ionu Duca V., Domnulu Moldaviei si alu Ucrаниеi, vediendu sub marc'a tieriei loru in primulú versu:

Капъль чель де Бъжрь s. a.
 nu aru fi venit in positione a 'si intitulá diarele:
 „Zimbru;“ totu asia si barbatii eruditi dela „Re-
 vist'a Romana“ nu aru fi scrisu Zimbru,
 ba Auerochs chiaru in locu de bouru=bosur-
 rus. Cei mai multi seriu astadi sluga, slugitu,
 pre candu betranii scriá serbu, sierbitute s. a

d.) Candu nece in gur'a poporului dein tie-
 rile catu se intinde limb'a romanésca, nece prein
 cartile romanesci cele vechi, nu damu preste vorb'a
 romana ce ne lipsesce: atunci dein radecini, de-
 spre acaror'a romanitate suntemu convinsi, se for-
 mamu cu ajutoriulu sufiseloru corespundietórie vor-
 bele, ce nu le avem. — Avemu p. e. radecin'a
 cap: de aci cu sufisele cuventióse potemu formá:
 capace, capabil-e, capacitate; avemu mana
 potemu dice: manualu, manufactura, ma-
 nuscrisu etc. Cu mai multa consecintia, de-
 catu francii, carii dicu capacité si au de rade-
 cina chéf, dicu manuel, manufacture etc.
 si au de radecina main. Avemu in lucéferu
 terminatiunea fer=purtatoriu; de aci potemu
 formá semniferu in locu de stegariu, fructi-
 feru, armi-feru.

e) In fine, dupa ce vomu desierta tóte fun-
 tanele de prein giurulu nostru fora resultatu: a-
 tunci, intemeindune pre dísele lui Eutropiu, cá

tierele locuite astăzi de romani s'a impopulatu cu colonie aduse de Traianu dein totu imperiulu romanu, vomu caută si aflá ajutoriu in romanitatea limbiloru surori.

Sciu, că pre candu svaduimu scriitoriloru nostri, că se caute prein tóte anghiturile locuite de romani, si prein cartile cele vechi dupa cate o vorb'a de caracteru romanescu, o se ni se impute, că propunemu pedantismulu logiotatiloru de fericit'a memoria. Dein parte-mi, in interesulu culturei limbei, mai preferu acestu pedantismu, decâtu indiferentismulu in limb'a, care scrie: Auerochs seau Zimbru, candu avemu bourubos urus, care a inceputu acum se scrie: Cronstadt in locu de vechiulu nume Brasiovu, Hermanstadt in locu de romanesculu Sibiiu, Clausenburg in locu de clasiculu Clusiu=Clusium, cetate vechia in Etruria.

Domniloru! se nu credemu că numele nu are de a face nimic'a cu lucrulu, se ne aducemu mai vârtosu amente dis'a naiva si simpla, dar' care simboliséza fórté chiaru ce voiu se spunu, a romanului tieranu catra unu romanu ungureanu „hei face asi drége asi de ungureanu! mi furá luleau'a si-i puse numele pipa, că se nu o cunoscú. Domnii mei! vechiulu si propriulu nume alu acestei tieri e Ardealu, căce

sta scrisu la geografii si la istoricii cei antici, *Αρδελιον*; apoi de ocamdata unii o numira Transilvani'a, altii Septemcastra, cautati astadi prein tóte cartele, prein tóte atlantele, si nu veti gasi Ardealu, ci Siebenbürgen. Pana mai in anii trecuti ceteamu prein diarele straine cate o Valachei, Moldau, de ver unu dieceniu incóce nu audi de catu Donaufürstenthümer, ce va se dica, acést'a! sapienti sat. — Geografii moderni si institutele de tiparire de carte conservéza in geografiele si cartele sale numele cele turcesci si barbare: fivomu noi mai pucinu conservatori intru mantuirea numeloru de locurile romane? —

Deci, candu ceremu, cá scriitoriulu romanu se caute prein tóte anghiurile locuite de romani, prein tóte cartile vechi dupre cate o vorba de caracteru romanu, o facemu dein convingerea, cá unele vorbe romane seau conservatu mai bene de catra unii romani, altele de catra altii. Astfeliu p. e. Olteanulu are pre langa berbece, si vorb'a ariete, ce nu-su sinonime, si care vorba nu o gasesci la alti romani dein alte tieri; Munteanii au prasinu, ce nu lu au ardeleanii, dein prasinu potemu dice prasinu, unu epitetu acest'a clasicu, usitatu, si de Svetoniu spre a desemná un'a dein cele patru factiuni de cociari ale cercului. De

alta parte Ardelenii a conservatu verb'a neriu, ce=Nereus, unulu dein attributele lui Neptunu, dieulu mării, si pre romanesce semnifica: colórea mării, totu asia si venetu.

Ne a remasu a mai atenge si alta imputare ce se face limbei nóstre — că e seraca de vorbe. Filologii straini, cari ne cunoscú limb'a numai dupra dictionariulu de Buda, intre cari e si Ditz, vestitulú autoru alu gramaticiei limb'eloru romanice, dicu că limb'a romanesca e seraca. Totu respectulu catra Dictionariulu dein Buda, cá catra primulú pasu inceputoriu in lesicografi'a romanesca; dar' cine nu scie ca acel'a nu contine tóta mas'a de vorbe, ce constitue limb'a romanului, si că nu are derivatele, cate s'aru fi potutu formá dein radecinele romane, de care ni se bucura limb'a Domnului Ditz si consortiloru spunemu: că o limba, in care se potú traduce autorii clasici mai grei, nu numai in modu corespundentoriu, cí si cu elegántia chiaru, nu pote fi seraca.

Antai'a dorentia, a carei implinire o ceremu că pana de tóte dilele in rogatiunile nóstre, si care acumu, dupa ce avemu o Asociatiune literaria, nu va mai remané unu piú desiderium dorenti'a: cá sectiunea filologica se se apuce catu mai fora intardiare a con-

cepe unu Dictionariu romanu dupre analogi'a dictionarialoru scrise si tiparite de academiele cele docte ale altoru natiuni.

Realizarea acestei dorintie nu numai că e o necesitate imperioasă, ceruta de cultur'a limbii noastre; ci dictionariulu, carele se contiena toate vorbe romane, e totu de odata singurul mediu, ce pote resfrange cu succesu pre pumnatorii romanitatiei limbii si a natiunalitatiei noastre.

F.

Discursulu

D. Canonicu etc. Timoteu Cipariu tienutu in adunarea Asociatiunei etc. in 29 c. n. Iuliu 1862.

Abia suntu noue lune, de candu cu alta ocaziune cutezasem inaintea unei adunari stralucite romanesci, rare si aprense de amorea natiunii sale, cutezasem dîcu, a esprime cu tota sinceritatea si libertatea, inse in pucine cuvente, aceea, ce fia carele dein noi o sentiamu dein adunculu animei: una corda numai atensesem, si ea oscilă, pre câtu de doiosu in anemele noastre, atātu de amaru in unele cuscientie rele, ce nu potu suferi nece memori'a trecutului foră spaima si ingrigiare pentru venitoriu. Si éta, că erasi mai cutezu si a dou'a

ora ami luá cuventu se graesu inaintea unei inca mai numeróse si mai stralucite adunari despre unele obiecte, care de una parte dupa convictiunea mea se tienu stensu de scopulu societatei nostre, si carele, de nu voliu grai io astadi despre ele, totu voru cautá in urma orecandu se devenia obiectu cuventarei altui-a seau altor-a, inse dein alta parte erasi potu se supere unele cuscientie, carele de si curate si forá reutate, ne avendu inse acelesi convictiuni cu a mea, pote se voru aflá in catuva neplacutu atense de oscilatiunea acestei corde de nou pulsate.

Inse, Domniloru, pre campulu literaturei se cere si mai multa libertate si mai multa patientia, de cum ar' crede ceneva. Libertate pentru convictiunile si discusiunile proprie, patientia pentru convictiunile si discusiunile straine. In literatura, care e si unulu dein obiectele societatei nostre, are se domnesca adevverulu, er' adevverulu de multe ori atatu e de ascunsu chiaru si dein inaintea omeniloru, celu cerca intr'adensu, catu si cu lumin'a aprensa adese ori nu se pote vedé. In vieti'a politica, in carea adevverulu si dereptatea, aceste doue colonne ale ei, inca sear' cadé se domnesca, — pentru cá se se puna capetu discusiuniloru desierte si certelorú, s'a aflatu mai comodú mai totu de un'a, a inchide gur'a omeniloru, si a taliá muculu penei

scrietoriloru, căce in adeveru une oria erau nestuferite, atatu de ticalose erau amendoue, si a substitui in loculu adeverului aflatu si dereptatei curate, autoritatea. Inse in literatura asta nu se pote, celu pucinu nu se pote indelungu; er' autoritatea, carea pote s'a introdusu canduva si undeva in literatura, deca a tienu indelungu, caus'a nu a fostu insasi autoritatea simplete, ci autoritatea basata pre ratiuni si argumente, candu autoritatea nu a fostu autoritatea personei, ci autoritatea sear poterea argumenteloru si ratiuniloru ei; unde autoritatea nu era autoritate seca, ci insasi poterea adeverului imbracase numai numele autoritatei. —

Domniloru, dupa aceste premise, cauta se veniu la insusi obiectulu discursului meu, carele pote se atinge pucinelu si de person'a mea; si marturisesu ca am de cugetu, a me dechiará cu tota francheti'a, si a nu me crutiá nece pre mere insumi candu va cere trebuinti'a; dein contra rogandu pre toti literatii nostri, ea se benevoliesca, a nu dá nume de autoritate nece unei deintre lucrările mele literarie, ci a le cosiderá numai si numai ca fapte particulare, cari nu pretendu, nece nu au pretensu nece candu, a fi pretiuite mai multu, decatu aduce cu sene adeverulu principialoru, ratiuniloru si argumenteloru, pre care suntu basate. Rogarea si dorirea mea este si va fi totu de un'a;

că înainte de a pronunția ceneva judecata condemnatoria, mai antaniu se lié la critica strinsa si principiale si consecentiele deduse in operile acelea; si apoi déca acestea nu voru poté sustiené crisea, atunci si lucrarile mele voru fi despoliate de sene-si de ori ce meritu, si nu va mai fi trebuintia de a aruncá in ochii publicului, că numai autoritatea le sustiene.

Dati-mi inse, Domniloru, asia ve rogu, pucinica gratia, că, déca se ar' poté in scurtu, se ve descriu tota procedur'a, ce o am urmatu in cercetarile mele filologice, inca dein anii celi mai verdi ai vietiei mele, cercetari indelungate, in cari am imbetranitu, si cari mi au frantu sanetatea si mi au storsu partea cea mai mare a pucineleloru mele venituri, chiaru candu erau mai subtfrele, pentru că se ajungu la unu resultatu ajutatoriu literaturei romane. Fruptulu acestoru cercetari suntu operele publicate in respectulu limbei romanesci, si mai antaiu Principiale de limba si scriptura publicate in „Organu“ la anii 1847 si 1848, inse neterminate, de cari pote că celi mai multi astadî seau nece de cum seau prea pucinu-si voru mai aduce a mente. Pre urm'a acestora au urmatu Elementele de limb'a rom. dupa dialecte si monumente vechie, Analectele literarie, si alte disertatiuni ocazionali, totu in re-

spectulu acest'a , panà ce urindumise de lupte ne curmate , am depusu condeiulu , si am juratu , cà nu voliu semi mai aparu principiale si sistem'a in contr'a nemeruia , si cà , déca operele mele nu voru se fia in stare a se apará pre sene-si , nece cà voru meritá se mai fia altmentrea aperate.

La a. 1860 in Oct. adunandu-se una comisiune pentru asi dá parerea asupr'a unui planu de ortografia , recomendatu de Ministeriulu de atunci , unui planu , la vederea caruia ori-carui romanu , carele sia studiatu si-si ameza limb'a , nu potea se nu-i se redice perulu in capu , s'a desbatutu acesta cestiune vitale pentru literatur'a nóstra ; conclusulu acestoru debateri s'au depusu in protocolulu acelei comisiuni si s'a publicatu. Nu au lipsitu inse si dupa acesta comisiune , carii erasi s'au plausu in contr'a nu sciu carei autoritati , in care plan-soria , marturisescu , cà erasi mi-se parú a se rein-noi nemultumirea vechia cu sistem'a si principiale , ce le profesuescu. Au aruncatu comisiunei , cá si candu ea nu ar' fi luatú la destula cercetare principiale , ce lea adoptatu , si asia cà a lueratu arbitrarie fora capeteniu. Inse , Domniloru , in contr'a acestei insinuatuni , cutezu a provocá la marturi'a acelu multi prea demni barbati , carii seau cá membri ai comisiunei seau altmentrea , au fostu de facia , se marturisesca , déca nu s'au facutu de-

sbaterile, asupr'a futuroru obiecteloru cosemnate in protocolu, cu tota seriositatea si de amenuntulu, cu tota prolisitatea câta potea se suferu unu terminu mai pucinu de una septemana. Inse imputatorii se parura a fi in acea opiniune, cumu câ in adunarile comisiunei nu s'a desbatutu ceva nece s'a cercetatu mai pre largu, decatu ce se afla insemnatu in protocolu; se pote inca câ imputatorii voru fi crediendu, cumu câ Comisiunea nu a lucratu alta, decatu, câ unulu a dictatu protocolulu, er' celialalti l'au suscrisu. Care déca s'ar' fi templatu asia, neindoitu, câ Comisiunea ar' meritá tota imputatiunea. Inse, Domniloru, prea bene ve este cunoscutu, câ intre alte lipse multe, ne lipsescu, si ne lipsira chiaru si la comisiunea de atuncia stenografi, carii se descria dein cuventu in cuventu totu ce s'a graitu in senulu comisiunei dein partea fia carui membru; cari de nu lipseau, atunci si Comisiunea scapá de imputatiuni nemeritate, si eu insumi de aceea suspitiune, câ asi fi dictatu protocolulu.

Domniloru, io de candu me aflai cu ceva precepere, totu de un'a me semtii cu ore care veneratiune catr'a cartile be trane romanesci. Mai antaniu curiositatea me tragea catrà ele, se vediu: cumu vorbiau bietii strabunii nostri? vorbiau eli cá noi, ori altmintrea? Apoi dupa ce petrecui un'a,

nu me multîsemii numai cu atat'a, ci curiositatea me portà si mai incoló, cá se vediu, cà ore alte carti, totu asia seau mai betrane, vorbescu aceeași limba si inca totu mai altmentrea? Eca motivulu antaniu, ce me impinse in cursulu cercetariloru mele: curiositatea. Presupunendu-se inse, cà gramatic'a romana mi-o sciam bene, cà cartile baserecesci in limb'a loru mi-erâu cunoscute deplenu, cà sciam ce diferentia este intre limb'a Ternovenului, de carele me tieniu eu, si intre limb'a Margineanului, care in tóta joi'a se aflá in Blasiu cu brendia au cu pome, intre a Mocanului, carele amblá eu vasa, a Selagianului si altoru tieniture, dein cari se aflau studenti aci la scóle.

Dein astea sciam, cà nu toti romanii dein Transilvani'a vorbescu intru una 'forma, ci unii dicu hieru, altii fieru, altii ceru, asemenea unii piele, altii p chiele, altii pci ele, chiele si altele mii si mii; cu tóte cà toti acestia suntu romani, unulu cá si altulu. In urma am cunoscutu, cumu vorbescu si celi dein Ungari'a, dein Moldov'a, dein Bucovin'a, si dein in Tier'a romanescã.

Intru atat'a varietate, Domniloru, a limbei romanesci dupa tieniture si dupa carti betrane, marturisescu, cà prea lesne am potutu se venii la acelu cugetu, cumu cà, pre urm'a limbei baserecesci, de si romanii nu toti vorbescu intru una

forma, de aceea inse in scrisu e de lipsa se scriemu numai intru una forma si nu in mai multe. Pen-irucà, Domniloru, déca vomu scrie toti, carele cumu am invetiatu a vorbí a casa la parentii nostri, unii deintru unu tienutu altii de intru altulu, nu pote se urmeze alta, decatu una confusiune de limbe, cá la Babilonu, pana ce in urma nu ne vomu mai poté intielege unulu cu altulu. Si atunci, ce erá se fia de limb'a romanésca? Neindoitu, chiaru ceea ce se templà cu limb'a sasesca, care numera adi atate dialecte in Transilvani'a cate sate sasesci. Ci sasii, cá nescari omeni cu mente si practici, vediendu atata diferentia in limb'a loru vulgare, se convinsera, cà nu le e de nece unu folosu, se scria sasesce fia care cum vorbesce, ci nepotendu aflá nece unu midilocu altulu, pentru cà variatiunea acum trecuse tota mesur'a, se socolira se scria toti nemtiesce, fiendu cà asta limba e un'a si regulata, si dein carte toti o potu invetiá asia de bene, catu de pre cartea nemtiesca se cetésca sasesce.

Romanii nostri inse si aveau limb'a baserescsa, carea e mai regulata decatu multe dialecte de ale nostre, alesu ortografi'a ei e mai etimologica. Cu acesta limba si ortografia se folosira prea bene romanii indelungu tempu. Si meritá, cà acesta limba si acesta ortografia se se hé de

base pentru limb'a si literatur'a romanescă cea profana. De acea si convictiunea mea erá, si fu, si este, cá dela formele si ortografi'a acestei limbe se nu ne abatemu decâtu acolo, unde cercetarile filologice ne demustă, cá in limb'a baserecesca se afla smentela, cá si in vorb'a altoru tienuturi; dupa ce sciutu este, cum cá limb'a baserecesca de astadi inca nu se formă dupa ore-cari regule scientifice, ci e numai unu dialectu, cumu adeca se vorbiá in Romani'a mica in seclulu trecut, si care l'au adoptatu traducatorii cartiloru baserecesci dein acelu seclu, Damaschinu, Clemente, Cesiariu etc.

Remanea dar', pentru cá se indereptamu smentelele limbei baserecesci, se aflamu unu principiu certu, cá se nu ni-lu restorne ori-ce ventu. Si acestu principiu nu putea se fia altulu, Domnii miei, decâtu celu etimologicu, ori vomu serie cu slove, ori cu litere.

Acestu principiu e adoptatu inca inainte de mene mai de demultu, si astadi mai cá nu este literatu intre romani, care de jure au celu pucinu de facto se nu-lu recunosca. Er' fautorii si patronii principiului foneticu, dupa carele se scria fia carele cum vorbesce, nu e (de facto) recunoscutu, pre cátu sciu io, de nemenea; si chiaru, celi ce se marturisescu a-lu recunosce de uniculu principiu

in ortografia, in adevèru nu-lu urmeza, ci pre totu pasulu-i vedi, cumu se légana si se atragu de principiulu etimologicu cá de unu magnetu. Adevèratii fautori ai fonetismului si celi mai cosecenti, si-au implenitù rol'a de multu, cum a fostu Molnar cu ortografi'a lui cea germanica, pre care l'au urmatu Clemens, Marki, si alii, carii nui mai numescu, ca-ce unii inca suntu in vietia; se vediura inca si unele carti romanessi tiparite la Vien'a si la Bud'a cu ortografia unguèscu, inse imitatorii le au fostu prea pucini si au repausatu impreuna cu productele loru, carile remasera numai dreptu curiositate. inca demultu. De principiulu foneticu dar' nece cà mai pote fi vorba, si cine-lu mai apara astadi, se pare cà seau nu a studiatu istori'a ortografiei romanesci, seau cà inca nu e in claris despre ceea ce voru se dica cu acestu terminu. De unde nece nu mai lungescu vorb'a, decátu cà oserbezu, cumu cà pentru unii câtu de multu remasi inapoi, nemica le pote veni mai la socotela, decátu se le svatuimu, se se tienia de cirilice, si se dé buna pace litereloru latine.

Inse, Domniloru, si principiulu etimologicu, carele cumu amu vediutu, e asia dicundu recunoscutu de toti, nu a potutu aduce pace si cointielegere intre filologii romani. Causele au fostu

mai multe, si suntu si pana astadi; si mai alesu:
 I. Că unii de între literatorii nostri, se au
 intensu si mai departe in urmarea etimologiei, de
 cumu este de lipsa. Dein asta cauza, precumu
 unii erau preocupati cu ore care deferentia speciale
 catra vre-una alta limba romanica, pr. francesca,
 au italiana, credeau, si credu unii si pana astadi,
 că in ortografia, că si in tota tiesetur'a limbei ro-
 manesci, nu se pote ceva mai bene si mai aptu,
 decâtu a ne dá cu totulu in imitatiunea unei seau
 alte limbe dein acestea. Asia Kőrösi in „Lun-
 trea de in a-ânte“ cu totulu urmeza ortografi'a
 italiana, intru atât'a câtu si pre u finale alu no-
 stru-lu muta in o finale italianescu, scriendu cá
 eli lungo, multo etc. in locu de lungu si
 multu.

Totu asia scriea si D. consiliariu Budai, ca-
 rele se suatuse a dá si una gazeta romanescă in
 Lemberg, unde locuía, si pote si altii, de carii
 io nu sciu, si cari chiaru dein acea cauza, că
 plecara pre una cale, ce nu e naturale limbei
 romanesci, nu-si potura castigá urmatori sistemii
 loru. Ci numai pre ici-colea mai vede ceneva câte
 una remasitia dein asta sistema supranotandu in
 scrierile celoru de alta sistema, cumu este: dupo,
 ero, co etc. in locu de dupa, ér'a, cá.
 De ortografi'a romanescă dupa cea francescă,

adeveratu nu am nece una scire, si se pote cà nu s'a facutu nece una incercare in astu respectu; bunulu sensu aparandu intru asta parte si pre celi mai entusiastici francicoli, de ai imitá si pana in ortografia. Ci imitarea in stilu, si adoptarea a mii de vocabule francesci dupa pronunci'a si form'a cea mai francesca, carea intre tote formele romane e cea mai corupta, ne e prea bene cunoscuta tuturor, si ne citfe urechile de resunetulu loru, candu-i audimu totu intensu repetiendu-ne: or-goliu, voi age, tablo, reson si câte si mai câte forà numeru.

II. Alta cauza e, cà romanulu nu sia studiatu inca destulu formele gramatice ale limbei sale, ci celi mai multi gramatici au luat inainte formele, bune rele, ale patriei seau tienutulu loru, le au adoptatu de corecte fora esame, si le au pus de mustre in operele loru. De unde cu tota recunoscerea principiulu etimologicu, totu nu se poteau scapá de influenti'a fonetismulu; de esemplu, candu Bucurescenii scriu: pitiere in locu de pitiore, eram in locu de eram etc.

De acestia se tienu si aparatorii celi mai noi ai lui pe in locu de pre, macaru cà cartile baserecesci scriu mai totu pre, si form'a pre e mai corecta, fiendu respundietoria formeii latine per, unde r nu se lapeda in limb'a romanésca, ci se

strapune înainte de e, precumu si italianulu dîce si scrie sempre nu sempe dein form'a latina semper. Adeverulu este, cã pre multe locure se dîce numai pe, inse nu pretotendenea; mai tota tíer'a romanescã si in Transilvani'a Selagenii si celi dein Ungari'a pronuncia ПЪ, si in adeveru mai cu cosecentia, cã-ce se scie, cumu cã mutele buzate b, p, m, v, f, nu sufere bucurosu pre e, de nui urmeza ajutoriu alta vocale mole e au i, ci-lu scaimba in ъ, pr. ВЪТРЖНѢ in locu de ВЕТРЖНѢ lat. b e t r a n u s - v e t e r a n u s, ПЪКАТѢ in locu de ПЕКАТѢ, МЪДЪБ in locu de МЕДЪБ, ВЪДѢ, in locu de ВЕДѢ, (ci apoi vedi, vede etc.), ФЪТѢ in locu de ФЕТѢ (ci ФЕТИ, ФЕТЕ); de unde si pre, deca se lasã rãforã, vene a se pronunciã ПЪ er' nu pe. Care destulu demustra, cã de ne vomu luã dupã fonetismu, nu mai potemu se ajungemu nece la regula, nece la unitatea limbei, macaru cã forã aste doue conditioni fundamentali, nece limba nu pote esiste.

III. A treia, si pote si mai cu potere, e unã durerosã causã, care de si este preã naturalã la inceputulu cultivarei fia-carei limbe, totusi preã multa impedecare pune latîrei unei sisteme pre cãtu se pote mai regulate in scriere. Si ast'a e tendenti'a, de a facilitã: tôte pre cãtu se pote, inca si mai multu decãtu se pote, chiaru si

cu stricatiunea si impiedecarea culturei. Lasu, Domniloru, ca la inceputu, suntu multe greutati penuru introducerea unei ortografii etimologice regulate, si de aceea avemu tota trebuinti'a de a suferi si unele neregularitati de una-camu data, ce le numimu concesiuni pana la unu tempu, adeca pana vomu ave cu totii tempu de a ne invetiá mai bene limb'a, pana ce literatii nostri voru studiá mai cu de amenuntulu intregu tienutulu filologicu alu limbei romane. Aceste concesiuni totu dein asemeni cause fura admise si de comisiunea dein 1860, precum se cunosce dein protocolulu acelei-a. Inca se cuvene se avemu patientia si se fimu toleranti in catuva chiaru si in tempulu celei mai mari culture literarie, si se nu ne prea vetemámu, déca in viet'i'a privata nu toti omenii se tienu strinsu de sistema, ci mai facu si câte una smentela ici-colea, cumu vedemu ca se templa chiaru si la francesi, germani etc. Totu ce nu se pote suferi, si totu ce e rusinatoriu, e numai, déca omenii de litere si de cultura voru se despretiuesca regul'a, si chiaru in publicu voru se ésa cu unele modure de scriere, cari demustra, ca nu si-au studiatu limb'a mai multu decâtu ori care plugariu seau viniariu.

Dein asta tendentia de a facilitá tote, chiaru si ortografi'a, macaru si cu coruptiunea limbei,

se nascura acele atate semne in ortografi'a romanésca, care pre strainu la antani'a vedere lu-aducu la acea parere: cá limb'a asia impenata e vre unu dialectu slavicu: polonu, au bohemicu; si nece in mente nu-i vene se fia dialectu romanu. Inse si asta sistema potea se se suferé la inceputu, pana candu omenii si celi mari, cá si copii, nu aveau cunoscenti'a destula gramaticale pentru asi cetí limb'a forà semne. Er' dupa ce tempulu fasieloru a trecutu, celu pucinu a trebuitu se tréca, si dupa ce a venitu tempulu se amblámu una data in petiore, — e lucru tristu a vedé cumu unii inca totu se mai razima de alu treilea petioru, si inca se paru cá voru cá limb'a romanésca se nu mai ajunga a amblá in doue petiore, ci numai in patru branci seau in cargia. Si ce e mai de mirare, e cá unii literati ai nostri intrebuintieza atari semne (comele de asupr'a vocaliloru) chiaru spre a impená cele mai esorbitanti etimologie, precumu in dopo, cu o comate in fine, carele va se dica ъ, er' pentru o dein a-ante ce suna cá u, uitandu-si a mai pune semnu.

Nu dícu inse io cu acestea, cá limb'a romanésca nu pote se suferé in ortografia nece unu semnu, — ci numai cá nu se cade a introduce semne de prisosu si nefundate pre nece una regula naturale a limbei. Semne, ce se potu su-

feri și de multe ori cauta a se și întrebuintă, sunt semnele accentelor, carele și în cele alalte limbe romanice în toate le aflăm întrebuintate atât spre desemnarea tonului cât și de în alte cauze. Care în limb'a romanescă cu atât e mai necesariu, cu cât aliurea am arătat, câtă influență are tonul în limb'a romanescă întru schimbarea vocalilor între sene. Apoi semnele accentelor sunt una parte mai întregitorie a alfabetului latin, cu carele au descens de una dată de la romani la poporale romane. Er' codele de supu consunanti, și comele de asupr'a vocalilor, nu sunt decât că unele zale legate de pitiorul unor și că pen'a de hurezu în creșt'a celor alalte.

Aici are locu una regulă de aur: adecă unde ajunge regul'a gramaticale, sunt de prisos semnele. Și întru adeveru, în cuventele romanesci regulele sunt de ajunsu mai de totu spre a esplică ori ce formă curată gramaticale; er' pentru cuventele straine, cauta se marturisim, că ele nu voru totu de un'a se se acomodeze regulelor limbii romanesci, și atunci ce se facem? Se ne schimosim limb'a, și ortografi'a ei cea naturală pentru cele straine? Nu mi se pare, ci de în contra sum de acea părere, că se urmăm axiôm'a gramaticului latin: *Graeca per Ausonias*

fines sine lege vagantur; "si se le scriemu cumu s'ar' puté mai aproape de regul'a limbii, si apoi se le lasàm in asta stare pana ce au se voru dumeri si asemená cu ale nostre, au voru luá lumea in capu.

Aste suntu, dupa mea parere, Domniloru, causele, care si dupa ce adoptaramu, asa dicundu cu totii, principiulu etimologicu, totu nu ne lasa se ne invoim la una sistema, cã ne portàm de tote opiniunile si ne împiedecàm in tote mementiusiurile, cá si candu, vedi Domne, romanulu tota eruditiunea, tota ingeniositatea si tota filosofi'a si-ar' concentra-o numai in desmodarea seau innodarea cãtu se pote a mai multora greutati ortografice, — cá si candu noi nu am mai aflá modulu, cumu se ne desfacemu de la Abece si se pasim mai incoló, atãta suntemu de minutiosi intru aceste întrebatiuni silabice, forã a caror'a deslegare dupa atãtea-si pareri cate capete, care nece unulu nu va se lase dein ale sale cãtu negrulu sub ungue, unor'a se pare cã este in desiertu tota cea alta literatura. Si in adeveru, marturisescu cã deca fatalitatea nu me aruncá dein teneretie pre acestu campu uritosu alu filologiei, dicu cã astadi se inepu, nu multu gusta asi semti se me ocupa cu de acestea, unde se vede pucina speme de cointelegere intru unu obiectu, care de multe decenia, deca nu de seculi, trebuia se fia resolutu. Er' a-

cumu la betranetie, marturisescu, că nece convic-
 tiunile nu me liertă a cantă palinodia, nece nu-mi
 semtiu aplecare se mai intru in arena, si se me
 lasu la dispute cu toti, căti au dorire ami impuină
 sistem'a. Am disu si mai susu, că deca ea, camu
 studiata mai benesioru, nu va fi in stare se se a-
 pere pre sene, nece că va merită a fi aparata.
 Er' judecat'a superficiala si foră deplena cunoscinti'a
 causei, ori unde si claru si in literatura, nu me-
 riteza a se numi judecată.

Ci mi-se pare, că me abatui camu de parte
 dela obiectulu principale, lasandu-me in discusiuni
 prea speciali; de acea liertatime se trecu, seau mai
 bene se me intorcu la cele intrerupte; voliendu
 pre scurtu a arată calea, carea am urmatu in cer-
 cetarile filologice ale limbei romanesci, si carea,
 am convictiunea deplena, că e si singura si unica,
 ce pôte se duca la scoptulu culturei limbei roma-
 nesci. Si am fostu disu, că mai antaniu curiosi-
 tatea me portă se cercetezu limb'a romanésca in
 cartile cele betrane, si se vediu, cumu scrieau
 si vorbiau bietii nostri stramosi macaru in seclulu
 XVI. si XVII. Auditi, Domniloru, in seclulu XVI,
 XVII, va se dica, eri-alaltaeri. Déca asi fi cer-
 catu limb'a, cumu o vorbiau romanii in secl. XII,
 si XIII, pote că aru fi avutu cuventu unii ómeni, semi
 impute, de ce voliu se regulezu limb'a romanescă

dupa limb'a unoru secle barbare, cumu nu mai face
 uece una natiune a Europei. Nu, Domniloru, io
 nu am mersu asia departe, si nu poteam merge se
 si voliam, dein cauza simpla si durerosa, cà li-
 teratur'a romana mai vechia decâtu finea seclului
 XVI nece nu se mai afla in nece unu ânghiu alu
 romanimei, nece tiparita nece manuscrisa; macaru
 cà, Domniloru, de asi poté aflá undeva vre unu
 foliu, macaru dein seclulu in a-ante de alu XVI, asi
 stá semi vendu si camesi'a, cá se-lu potiu ma-
 caru vedé si copiá. Nu, Domniloru, seclulu alu
 XVI, si inca catrà coda, este ultimulu terminu alu
 literaturai romane, preste care nu ne putemu suí,
 cà-ce mai susu ne stau in a-ânte monstre-le sla-
 vismului, cu slovele lui cele de una palma de in-
 nalte, cá nescé munti de gliacia, sub cari tota
 vegetatiunea lliteraturai romane a peritu.

In acele carti, betrane pentru seraci'a litera-
 turai nostre, si atátu de tenere dupa anii pere-
 grinatiunei nostre pre campii Daciei, ce am aflatu,
 Domniloru? Respondiu: Ce se aflu? ce afla fia-
 care romanu, care le cetesce: una limba multu di-
 feritoria de limb'a cumu o vorbimu acumu; multe
 cuvante ce nu le mai audímu vorbindu-se necairi,
 multe frasi si astadi necunoscute, multe forme gra-
 matice de care astadi nu mai aflamu urma, aliurea,
 unele care astadi se audu forte raru, er' in ele se

afla forte dese, afora de acestea: unu stilu, una sintaxe, care astadi mare parte nemenea nu le mai intrebuintieza. — Io inse, Domniloru, nu vorbescu, nece de cuventele slavice, de care ele gemu, nece de unele particularitati smentite, cari nece in ele nu poteau lipsi cu totulu, fiendu scrise de omeni forà nece una scientia, afora de scienti'a limbei slovenesci. Ci vorbescu, de cea alalta parte a testului cartiloru acestor'a, carele, Domniloru, dela antani'a vedere m'a uimitu si m'a incantatu; atat'a regularitate in forme, atât'a in sintaxe; atât'a varietate in frasi si compuse, câta nu ai asteptá nece una data dela omeni asia neinvetiati si dein tempore asia de barbare. Si inca cu câtu cartile suntu dein ani mai vechi, cu atâtu si aceste tote calitati bune suntu in mesura mai copiosa.

Marturisescu, Domniloru, că acesta descoperire, liertati-mi spresiunea, ce o facui in aceste carti betrane, m'au mangaiatu si miau aprensu a nem'a si la mai intense cercetari filologice; seau cá se me esprimu mai scurtu, ea mia croitu totu cursulu, ce l'am alergatu pan'acumu pre campulu literaturei romane filologice.

Acea invapaiare me misicà mai multu si mai multu; nu numai a cercá dupa mai multe si câtu de multe, seau deca se ar' poté, dupa tote monumentele acele betrane, ce ne au mai remasu dein

acesti abia doi seculi (XVI si XVII) de literatura vechia romanescă, spre a continuá si mai incolo studiale filologice romanesci pre aceste, ba si istorice nu imaginare, — ci si a estrage deintru in-sele totu ce mi-se pareá demnu si aptu spre indereptarea limbei romanesci atátu in respectulu formale catu si materiale, fiindu-cá eram si sum de aceea parere, cum cá totu ce se pote aflá, cá au fostu candu-va in usulu romanului, chiaru de ar' fi si mai vechiu decâtu aceli doi secli asia de aproape, cu totu dereptulu se tiene de tesaurulu limbei romanesci, si nu pote se se ignoreze, decâtu numai de catrá acelia, carii numai presentelui dau totu dereptulu, er' trecutului denega ori-ce dereptu si indereptatire.

De ora-ce nu se pote negá, cá precumu noi suntemu filii si nepotii parentiloru si mosiloru nostri, asia si limb'a e fili'a si nepót'a limbei parentiloru si mosiloru nostri, si a despretiui limb'a acestor'a, ar' fi totu atát'a câtu a-ne lapedá si a ne rusiná de originea nostra si de parentii si mosii nostri; mai alesu candu de una parte scimú, cá limb'a romanescă, cu câtu erá mai vechia, cu atátu forá in doiela erá mai aproape si de fuintan'a ei, si ap'a ei currea si mai limpede, er' cu câtu e mai nouă, cu atát'a e mai asemenea apelorú de munte, cari la fuintana suntu cá cristalulu, er' apoi cu câtu sau

departatu de acea funtana, cu atâtu s'au mestecatu si turburatu, mai multu, cá si ap'a Dembovicei in Bucuresci; — er' de alta parte sciendu, cá erasi in decursulu secliloru limb'a romanescă totu de ce mai multu a pierdutu dein tesaurulu seu formale si materiale, si a adoptatu forme si materia straina in senulu seu. Abia unu seclu si diuimetate, dela mediulu XVI. pana la finea XVII., si scambarea e atâtu de insemnata, câtu limb'a romanescă dela 1700 incoce nu mai semena decâtu pucinu cu cea dein 1580 si cu cea dein 1640—1700.

Dein cautarea dupa carti bebrane, adevveratu, cá dein cele tiparite in secl. XVI si XVII, pucine mi-au remasu de totu necunoscute. Una Psaltire tiparita aici in Brasiovu pre la 1560 pote cea mai vechia carte romanescă, nu mi-a venitu inca a mâna, de si se dice a se fi aflandu in Moldov'a.

Alta carte tiparita totu la Brasiovu, ce se numesce Praxiulu, si se pare cá cuprende Faptele Apostoliloru, (*Πράξεις τῶν ἀποστόλων*) si dor inca si epistolele Noului Testamentu, camu pre la 1580 pana la 1590, ce nu-mi e cunescuta decâtu de nume, si alesu dein Epilogulu Cazaniei a dou'a de Brasieu, de care am scrisu in Analecto pag. 29 in nota, inse atunci dupa unu esemplariu mancu,

er' acumu-lu copiezu mai deplenu dupa altu esem-
plariu mai completu, carele asia suna:

ДЕ АН МІЛА ЛЪ ДОМНЕХЪЪ ЄЪ ДІАКОНЪ КОРЕСЕ.
ДЪКАМ ВЪХЪТЪ КЪ МАЙ ТОАТЕ ЛІМБИЛЕ ДЪ КЪВЖИ-
ТАТЪ ЛЪ ДОМНЕХЪЪ АН ЛІМБА ЛОР НЪМАЙ НОЙ РЪ-
МЖНІЙ НАВЪМЪ, ШІ ХЪ ЗІЧЕ. М.Ѡ. Ч.Ѡ. ЧИНЕ ЧЕ-
ТЪЩЕ СЪ АНЦЕЛЪГЪ ПАВЕЛЪ АПСЪЛЪ А КЖ СКРІЕЛА КОРИН-
ТОМЪ РІЕ. КЪ АНТРЪ БЕСЪРЕКЪ МАЙ ВЪРТЪСЪ ЧІНЧИ
КЪВІНТЕ КЪ АЦЕ (ЛЕ) СОУЛ МІЕЪ СЪ ГРЪЕСКИ КА ШІ
АЦІН СЪ АНВЪЦЪ ДЕКЪТЪ ОУНТЪНЪРЕКЪ ДЕ КЪВІНТЕ НЕ-
АНЦЕЛЪСЕ АНТРАЛТЕ ЛІМБИ ДЕРЕНТЪ АЧЪА АМ СКРІЕ
КЪМЪ АМ ПЪТЪТЪ. ТРЕТЕВАНГЕЛОУЛ ШІ ПРАЗНОУЛ РЪ-
МЖНЪЩЕ; ДЪПЪ АЧЪА, ДЪКА АМ ВЪХЪТЪ ЖЕЛАНЛЕА А
МЪЛЦИ ПРІЦІ ДЕ ТЪЛКОУЛ ВЪГЛІНЛЪРЪ КОУМЪ СЪ
ПОАТЪ ШІ ЄЙ ПРОПОВЕДЪНІ, ШІ А СПЪНЕ ВАМЕНИЛОРЪ
АНВЪЦЪТЪРЪ ДЪПЪ ЧЕТИТОУЛ ВЪГЛІЕН. АША АМ А-
ФЛАТЪ АЧЪСТА ТЪЛКЪРЕ АЛЕ ВЪГЛІНЛЪРЪ ПРІ АЪМІНЕНІ
ПРЕ СПРЕ АНЪ Ш. Ч. А.

A treia ar' fi cele trei carti dein urma ale
lui Moise tiparite in Orastia, dupa catalogulu bi-
bliotecei metropoliei ce l'am publicatu in Acte si
fragmente pag. 280; in care se citeza:
чинчй кърцй а лѡй Моісі рѡмжнѡще; macaru cѡ
esemplariulu meu si alu bibliotecei dein Belgradu,
carele se pare impreuna cu altele a fi dein ale
metropoliei, au numai celea de antaniu doue carti:
Facerea si Esirea. D. repausatulu Basiliu

Papu in disertatiunea despre tipografiile romanesci pag. 17 scrie dupa R. Tempea (Gramatica romana Sabiniu 1797, 8-o pref. pag. 5.), cumu cã totu la Orastia s'ar fi tiparitu si Apocalipsulu la a. 1583 ci nece acesta carte nu o am vediutu. — Acestea dein secl. XVI. Er' cele dein secl. XVII, ce nu le amu, seau nu le am avutu, suntu: Amendoui catechismii Calvinesci, dein carele alu doilea mi-a peritu in revolutiune, — Respunsulu Metropolitului Moldovei Barlaamu la acestu catechismu, care inca nu Pam vediutu, — Margaritulul lui Ioane Chrisostomu dein a. 1691 in Bucuresci, ce-lu avusemu dela parenti, ci apoi a peritu la unu preutu, si pote Alexandri'a, carea dupa Del Chiaro, mai antaniu s'a tiparitu in Bucuresci in secl. XVII, dupa cumu si in editiunile dein Sabiniu totu se mai afla urme de dialectulu Bucuresciloru de atunci.

Unele dein cartile cele alalte inca suntu de una raritate estrema, ale caror'a catalogu l'am cosemnatu in Analecte pag. XIX—XXXVIII, si in Principia de limba ed. II. pag. 101 sqq. De acea unele anevolia se potu aflã complete.

De interesulu nostru, publicu alu romaniloru si obiectu demnu de scopulu societatei, ar' fi adunarea acestoru monumente pretiosa, panã ce nu se prepadescu cu totulu si inca in exemplaria complete, nu numai, ci si publicarea loru seau celu

pucinu a unora mai interesante de intru in se, in adeveru nu numai că se ne folosim de in argumentulu lor, carele mai in tote e demnu de cunoscentia, ci si mai vertosu de in respectulu limbei, că antaniile monumente ale literaturei romanesci; asia precumu facu si tote natiunile, care-si pre-tiuescu natiunalitatea si limb'a lor.

La acestea suntu a se adauge manuscrisele totu de in aceli secli (XVI si XVII) seau si mai vechi, si publicarea lor. La mene suntu prea pucine de acestea, in se in principale si pre aliu-rea voru fi negresitu multe, deca este adeveratu, că mai demultu fia-care familia boieresca-si avea Letopisetiulu seu, si că, Muscalii in tempu-relu mai noua cautara dupa carti romanesci pre in tote librariile si familiare de in Bucuresci si cele aflate le straportara la Petersburg, unde voru jacé impreuna cu operele lui D. Cantemiru in biblio-tecele imperatesci. Vedi Dorn, asiat. Museum pag. 118 N-o 51—56. In tempurele mai de cu-rundu s'au aflatu si s'au tiparitu mai multe chro-nice vechi romanesci, — in se mani'a de a mo-dernisa totu ce cade in manule unoru omeni că a-cestia, sterse de intru in se tote formele vechi, asia cătu dupa testulu acelor'a publicatu de atari omeni forà nece unu sensu archeologicu, se pare a fi esitu de in condeiulu stilistiloru nostri de preste

Carpati. Cu care ocaziune, liertatime, deca cutezu a produce aici unu fragmentu dein scrisoria unui barbatu cunoscutoriu in asta materia, carele intre altele scrie: „Nu sciu deca aveti ori nu Revist'a rom. Intre altele e interesante brosiur'a dein Sept. 1861 cu critic'a lui Lachovari asupr'a isvodulgi lui Clanau (publicatu si in Foia, la 1856), in care arata, cumu ca e adevveratu cuprensulu, dar' limb'a si stilulu suntu falsificate de nescari copisti slavoni. Mai aduce inainte unu documentu romanescu dein a. 1436 tiparitu mai antaniu intr'unu diurnalu rusescu la a. 1844. Inse intr'acestu stilulu si formele suntu mai tote, ca cele de acumu; nece macaru dein seap den; dereptu etc. nu se afla, ci din, dreptu etc. Afora de fratini-seu; amari si mici, oricu.

Acelu documentu e de sub Ilia Voda. Asia editorii nostri de preste munti se paru, ca nu prea au chiara idea de scienti'a diplomatica. Si apoi deca in mana de omeni ca acestia cadu documentele vechi, ce se dicemu, Domniloru?

Dein aste monumente incepusem inca la a. 1847 in Organu a publicá una parte, mai multu formale si gramaticale; si de nou éراسي me apucasemu la a. 1860 a revedé si completá cele publicate atunei, intru una brosiura, totu sub titlu de Principia de limba si de scriptura. Ci

dupa col'a a 7-a am statu éراسi pre locu cu tiparitul, mai alesu cá mi-se deschise-se noue sperari de a poté castigá mai multe dein monumentele, ce-mi lipsescu. Ci sperarea acea panà acumu remane totu numai fumu, si asia sum nevolitu, au se lasu lucrulu inceputu si neterminatu, au se facu cátu voliu poté dupa midilocenele, ce le am a mana.

La tota templarea, ori voliu poté insumi terminá ce incepuí ori nu, dupa pareremi, ar' fi cu cale si dupa cerenti'a tempului si dupa demnetatea acestei societati, cá se se afle barbati cu anema si cu patientia, carii se adune totu ce se afla in aceste vechi monumente, precumu si dein alte fontane, totu ce se tiene de limb'a romanescá, si a le depune intr'unu Dictionariu romanescu, lucratu cu tota seriositatea si rumeatur'a, er' nu cá unu opu superficialé, frundiaritu, si numai calculatu spre a implé pung'a scrietoriului, seau a editoriului seau a vendiutoriului.

Inse, Domniloru, ce avui onore a ve recomandá dein asta parte, suntu impreunate nedespartitu: I. Una biblioteca de cartile vechi romanesce, tiparite si manuscrise, dein temporele mai vechi, panà catrà a. 1700, pre cátu se pote mai completa, cu spesele societatei, si in depositulu ei; la care fapta ar' fi de a se rogá se concura

tota natiunea romana, fiindu-cà e interesulu generale alu nostru alu toturoru.

II. Una Comisiune de barbati de lenga aceea biblioteca, care anume se se ocupe cu exploatarea acelei bibliotece si altoru monumente, spre a adunà materiale la unu Dictionariu romanu, basatu pre testimonia de scrietori romani, si pre câtu se va poté mai completu. Societatile literarie ale altoru natiuni, avute si poternece, de aceea si cu tittle mai maretie de Academie etc., tote se cunoscura indetorate a se ocupá inainte de tote cu atari Dictionaria natiunali. De aci si societatea nostra, de si nu pote veni in comparatiune cu acele Academie superbe, totusi dupa scopulu ce si-l'a prefiptu: „literatur'a romana si cultur'a poporului romanu,“ nu numai pote cutezá se se apuce de atare lucru, ci are chiaru si detoria. Dein partemi nu voliu subtrage concursulu dupa poterile mele, si sum convinsu, cà toti fratii nostri, ori de care parte a muntiloru voru se fia, cu bucuria voru alergá la formarea unui edificiu gloriosu natiunale.

Acestea erau, Domniloru, ce aveam la anema, se le graescu in faci'a acestei multu Onorate Adunari, nu atât'a spre a ve pronuncia una apologia si pentru studiale mele filologice romane si pentru opurele mele, câtu si mai alesu pentru interesulu literaturei noastre romanesci. Si

deca nu voliu fi fostu in stare, se potiu convinge despre adeverulu si importantia lucrului, nu voliu se imputu decâtu nepotentiei personali, de si sum convinsu, că in urma convictiunea mea va se fia comune toturoru, celoru ce in studiulu filologicu alu limbei si-voru alege a pasi pre drumulu securu si solidu alu urmeloru istorice, alu monumenteloru scrise si neindoite, impreuna cu istoria scaimbariloru si afinitatiloru ce se afla intre limbe, er' nu pre calea fantasiei, coniectureloru forà base, si a idiotismiloru locali.

Cointelegere, apropiare, si atragere suntu de lipsa spre a incepe si continua opulu perfectiunarei rationali a limbei romanesci, — era imparechiarea, discordia, si pruritul de a se distinge, nu va se duca nece una-diniora, decâtu la restornarea si celoru ce se afla standu pre petiore, era nu la redicarea celoru cadute.

Dé cerulu, cá precumu toti suntemu de unu sange, toti ne amu indulcitu dela senulu maicei nostre cu acelesi cuvente dulci, toti ne suntemu frati, ori câtu ne despartu muntii si valile, si ori câtu ne impartu starile politice si confesiunile religiose, — totu numai un'a se fimu, una natiune, una limba, una literatura. Si deca pre altu campu romanulu de multu e taliatu in bucati, si purcede pre cali diferite, uneori cu totulu contrarie, dar' celu pu-

cinu în literatură, în pasii către cultură, numai unu corpu și numai unu sufletu se fia. Atunci ori-ce despartiri politice, sociali și religioase, ne voru taliă de către una-alaltă, dar' spiritulu națiunei și geniulu romanu va tende aripele sale preste toti filii lui Traianu și va tiené legati intru legaturele pazei, fratietatiei și unitatei natiunale. Asia se fia în veci. Amin. T. X. Cipariu.

G.

Onorabila Adunare!

Devis'a barbatiloru nostri de litere, resp. a acestei Asociatiuni literarie scimu cu totii, că este prosperarea și înaintarea binelui comunu, și cu deosebire și mai de aproape a binelui scamei nostre natiuni, prein cultur'a poporului romanu.

Unulu deintre midilocele cele mai corespunditoare scopului, care aru contribui multu la înayutirea și fericirea romaniloru, engetu a fi și cultur'a bombaciloru seau a vermiloru de matasa. Diurnalele nostre ne aratara înca de multu, că producerea matasei în Itali'a și în alte provincii aduce venituri colosale de mai multe milioane de fiorini.

De ce dara se nu ne ocupamu și noi cu acestu ramu de industria? mai virtosu candu scimu, că întreprinderea lui e forte usiora și nu cu spes

mari, de orace cu ea se potu cuprinde nunumai copii si fetitiile nostre, ci si babele, pre candu manile tari si vinjose ale celoru virstnici: fetiori si fete, barbati si femei, nu se cere a se sminti dela lucrulu campului si dela alte meserii si intreprinderi folositorie si procuratorie de nutrementu. Si in fine de ce se fimu indiferenti in acestu ramu de industria? pre candu vedemu, ca Italienii-convinsi despre ponderosulu lui avantagiu dein propri'ale experientia — nu crutia nece osteneli nece spese a veni la noi dupa sementia sanatosu, cu tote ca dupa cumu ne asigura ei temperatur'a aerului nostru e cu multu mai prienciosa, mai favorabila vermiloru, decatu cea dein Itali'a, unde adeseori se bolnavescu aceste insecte de caldur'a cea mare, ce domnesce acolo.

Intre dificultatile presinte, cu cari avemu a ne lupta, audimu pre multi planganduse, ca darile suntu mari si multe, si ca aceste dau grija si durere de capu; asia cu adeveratu; inse grij'a acest'a o pote usioru redica totu romanulu prein producerea matasei in restimpu numai de 6 septemani, d'eca va prasi mai antaiu fragari si apoi gogosie de matase.

Inse intreprinderea acest'a nu aduce numai atata, catu se cere spre acoperirea dariloru, ci este unu isvoru, carele pote inavuti pre multi si

pre langa acestia se pote nutri si mas'a celoru lip-
siti, precumu vomu vedé dein urmatoriele desluciri.

In Transilvani'a dupa mesurarea catastrala
suntu 2,161,242-jugere de aratura si 1,575,635-
jugere de fenatiu. Deci, de vomu socoti acumu
numai o a patra parte dein jugerile de semana-
tura-500,000-jugere, pre care se se resadesca
numai cate 20 fragari, dau 10 milioane fragari;
frundi'a acestora computata cate 1 fl. v. a. da 10
milioe fiorini.

Noi scimu, ca dein locuitorii Transilvaniei
 $\frac{2}{3}$ -doue dein trei parti suntu romani, adeca
1,300,000-suflete, seau 260,000 familii. Dein
acestia se punemu, ca numai diumetate-130,000-
case se 'si prasesca fragarii preatinsi, dela frun-
di'a acestora voru castiga 2,600,000-fl.; ér' de
se voru ocupá si cu vermii de matase, fiacare fa-
milia va poté produce deintr'unu lotu de semintia
celu pucinu 40 fl gogosie, care aici in locu vinu
Italienii de le cumpara nu cu unu sfantiu cá' mai
nainte cu 6 ani, ci cu 12 sfanti, seau 4 fl. v. a.
si asia 40 fl dau 160 fl. dein cari scadindu spe-
sele computate in 60 fl. pentru cei ce aru cum-
para frundi'a, ar' mai remané totusi folosu curatu
la tota famili'a 100 fl. ér' la 130,000-familii,
vomu remané 13 milioane florini mon. austr.

Va intrebá pote cineva, ca in catu tempu se

voru poté castigá aceste 13 milioane fiorini, fiindu
 că acumu nu avemu sum'a preatinsa de fragari?
 Respunsulu nostru este, că multu in 10 ani. Inse
 si in anulu acest'a se' afla o a diecé parte dein
 fragarii cerîndi, si acest'a avemu de a multiami
 atatu pretiuitului nostru Journalu „Telegrafulu ro-
 manu“ care in'ainte cu-6-ani ne aretà modulu
 cumu amu poté incepe cu prasirea fragariloru,
 respective a matasei, catu si Domnului Consiliariu,
 gubernialu pensionatu de aici dein Brasiovu Petru
 Lange, carele prein staruinti'a sa a facutu de aci
 in Brasiovu si in vr'o 4 sate invecinate se afla
 preste 10 mii fragari, cu acaroru frundia mai multi
 au produsu dieci si sute funti de gogosie, ér' cu
 deosebire unu Domnu negutiatoriu brasioveanu a-
 prope de-9-maji aici la Dirstele Brasioyului si in
 alte parti ale Transilvaniei mai produse peste 27
 maji gogosie. —

Intre intreprindietorii acestui ramu de indu-
 stria eu, cu D. Profesoru Oroianu propunendune se
 cautamu unu isvoru aducatoriu de venituri atatu
 poporului acestei Asociatiuni, insine neamu ocu-
 patu in primavera acést'a cu vermii de matasa,
 si esperienti'a ne invetià, că acest'a intreprindere
 nu este o bagatela, ci de mare importantia. De
 aceea dicemu: deca dein 20 case romane numai
 una se va ocupa cu cultivarea vermiloru de ma-

tasa, voru fi totusi 130,000 familii, care laolalta castiga 1,300,000-fl. va se dica poporul romanu s'aru inavuti in totu anulu cu cate $1\frac{1}{2}$ milionu fiorini, dein care dandu tota cas'a intreprindietoria numai cate 1 fl. pentru fondulu asociatiunei, s'aru sui venitululu anualu peste 13000 fl. care in 10 ani face 130,000 fl. —

Midiloculu pentru prasirea fragariloru si manipularea cu vermii de matase le-amu poté dobendi dein scolele comunale. Aceste dupa Inaltele mandate imperatesci debue se aiba dein pamenturile alodiale cate o gradina, in carea se se faca scola de pomi si Invetiatorii se dee instructia eleviloru, cumu se resadesca si poseesca pomii, resp. Dudii prein atari gradini si pre langa mediuinile loru; caci fragarii dau unu venitu cu multu mai mare, decatu ceialalti pomi, ce adeseori-espusi fiendu brumei, receliloru si omideloru, nu 'si dau fructulu loru.

Deci 'mi iau voia Escelentissime Domnule Presiedinte, Onorabilu Comitetu si Onorata Adunantia a propune se se faca dispositiuni corespundiatore pentru cultivarea dudiloru si a vermiloru de matasa, a acestui ramu de industria atatu de avantajosu pentru inavutirea starei materiale a poporului nostru.

Brasiovu in $16\frac{1}{2}$ s Iuliu 1862.

Ioan Petricu
Protopopu.

H. Album.

Pentru conscrierea Familielor nobile de nationalitate romana dein Monarchi'a Austriaca compilata in folosulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu de **Ioane S. Puscariu**, Administratorele Comitatului Cetatiei de Balta, Membru alu reuniunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu etc. 1862. —

Es celentiei Sale

Domnului Andreiu Barone de **Siaguna** Comandeuru Ordenelui Leopoldinu, Consiliariu intimu alu c. r. apostoliceii Majestati, prein Marele Principatu alu Transilvaniei Episcopu dreptu credintiosu, Presiedinte alu Reuniunei Transilvane pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu, membru alu Comitatuui Comitatului Cetatea de Balta etc. etc. etc.

In semnu de venaratiune dedicata

de

Auctorele.

Traianus ut opes et lamentabile regnum Eruere
Danai quaeque ipse miserrima vidi. — —

Virgilius—in Aeneid

Fortes creantur fortibus et bonis Est in juven-
cis est eques patrum virtus. —

Horatius

Prea onorata Adunantia generale!

Literatur'a romana si cultur'a poporului nostru e pentru noi romanii o idea sublima, o concep-tiune nemarginita. — Ea cuprende in se-ne su-premulu fine alu individualitatei nationale. Ea sub-sume trecutul si viitoriulu nostru. —

Deci, cá cu mai mare demnitate si taria se potemu adoptá insemnetatea scopului, pentru care ne amu asociatu si reunitu in acestu maretiu Par-thenon, e de necese de a ne cunosce trecutul, pentru cá numai asia ne potemu pregati cu de-plina virtute si pentru viitoriulu. Renumitulu isto-ricu de R o t t e c k dice: So wie die Vergangenheit die Gegenwart gebracht hat, also trägt diese die Zukunft in ihrem Schoosse.“

(Rotteck Weltg I). —

Dein acestu punctu de vedere purcediendu nu se pote indoi nemene, cá istori'a nationale e celu mai necesariu si putente lastariu spre a in-naintá in Literatur'a si Cultur'a nostra. —

Escelentele nostru scrutatoriu de istori'a na-tionale N. B a l c e s c u dice: „Romanii au trebuin-tia astadi se se intemeeze in patriotismu si in cu-ragiu, si se castige' statornicia in caracteru. A c e s t e a r e s u l t a t e — credemu — cá s'aru dobendi

„candú ei aru avé o buna istoria nationale si candú
„acést'a aru fi destulu de respandita.

„Privindu la acelu siru de vecuri, in cari
„parentii nostrii au traitu, si la chipulu cu cari
„ei s'au portatu in viétia lorú sociale, noi amú
„cautá se dobandimu virtutile lorú, si se ne ferimu
„de gresielele, in cari au picatu. Am⁷ parasi
„prein urmare duchi acelu de partida, si de ambitia
„marsiaiva. Am scapá de acele temeri de nimicu
„si de acele sperantie desierte, amú dobandi a-
„deveratele principia, care trebuie se ne conduca
„vieti'a nostra sociale, cá se ne potemu mantui.“

Pentru cá se potemu deveni la o asemenea isto-
ria, totu acelu Escelente barbatu romanu ne inde-
repteza mai incolo: „Cá cei ce se ocupa cu Istori'a
„nostra, nu trebuie a se tiené numai de cele, ce au
„lucratu si au dísu Istoricii nostri cei moderni, dara totu
„intr'o vreme folosindune de adevveri descoperite de
„d'insi, se merga mai de parte, se alerge la is-
„vórele originali, se caute, si se adune tote da-
„turile putintiose, si atunci voru poté tiesé o buna
„Istoria (Magazinu istoricu pentru Dacia I.)

Dar' care suntú acelea fontani si unde le po-
temu aflá? Toti istoricii se unescu intru aceea, cá
urmatoriele fontani principali suntú de esp'oatatu
pentru istori'a nationale 1. Poesiile si tradi-
tiunile. 2-a Cronicele. 3-a inscriptiunile

si monumentele; 4-a Descriptiunile obiceiuuriloru private; cu de osebite inse a 5-a Legile si actele oficiale. Acestea dau materialulu pentru edificiuu unei complete istorie.

Asia dara noi avemu de lipsa pentru istori'a nostra, a ne adun'a mai antaniu materialele aceste de totu feliuu. Avemu de lipsa d'ane creste maestrui istorici pentru fia-care sorte de aceste materiale.

Caramidari si tieglari, petrari si lemnari, fauri, tapetieri si decoratori, apoi preste totu unu Architectu, pre care se lu caute musele ca pre Manole dela Argisiu! —

Se nu socotimu Domniloru! ca ori cine seau ori care dein noi aru pote da pre acelu mare maestru. Se ne aducemu amente de renumitulu scrutatoriu de istori'a patriei, de repausatulu Baronu Conte Joseff Kemeny care se confiteza inprivinti'a acest'a in urmatoriulu chipu: „Der jenige, »der schon jetzt von einer histoire raisonnee Siebenbürgens fabelt, ist in meinen Augen ein Schwindler.“ —

„Ich selbst befasse mich schon seit einigen »Decenien mit der Geschichte meines kleinen Vastenlandes, habe Zeit Materialien und unermüdete »Lust dazu, — glaubte eingedrungen zu haben, »und fand mich stets nur in den Vorhallen; und

„nach dieser leider nur zu oft geschöpften inneren
 „Ueberrengung musste ich meine mühevoll geschrie-
 „bene Geschichte Sieheubürbens verwerfen, — die
 „Erreichung einer Palme in diser Hinsicht der
 „späteren Nachkommenschaft überlassen, und mich
 „lediglich mit der Eröffnung der Geschichts=quellen,
 „als einer Vorbereitung, beschaetfigen“ (Kurz Ma-
 gazin I:). —

Deci — Domniloru — escipiendu dela unele
 schelete seu Cronologii cronologico-istorice, de
 care avemu atata trebuintia pentru studiulu scolas-
 stecu, — se ne marginimu cu Conte Kemeny Jo-
 seff de o camdata la adunarea materialului crudu pen-
 tru istori'a nostra.

Apoi se cioplimu singuratecele deraburi, se le
 numerisamu cumu face fabricantele, care are de a
 compune capu=de=opera alu seu dein mai multe
 parti custatatoria, apoi compilarea loru se o la-
 samu unui luceferu, pre care dupa aceste pregatiri
 nilu va aduce unu viitoriu mai seninu.

Déca vomu cercetá pucinu, cà in ce mesura amu
 exploatatu fontanele pentru istori'a nostra, apoi mai
 antaiu potemu avé imbucuratoria satisfactiune, cà
 ambele facie ale Carpatiloru ne producu deja de-
 stui barbati competenti, cari se ocupa cu adu-
 narea poesiiloru si a traditiuniloru populari; — to-
 tusi mai avemu inca multu — multu indereptu.

Ce se atinge de cronice, apoi trebuie si in privinti'a acesta se avem multiamirea, cá secunii trecuti in lips'a Jurnalisticeii ne'au indemnisi cu mai multi Cronicari nationali; trebuie inse se mai implinim inca multe — multe lacune. —

De alta parte inse, desi inscriptiunile si monnmentele, ce ample teritoriulu Colonieloru lui Traianu, e proprietatea nostra, aceste dorere-au inflacaratu mai multu animele strainiloru culegutori, decatule nostre. —

Descriptiuni'e despre consvetimile nationali cari suntu asia de antice si poetice, cá si diei parnasului, desi n'au fostu cu totulu neglese, campulu activitatii nostre in aceste regiuni au remasu totusi inca forte sterile. —

Legile si actele oficiale dau celu mai fecundu si securu materiale pentru istori'a nationale; si totusi noi si pre acestu terenu amu fostu cei mai nenorocosi. — Cá se justificamu acest'a asertiune, nu e opu de o comprobante fatigatiosa. Totusi iertatime — Domniloru — se commorezu ceva mai multu la acest'a specialitate. —

Dupa ce officialii si legiunile romane sub Aurelianu parasira Daci'a, Coloniele lui Traianu remasera aicea fora o administratiune centrale, si fora scutu in contra incursiuniloru barbare. Ele se vediura asia dara constrinse d'a se constitui in

mai multe republice arondate dupa necesitatea topografica, seau dupa reminiscentiile prefecturilor croite sub regimulu Imperatoru dela Rom'a, alegundu-si fia-care de-osebi capii sei, cari in deobsce, se chiamau Domni. Pre'in murgitulu istoricu alu evului mediu diarimu; mai multe astu-feliu de Domni romane, cum a fostu a Banatului, a Crisiului, a Maramuresiului, a Moldovei, si Basarabiei, a malariloru Dunarene, si a plaiuriloru Muntene, a Severinului, a Fagarasiului si Omlasiului, a Somesiului s. a. Aceste Domni devenindu, dupa cum se vede fora nece o legatura politica intre sene, si fora de unu punctu de gravitatiune catra unu centru nationale, cadiura in adeverulu acelei alegoriei, ce o facura unu betranu parente catra fii sei, candu legandu atatea vergele la olalta, comproba ca numai despartite un'a cate un'a se potu rumpe. — Deci vediendu-se fia care dein aceste domni politiceste isolate, si prein urmare pre debile de a se sustiene in nedependenti'a loru, cadiura in necesitate de alianti'a straina, dein care apoi urma si supunerea loru. — Asia partile de catra Oriente devenira in dependenti'a imperiului bulgaro romanu, apoi turcescu, ser' cele de catra apusu de imperiulu Ungaru.

Deaci urma, ca virtutea si gloria romana se facura servitorie numelui si intereseloru straine.

Etă in pucine cuvinte decadenti'a noastră!! — Persecutarea și stingerea tuturor urmelor de activitate și gloria, în care au esclatât antecesorii noștri, devenisera sistematică; — și numai acolo n'au intrat stricatiunea, unde astfel de monumente au stat în strînsă legătură cu folosele străine, au s'au păstrat preîn sanctuarele cele ascunse ale privatilor, și cu deosebire ale familiilor nobile române.

În servitiul meu publicu am avut ocaziune de a vedea în cele mai simple colibi ale familiilor nobile de în ținutul Hatiegului și alu Făgărașului foarte multe și scumpe odore de ast'ă specialitate. În aceste primitive casute se mai află încă destule pergamente, ce comprobează, că familia Hunia-destiloru există încă foarte numeroasă și în originalitatea sa română în satul Zeikani; că Basarabescii încă nu s'au stinsu, și se află încă numeroși, dară uitați cu totul chiar și de sene însuși, în comun'a Parosiului la fontanele Streiului și Giului. Dancescii cei renumiți în Cronicele României s'au metamorfosatu în Marescii de în Salasiulu de susu, și în Danciorescii de în Livadia de Campu, Voislavescii, Budescii, Albesci, Dragotescii, Dragiceescii, și alți eroi ai secolilor trecute și au găsit scaparea de înaintea jăgaganu-

lui semilunei in umbr'a Retezatului, si vieza pana astadi — si inca pre acelu terenu de vechia reminiscentia, pre unde calatoriulu sare de pre riunele Ulpiei Traiane numai cu unu pasu pre ale Monastiriloru lui Candea acumu Kendefi dela Colti si dela Sta-Maria. —

Hai! si cati Knezi, militari castrensi, Sclopotari, si alti aparatori de patria se mai afla pe sub Carpati, cate castre in ruine cá Omlasiulu mai numera polele acestoru muntii!

Veniti fratiloru! dupa mine, se ve conducu la Carpatii dein tier'a Oltului, ce compunu o cununa de seninari cu fruntea inaltata pana la ceriu dela Surulu pana la Petra regelui si Buceti. In anim'a acestoru muri eterni, ce neau pastratu esistenti'a, vomu intr'a la Breza intro vale marétiá, ce-si de schide bratiele, cá o mama iubitoria de fii sei, intr'o vale, ce formara unu amfiteatru, cá care numai magistr'a natura a fostu in stare alu croi, asia de minunatu. In midiloculu acestui paradisu se impreuna doue ape curgatorie tocmai dein verfulu Carpatiloru, doue vali, a caroru murmuru provocatu de ne-numeratele, cristale, ce au vediutu multe fapte gloriose de ale parentiloru nostri, reflecteza acumu unu echo stimulatoriu, unu resunetu, care pare cá dice: Hei! voi rariloru calatori, atitatu cu totulu de unu castelu venerabile, celu

porta si lu ingradescu aceste stanci, si-lu apara aceste isvora inca pana in diu'a de astadi! Cercetati acelu castelu clasicu, cà e castelulu lui Negru Voda, castelulu, de unde a plecatu acestu Domnu romanu cà se intemeeze esistenti'a vostra intrunu statu nou romanu.

Redicative ochii, aci intre aceste ape se inaltia unu stanu de pétra mai maretiu cá Piramidele Faraoniloru, si mai eternu cà renumele acestora! Pre plafonulu acestei culme de pétra, veti gasi sub umbr'a frundiiloru si sub covorulu de 'erba verde Resiedinti'a Domniloru si Duciloru de Fagarasiu jacundu in jalnicele sale ruine. Se ne suimu Domniloru, la verfu! se cercetamu veteranii acesti muri, ce si au plecatu capulu inaintea necrutatoriului Saturnu. —

Inca se cunosce Salonulu, unde se tienea Divanulu acestui Domnu cu doui spradiece boeri. Inca potemu gaci unde se pastrà, armatur'a acelu cavaleru romanu. Cheruvimii si Serafimii inca si acuma pare, cà acorda cantecele liturgice in capel'a Domnésca. Una fontana in midiloculu curtei domnesci inca si acuma mai pastréza apa santita dein care se botezà armat'a cea eroa a acestui parente alu natiunei. —

Si totusi — o tempora, o mores! numai pastorii mai cercetéza aceste sante locuri, dara noi

déca amu suitu la aceste reliquii sante, se nu ne departamu de aci asia curendu. En se intramu in frontariulu acestui castelu de catra amiedia-dí. De aci vomu vedé urmele intiparite in pétra pre unde Negru Voda, esindu de in acestu castelu pentru totu deuna, a trecutu cu colonia *a in patri'a cea noua. De aci vomu privi maretielē verfurī ale Carpatiloru, verfurile, ce pastreza inca suvenirea numelui la mai multi eroi, precum sunt verfulu Radului, verfulu lui Neagoie, verfulu Buteanului, Vacarea de unde Vacarescii, si Fagarasiulu si tragu numele s. a. Se ne scoborim in basti'a de catra Nordu. O! mintinata vedere, aci nise deschide o panorama, pre care penelulu pictorului nu o va imita nece odata. Tier'a Oltului ni se deschide nesatiosei vederi intru tota clasicitatea sa. In midiloculu acestei gradini frumose, ce se intinde dela Oltu pana in verfulu Carpatiloru, si dela Turnulu rosu pana la muntii secuesci, jace capital'a Districtului Fagarasiu cu castelulu seu, la care Stefanu Mailatu Domnulu tierēi romanesci la a. 1300 a apustu cea de antaniu pétra fundamentale, si in care atati principi ai patriei si au aflu scaparea intrē credinciosii si iubitorii de patria Romani. In giurulu acestei capitale se insira mai multu de 60 de sate pline de mai multe mii de nobili romani. Aci frumosulu satu Pozorta, in care

mai exista nobila familia a Negreștilor, aci De-
 janii plina de Mailatesci cu donatiunea dela Vladu
 Voda. Aci satele Berivoi, Recea, si Scorei,
 in care trei fratii Dudesci, oboriti de furi'a se-
 milunei si au aflatu scaparea aci, si mai vieza a-
 stadi sub numele de Boer, dein Berivoi, dein Recea
 si dein Scorei, aci Marginenii plini de pergamente
 ale mai multor sute de nobili romani, intre care
 alui Stanciu Tatulu ce a impetratu donatiunea
 inca dela Vladu Voda, si a formatu trunchiulu
 Ursesciloru, Lupesciloru, Tempesciloru,
 Herszenesciloru, Popesciloru, Boeres-
 ciloru de Margine si a. Aci Mundr'a cu Coca-
 nesci, acaroru trunchiu a fosta unu „Coconu“
 si Ambasadoru a Principelui Rakotzi la principele
 Stefanu alu Moldavei, Socacestii alias Mi-
 cescii (Micu) cu donatiunea dela Mircea Voda
 si Taflanescii, cari mai pastréza unu pergamentu pre
 carele Mihaiu Vitézulu, le a scrisu judecat'a
 pentru inpartiela; Aci Sinc'a leaganulu parentelui
 Georgiu Sincai de Sincá tata Cronicariloru
 romani. Aci Siercai'a acarui Domnu Vladu
 Voda, la 1372, o a donatu afinelui seu Vladu
 de Dopca cu 12 sate dela Siercaia pana la
 Dopca in estinsiunea aceia precumu o au avuti
 orecandu fii lui Varnava. Aci Vadulu cu
 Borcescii si Calinescii ce au impetratu do-

natiunea dela Mircea Voda. Trecemu prein Persiano unde vomu aflá ce insemneza „boeriu Casutu, mai alesu déca venindu la Gridu, vomu cercetá archivulu familieloru nobile de acolo, cari au portatu doue secole intregi lupta cu mandatorii: forului productionale pentru apararea libertatei intarite de prein literele priv. ale lui Mailatu Voda — Se cautamu si sutele de familii nobile dein Veneti'a pre Stoicescii, Comanicescii, Clocotianescii, Monescii, s. a. carii pastréza o inscriptiune petrale, ce duce genealogia acestora nobili pana in secolulu alu 12-cia.

Ací e si satulu Coman'a ér' cu mai multe sute de nobili romani cum suntu Popescii, Gubernatiescii, Halmagescii, care pastréza pergamentulu dela Matheiu Basarabu Voivodus. s. a. Acisi in vecinulu satu Ciinciari aresiediutu Mailatescii dein seclulu alu 16 a caroru castelu, dupa traditiune ar' fi ruinele, ce se mai cunoscu in valea Dabisiului pre o stanca piramidale cá si a lui Negru Voda. —

Da'ra ce sa insiramu aci tote satele dearendulu? Cautati in ori care casutia, si ve veti mirá de splendorea numeroseloru documente, cele pastréza familiare nobile romane, dein preuna cu umele de sistematetele lor persecutari. Si deca ici colea nule vomu mai gasi, vomu aflá celu pu-

cinu aceea, că unu membru alu familiei a trecut cu pergamenele preste munti; că altulu absolvendu scolele a trecut cu ele in castre străine; că in cutare tempu s'au mistuitu de cutare focu, ce au arsu cutare satu, că s'au produsu in cutare procesu si s'au tramisu la cutare dicasteriu au la cutare regimentu de frontiera, că acolo se rida strainii de limb'a in care au fostu scrise, si se le arunce ad podium, că pre nesce plotoge de burdufudein care s'a mancatu branz'a; au, că leau datu la cutare advocatu, la care, murindu, s'au perdutu (pôte că vreunu moscenitoriu de acestuia se si pota formá o genealogia chiaru dein Atelkuz); au vei vedé că nu ti se inpartasiescu, dein frie'a tradicionale, că ile vei luá. Er' déca totusi vei fi așia de norocosu se le capeti la vedere, apoi trebuie se fii bene deprinsu in artea diplomataria, — caci aceste documente inceptu dein sechiu'lu alu 13-a si curgu pana in celu presente, apoi-su scrise in limb'a latina, slovana, magiara, germana, si romana si turcesca.

Dara se sburamu acuma de aci si preste Chinezaturile romane dein muntii secuiesci tocmai la carpatii Maramuresieni, si Kioreni, Biho-
reni si Crisieni, Munteni, si Banatieni
si de ne vomu adoperá a cautá si pre acolo catu
de pueinu, vomu gasi si pre acolo nu numai ur-

mele casteleloru lui Memomortu, a lui Claudiu (Gladu) si a lui Gelu, apoi alui Dragos, tocmai cá si alui Negru Voda dela Fagarasiu, dara si continuatiunea de mai multe mie de familie nobile romane, ce pastréza inca totu atatea mii de documente familiare intregitorie de istori'a patriei, si a natiunei. La fontanele Tiseei vomu aflá pre Dragosiescii si Dragfescii a caroru antecesorii au fundatu Moldavi'a, si vice-versa la fontanele Ariesiului vomu gasi pre Aronescii, carii odinora au siediutu pre tronulu Moldoviei si obosinduse de luptele cele multe cu semilun'a si au cautatu unu limanu la Bistr'a si Detunat'a.

O! si cate si mai cate de aceste ilustre familie, cate si mai cate documente pentru natiune pastrate la acestia, de sute de ani —

Ací potemu eschiamá cu Escelenti'a Sa Domnulu Metropolitu Conte **Alexandru Sterca Siulufiu**, in conferenti'a regnicolare dela Alba Iulia: „Deca nobilei natiune Magiare i place a se „mandri cu unu Atila, Ludvicu etc. noi romani „inca suntemu trufasi si pre inamorati intru unu Torquatu Regulu, Fabiu, Scipio, Mariu, „Traianu,“ si urmatorii loro, a caroru sange curséza poté chiaru in adunanti'a acest'a.

Ei dara ce folosu, cá aceste tesauré stau inca ascunse, ce folosu, cá natiunea inca nule fo-

loşesece. Numai cu exploatarea acestor mine de aur ne vomu inavuti glori'a trecutului nostru, si speranti'a pentru unu venitoriu mai suridietoriu. Numai cu cunoscerea acestor documente, ce leau mai scapatu infortuniulu tempului vomu polé comprobá cá natiunea e plena de merite, plena de vertute si eroismu, plena de amoru catra patriá. Numai cu promulgarea acestor odóre vomu promové literatur'a si cultur'a nostra, vomu castiga, stimulu nou spre inaintarea si insemnatate. Istoriculu Rotteck, dice: „Man kann auch vom Standpunkte des gemeinen Wohles die Ansicht hegen, dass in den ererbten Vorzügen ein Sporn zu fortwährender Auszeichnung liege.“ — iara lira lui Horatiu canta:

„Fortes creantur fortibus et bonis

„Est in juvenis est in equis patrum

„Virtus. —

„Mi aducu bene aminte si de unele cavente ale Escelentiei Sale Domnului Episcopu si Presedinte acestei reuniuni **Andreiu Barone de Siaguna**, ce leau esprimatu in Sinodulu besericescu de in 1860 motivandu atragerea optimatiloru mireni la Sinodele beserecesci cu armatoriile cuvinte: „Deca beserie'a nostra s'aru fi tienutu strinsu de canonele besericesci si de pracs'a vechia de sa chiamá la Sinodele ei si mireni, si deca ea

„aru li portatu o politica mai intielépta de a atrage
 „fruntasii natiunei la acestea sobore, atunci bese-
 „ric'a nostra aru fi gasitu in acestia o spriginire
 „mare, ce nu aru fi ingaduitu decadenti'a ei. Dara
 „beseric'a neobservandu cu acuratetia acest'a pru-
 „dentia, optimatii ei au trecutu in castre straine.“

Si eu gasescu in acestea cuvinte nnu mare
 adeveru, ce se pote aplicá si la positiunea no-
 stra civile, — la statulu culturei nostre. —

Déca vomu considerá mai in colo, cá celea-
 lalte natiuni punu pre acestu feliu de factori ai so-
 cietatii o valoare mare, cá valoarea asta esercieza o
 consideratiune si influentia asupr'a positiunei no-
 stre; si deca vomu observ'a; cá tocmai aci astadi
 aflamu la noi unu mare defectu, atunci vomu semti
 cá iritarea stimulii in directiunea asta e forte ne-
 cesaria pentru inaintarea culturei nostre, si deca
 vomu trage o paralela intre noi si intre celelalte
 natiuni colocenitorie, si vomu aflá, cá aceste au
 fostu ne obosite in adunarea actelorú oficiali si a
 diplomelorú vechi, si au pretiuitu ostenelele si
 intentiunule unui Fejer, Katona, Pray, Benkő,
 Cserey, Cornides, Haner, Kemeny Josef, Engel,
 Bedeus, Schaller. s. a. s. a. apoi trebuie se ne cuprinda
 o intristare, cá colectiunea cea mare a lui Sin-
 cai nu numai nu vediura lumina, dara chiaru
 prein indiferenti'a nostra scapara dein esilulu seu

dela Oradia mare, unde o a lasatu spre pastrare autorulu ei, candu obositu de atatu lucru a trecutu in linistea cea eterna. — Acest'a negrigire va remané totu deun'a obiectu de responsaveritate inaintea natiunei.

Dara tocma in aceea responsaveritate vomu cadé fiacare dein noi, déca acum sub scutulu prea dreptului nostru Monarchu Franciscu Iosephu I. intrandu pre terenulu egalei indreptatiri politice, ni s'au deschisu si calea si midilocene spre a ne aduná tote acele documente nationali, care se ne inainteze cultur'a, si prein urmare se ne statornicesca in positiunea cea noua de egala indereptatire, — vomu mai remané in privinti'a acésta indiferenti neactivi.

Deci — eu dein partemi — Domniloru! incu-ragiatu de nou'a nostra positiune si cunoscandu totu deodata, si detorenti'a fiacarui deintre noi spre a inaintá scopulu acestei reuniuni, apoi incantatu de fecunditatea documenteloru nationali, ce se mai pastreza mai alesu pre la familielle nobile romane, m'amu apucatu a cercetá dupa acestu feliu de documente, si ale aduná in copie, si in extracturi.

Nu me potiulaudá cu unu resultatu mare, dara am placut'a satisfactiune, cà am inceputu unu lucru folositoriu, care continuanduse va aduce fructele dorite. — Amu adunatu dein tier'a Oltului, si a

Hatiegului, mai mult de o suta de astufeliu de documente, si numai una mi pare reu ca cei doi ani ce i amu petrecutu in Valea Hatiegului, nu i amu potutu folosi mai bene. —

Acest'a incepatura de colectiune me adusera mai de parte la idea aceea, de a castiga unu conspectu a tuturor famieloru nobile dein Monarchia Austriaca, ca acestu conspectu se ne servésca de viaductu spre a urmari colectiunea Documenteloru nationali pentru completarea istoriei nostre. — Spre acestu fine inca dein Iun'a lui Maiu a. c. m'amu adresatu catra maritele officiolaturi besericesci si civile, in a acaroru frunte astadi stau barbali romani.

Acest'a provocare nu numai fu bene primita, dara si aplaudata mai dein tote partile; inse fui totu deodata si reflectatu ca — mi amu desiftu unu prea scurtu tempu adeca pana la inceputulu lui Iuliu a. c. pentru unu opu asia de momentosu. —

Adeveratu ca asia, dara amu cugetatu, ca se folosescu privilegiulu acestei maretie adunantie nationale celu pucinu spre a poroi lucrulu, si ce nu vomu poté fini acum se continuamu pentru anulu venitoriu. — Am adunatu pana acum unu numeru preste 200 de familiei nobile romane cu trunchiu de deosebite predicate, ce mi s'au impartasitu mai cu séma dein Diecesele Blasiului, Gherlei, Lugosiului, Aradului, si Sibielui atatea, cate se putara

dein acele parti a se adună si tramite pana la plecarea mea incoace. Ei dara astu numeru e numai decim'a.

Datele adunate le amu compilatu aci in Albulu acest'a, celu presentezu si-lu transpunu in proprietatea prea onoratei reuniuni pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu cu aceea reserva, cá facunduse intrebuintiarea cuvenita pre langa reversele se mise concéda in pastrarea mea pentru ulterioarea continuatiune, — si instrare dupa ordinea alfabetica.

Spre acestu fine, rogu nu numai pre organele nostre nationali de tota categoria d'a ame sprigini, dara si pre singularele familie nobile romane, cá se benevoliesca a mi impartasi documentele lor nobilitarie in copie autentice, de se pote comitivate cu deductiunile genealogice, si cu alte date interesante pentru natiune si pentru literatur'a si istoria ei, si acest'a cu atata mai vertosu si fora scrupulu cu catu e cunoscutu, cá astu feliu de acte suntu espuse la feliori de peritiuni, si astadi numai pres'a si publicitatea le va putea pastrá chiaru si pentru ele insusi.

Mai incolo rogu si pre comunele si alte individualitati de ori ce categoria a mi impartasi in copie privilegiale lor, si alte documente vechi, ce le mai

pastreza si au valoare catu de mica pentru istori'a nationale.

Eu bucuros iau sarcin'a colectiunei asupra mea, si me oblegu, incatu me erta oficiulu meu, a lucrá fora pregetu in privinti'a acesta numai in folosulu Asociatiunei nostre.

Er' pre onorata asociatiune pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu o rogu a primi acestu ofertu si propusetiune a mea cá unu micu tribut, — cu care me aflu ei detoria. —

Domniloru, si fratiloru! se conclucramu cu totii pana potemu dein tote poterile, si se nu lasamu privilegiurile benevenite de a inaintá cultur'a si literatur'a nostra, — se ne aducemu amente de alegori'a ce o a facutu Baronele Ötves, cu ocasiunea adunantiei generali a Asociatiunei transilvane pentru cunoscienti'a patriei mai antierti in Bistritia, comparandu cultur'a cu unu munte inaltu, pre care natiunile se adoperéza al' sui de tote partile. Celu ce va ajunge mai antaniu culmea, a cel'a va dominá muntele.

Nu ne mai lipsesce alt'a decatu o voentia tare si unu curagiu neclatitu. —

Dati inainte! cá cu noi este Dumnedeu! Se traiesca reuniunea pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu! Se traiesca! se traiesca.

D. San.-Martinu ^{18/} 1862.

Puscariu

Adm.

(Urmeza conscrierea familiiloru nobile cu datele.)

I. Despre artele frumoase cu aplecarea lor la cerentiele poporului romanesc.

Onorabil'a adunare generala dein anulu trecut
a binevoitu a'mi priimi 15 si relative 22 tese seau
propusetiuni luate dein cateva ramuri ale scientie-
loru, ale arteloru, ale economiei si ale vietii so-
ciale, cá pre unele care inca ar' meritá, cá barbati
nostri de diferite specialitati se se ocupe cu o mai
de aproape cercetare a loru, inse firesce cu privire
mai virtosu la folosulu practicú si duratoriu alu po-
porului] romanescú.

Intre acele propusetiuni erá si un'a formu-
lata cá intrebare: pentru ce art'a zugraviei pre
langa tota proteptiunea cei da ritulu besericei re-
saritene, nu pote inaintá la romani?

Nu me sfiiescu a recunosce, cumca in mo-
mentulu candu eu mi amu fostu aruncatu acest'a in-
trebatiune, amicii si proteptorii arteloru mar' fi po-
tutu prea bene intimpiná cu alt'a: pentru ce se nu
ne pase de inaintarea toturoru arteloru, de archi-
tectura si sculptura, de music'a vocala si instru-
mentale, de poetica si oratoria, cum si intr'unu
cuventu de cultur'a estetica a poporului nostru.
Dein contra totu amicii scientieloru strinsu intielese
de o parte, si toti inchinatorii materialismului de

alt'a mi ar' dice pote : pana la cultur'a artelor se vedemu de altele mai mari, se ne smulgemu mai antaiu dein ferecaturele nescientiei orbitorie cum si dein apasatoriele lantiuri ale saraciei, rusinatorie.

Deci mai inainte de a me las'a mai afundu in discussiunea subiectului ce miam luatu, nu lipsescu a respunde proteptorilor de arte in generalu, cumca sunt de acordu cu dumnealoru, si ca deca propusetiunea mea dein anulu trecut nu s'a intinsu preste tote artele, caus'a se o caute numai in aceea inpregiurare, ca nu amu voitu se trecu pre dein aintea altoru barbati, carii meditasera asup'a culturei estetice preste totu neasemenatu mai multu decatu mine, si ca m'amu marginitu pre atunci numai la art'a zugraviei seau picturei, numai pentru ca pre acest'a o am privitu ca pre un'a, ce pre langa music'a vocale in florise odiniora mai multu, care inse astadi prein nedreptatea timpiloru se afla in decadentia si abia numai ca de ani 20 incoce ci curendu ca o candela lipsita de untu de lemnu si dandu semnele unei reinvieri, ce se lupta cu mii de greutate amaritorie, da vietia.

Incatu pentru oricare alte clase de omeni despretiuitori de arta, fia de ajunsu ale observ'a de astadata numai pre scurtu, ca nu dorescu conationaliloru mei nece scientia inalta inse rece, lipsita de orice semtiu alu frumosului, neincaldita

de radiele cele indulcitorie ale artei, — si cu n-
tatu mai pucinu a si voi cá Mamonu se'si infiga
preste noi tronulu seu de auru si de tote avu-
tiile lui Pluto — numai pentru cá se'si pota bate
Jocu de totu ce este mai bunu, mai frumosu, mai
nobilu in viéti'a omenesca, de virtute, de simtie-
mintele animei si de tote produsele artei, carea si
ea este un'a dein fiecele cerului, er' in locul
acestora se substitue despretiulu toturoru faculta-
tiloru omenesci mai inelte, trufiei barbare si unu
modu de o viéti'a destramata tavalila prein tote
noróiele unui epicureismu omoritoriu de onore si
de suflete. Voimu avutiile materiale cá midiloce
spre a castigá prein ele alte bunuri mai mari, mai
sublime; cá scopu inse le despretuimu cu totii
dein adunculu sufleteloru nostre.

Mi am propusu Domniloru a cuventá in or'a, ce
mi s'a destinatu prein bun'a vointia a presiedintelui
adunarei despre cateva dein artele frumoase, cu a-
plicare la cerientiele poporului romanescu, nu inse
cá artistu, ceea ce me sciti cá nu sunt nece decum,
ci numai cá serbinte doritoriu alu re'nviierei arte-
loru, formarei gustului si alu nobilitarei simtieminte-
loru in senulu poporului nostru. Cunoscu rar a
bunavoentia si indulgentia a barbatiloru dein care
este compusa acest'a adunare venerabile; amu a-
vutu mai multe ocasiunii de a me folosei de aceste

virtuti ale confratiloru mei. Imi voiu pune tota silinti'a cá se nu facu vreunu abusu de patient'a onorabililoru mei ascultatori. Me voiu ferí a me confundá in definitiuni abstrase si ostenitorie de spiritu. Spre a recomandá art'a si artele imi va fi prea de ajunsu a deschide istori'a genului omenescu, prein care frundi arindu cateva patrare de ora, credu cá me voiu apropiá multu mai usioru catra scopulu, ce miam propusu astadata, carele inse mi sta la anima mai bene, cá de ani 20 incoce.

Art'a in generalu si artele in speciale, isi au si ele istori'a lorú; precum isi are fiacare ramu de scientia si fiacare poporu, carui prevedinti'a i pastrase vreo rola mai insemnatoria in dram'a cea gigantica a omenimei, dela cea deantai'a societate omenesca si pana in dilele nostre. Atata numai, cá istori'a artei respinsa si innecata prea adesea, prein urmare si despretuita de multi chronografi si istoriografi, carii au aflatu mai mare placere a consemná fapte de arme, omoruri cum amu dice colective de popora intregi, nu a fostu in stare de a strabate la conosciinti'a poporaloru, precum au strabatutu numele domnitoriloru, eroiloru, comandantiloru de armate, carii n'au cautatu nece o gloria in manuirea condeiului, a penelului, a cordeloru de lira, a linialului si adaltei, ci numai in sgomotulu celu uimitoriu si nimicitoriu alu armeloru.

Cu toate aceste istorii ale artei s'a pastrat chiaru si fora voi'ale istoriciloru. Celu mai vechiu istoricu alu omenimei profetulu Moisi nu potu scrie nece chiaru cartea facerei, nece istoria poporului seu, fora ca se nu ne conserve totuodata urme numeroase dein istoria artelor. Ruinele cele gigantice dein Egiptu, cele dela Babilonu si Palmira, cele dein Elad'a si Ital'a, toate traditiunile mitice ale Eliniloru, cum si toti istoricii si poetii loru sunt totu atatea fantani, dein care posteritatea se pote convinge pre deplenu, cumca artele s'au nascutu deintr'o data cu societatile omenesci, si ca tocma cei mai intielepti conducatori si legislatori ai poporeloru antice au avutu artele in atata onore, in catu le au facutu locu la cultulu religiosu pre care'lu avea fiacare dupa idea, ce si facusera despre creatorulu Universului si despre atributule acestuia.

Toate poporale a fostu invoite la unu punctu: ca se onore pre Ddieu cu totu ce li s'au parutu loru, ca este mai frumosu pre pamntu si de asupr'a lui intre bolt'a ceresca si atmosfera. Dein contra toate incercarile de a scote artele dein cultulu religiosu au ramasu pana in diu'a de astadi desierte.

Inse si beseric'a lui Isusu Christosu, care a redusu tota legea si credinti'a la unica lege, cea mai simpla inse si cea mai sublima si singura a-

deverata, Iubesce pre Ddiu dein totu sufletulu teu si dein totu cugetulu teu, iubesce pre de a-propele teu cá pre tine insuti, a recunoscutu nu multu dupa a sa intemeiere, cumca spre a poté semaná, inradaciá si desvoliá in anemile omenesci adevarat'a charitate, deins'a inca trebue se pregatesca pre omeni cu ajutoriulu artelorú, imblan-diendu totu ce e barbaru, cruðu si brutalu, no-bilitandu pre si cum simtiemintele si facándule ca-pace de a priimi cu minte luminata si cu anima deschisa ceresc'a semintia a invetiaturiloru celui ce sia versatu sangele pre cruce pentru libertatea si mántuenti'a fiiloru lui Adam, precum pregatesce semanatoriulu agrulu seu prein aratura, grapare si prein departarea radacinelorú rapitorie de sucurile cele mai bune. De aici introducerea cantarilorú besericesci, de aici era si favorarea picturei prein tote locurile de adunare ale crestinilorú.

Deca totusi istori'a nea pastratu mai multe urme, dein care se vede cumca unii parenti besericesci au combatutu dein tote puterile unele arte, acest'a se es'lica si se justifica prea bine prein ip-pregiurarea, cá precum cu tote lucrurile dein lume, asia si cu artele s'au facutu o mare multime de abusuri cu aceleasi, éra anume sculptur'a fusesse intrebuintiata spre a sustiné cultulu idololatriei, pre care toema christianismulu érá chiamatn ala

combate și a lui stârpi de prefația pământului și
 de în animile omenilor. Sed abusus non tollit u-
 sum. Ear' abusu s'a făcutu ce e dreptu, în drept'a
 și în steng'a; pentru că a fostu forte anevoie până
 se aduca cineva pre omenii la cunoștiență, cumca
 este o nemarginită diferență între cele două cul-
 turi, care pre elinesce se dîcu alu dulie și la-
 trie.

Atunci înse cându o parțită țară și înțmersă
 s'a sculat în Constantinopol și mai în totu impe-
 riuu greco-romanu de în resaritu s'a revoltatu în
 contra iconelor, sub pretestu că pre în aceleasi
 lumea va recadé érasî în vechi'a idololatrii, be-
 seric'a tragendu o linie ageră între cultulu seau
 închinatiunea, ce se da creatorului a tote și în
 simpl'a onore și veneratiune ce se cuvine memo-
 riei barbatiloru și femeiloru de o viață nepatată
 și sântă pastrată pre în înfacisirea portretelor seau
 iconelor acelorasi, aparandu de în tote puterile
 sale acestu principiu, apară totuodată mai preste
 totu artele, pre care le și favorá dppa în pregiu-
 rari până la totală apunere a imperiului cresti-
 nescu bisantin. De atunci înse artele persecutate
 și fugarite de în resaritu, și căutara și aflara sca-
 pare și locuență sub frumosulu ceru alu Italiei.
 De atunci și până acum artele în resaritu reca-
 diura într'o stare de amortiela, încatn totu ce se

mai făcù pãna acum in acestu cercu alu aptivitatei omenesci, nu este decatu o imitatiune, de care art'a se retrage cu faci'a coperita, éra geniulu fuge disgustatu si suparatu cautandusi pre airea spatiu, pentru sborulu seu carele e dedatu a se aventá dreptu in susu, catra idealulu seu, carele ese nu mai dela Ddieu.

Acest'a decadintia a artelorù in resaritu avú o cumplita inriurentia asupr'a culturei artelorù la poporulu romanescu. Urmare firesca acest'a a strinselorù referintie religioase si politice, care au costatu preste 1100 ani intre Romanii dein Dacia si intre imperiulu bisantinu, adeca dela a 320 pãna la 1453. Ori unde te intorci preintre romani, pretutindeni dai de resturi ale artelorù, preste totu urmele lorù cá totu atatea martore de infflorirea, ce ore cându ajunsese la culmea sa. Ce este ore portulu celu in adeveru pitorescu alu celorù mai multe triburi seau semintii romanesci, ce este zugravi'a besericiorù mai pucinu decatu resturi ale artei trecute prein multe focuri si sabii. Ce suntù nenumeratele cãntece pastrate la poporu decatu é-rasi resturi venerabile dein music'a vocale odinora forte inffloritoria. Cine nu scie ore, cà tiner'a romancutia nu pote leganá, nu pote torce, cose si dapaná, fora cá se nu cãnte, mergundu la campu cu furc'a in brãu, seau cu prunculu pre

bratie, sapandu, secerandu seau lucrandu la fenu, culegându la fragi seau flori ea trebuie se cânte.

Bucuri'a si intristarea, dorulu si urgi'a, amurulu si uritulu, libertatea si sclavi'a, tote sunt cuprinse in cantece, asia este, fii si fiicele acestui poporu de altmintrea prea nefericitu, se nascu, cresc, lucra, suferu si moru intre cantace! Salutare tie poporu plenu de viétia, care inca mai affli placere in cantecele tale pastrate dein seculii cei carunti. Scii tu ore, care este judecat'a celoru mai ageri scrutatori ai animei omenesci, despre acelea popora, care preintre tote amarele si infricosatele calamitati seculare si au sciutu pastrá memori'a barbatiloru sei de merite si istori'a sa in cantece si poesii? Unu poporu de clas'a acestora e tare in credintia, tare in sperantia si viétia lui se computa nu dupa seculi, cí dupa mii de ani inainte.

Cu tote acestea inse departe de a lasá locu amagirei de sine, trebuie se recunoscemu noi in-sine, cà totu ce vedemu si ce audimu la poporulu nostru dein vechi'a cultivare a diferiteloru arte, este numai ruin'a unui monumentu maretiu, dein ale carui parti constitutive cunoscatoriulu numai catu e in stare de a incheiá la ceea ce amu fostu o diniora, prea pucinu inse întregu, prea pucinu com-plitu si oresicum rotunditu, pentru cá se pota stá de modelu generatiuniloru viitorie.

In architectura si sculptura avem Domnilorã, unu singuru capu de maestru, unu opu intregu, carele ajungundu abia in a. 185⁴/₅ a fi cunoscutu artistiloru europeni, cá unu monumentu, ce nu'si mai gasesce parechia in stilulu, in carele este executatu, a storsu admirarea toturoru, acelasi este beserec'a dela Argesiu. Fia cá acelu monumentu religiosu se nu mai remana parasitu si nesocolitu cá pana acuma! De aci incolo totu ce avem intregu, se coprende intr'o multime nenumerala de besereci mai mari si mai mici, deintre care cele mai pucine suntu de unu stilu curatu clasicu, cí precum besericele unguriloru, poloniloru, slaviloru, si in parte ale germanilorn se vedu o parte mare a loru cladite dupa atâtea stiluri cu totul stricate, si adesea plagiate dein mai multe stiluri antice si priimate in seculii mai dein coee, asia si stilulu bisantinuu se vede modificatu, uneori deresu alteori cu totul deformatu, si batujocoritu dupa gustulu stricatu si nescienti'a architectului seau dupa capritinulu ridicolu alu proprietariului.

In catu pentru locuentele omenesci, apoi romanii cá si poporale de prein pregiuru se afla cu privire la scopu si la gustulu esteticu in architectura intr'o epoca de transitiune potiu dice periculoasa. Incai poporulu tieranu isi cladesce elu insusi locuentele sale, cu care ocaziune elu isi consulta

numai pung'a, clim'a sub care traesce si referintiele sale de proprietariu seau de asia numitu tacticalistu ori chiriasiu in care se afla, 'er' mai departe nu a inveliatu a cugetá.

Er' pre la cetati si orasie partea mai mare a cladirilor moderne se face dupa cate unu stilu b a-
stardu, nece anticu nece modernu, nece elinu
nece romanu, nece italianu nece germanu, dein
materialu netraitoriu si reu legatu intre sine, si to-
tusi focu de scumpu, incatu ti ar' veni se credi,
cá omenii nu mai au ce se faca cu banii si cá to-
tusi cladescu numai provisoriu, cá si cum s'ar
presupune, cá stau gata cá si turcii, a parasí presto
cativa ani, Europ'a.

Sunt de opiniune Domniloru, cá tote edificiele
de folosu publicu incepandu dela beserici si scole
pana la spitale si tribunale, cate ne va ajutá cerulu
a inaltiá pre viitoriu, se fia mai pucine, inse cu
atatu mai monumentale, cladite dupa strinsele re-
gule ale artei si ale esteticei. Deca este cá se
versamu bani multi si sudore crunta, pentru ce
ore se nu impreunamu tote artibutiunile bune la
unu locu, trebuinti'a, trainici'asi frumseti'a!

In privinti'a locuientieloru private asi dori, cá
poporulu intregu se se dedea si se'si puna tota si-
linti'a de a cladi numai dein materialu tare, re-
sistatoriu furiei tuturor eleminteloru, prein ur-

mare numai de în petra și caramida, totu odata avendu în vedere conservarea sanetatei și frumseti'a. Nu se pote crede, cata inriurentia au locuintiele asupr'a sanetatei trupesci și sufletesci, cum și asupr'a formarei caractereloru și chiaru asupr'a moralitatei omenesci. Tiene și cresce o comuna catu de numerosa în cursu numai de 50 ani în colibe și suter'ane (bordeie) umedose, întunecose, cum și totu în acelu tempu pre alta în case de petra, luminoase, aparate de orice umediela: diferinti'a va fi de siguru supriindietoria.

Scimu prea bene, cumca dela o parte mare a poporului lipsita până înainte cu 15 ani de proprietate, nu s'a potutu așteptá și pretinde, că se'si clădească alte locuintie de catu numai provisorii. De acum înainte inse este cu totul altu ceva. Poporul emancipatu și intratu în dreptulu seu de proprietate va avé trebuintia numai de unu indemn practicu, pentru că cunoscandu'si adeveratulu seu interesu, se arunce se prendia radacena pre pământulu devenitu în a sa proprietate și pre acel'a ce'si va mai castigá prein sudorea fecei sale.

Incepatur'a se pote face prein clădirea de bericri, de case parohiale, case comunale și de scole; apoi esemplele aceste voru strabate cu încetulu și la locuitorii comuneloru. Pana acum inca avemu cateva esemple demne de tota laud'a în acest'a privintia. —

Dupa ce in modulu acest'a cercetaramu proscurtu aceea stare , intru carea se afla architectur'a la poporul nostru , voiui trece la cealalta arta frumoasa , ce semana , ca s'a nascutu mai deintr'odata cu architectur'a. Aceasi este desemnulu liniariu si desemnulu in colori seau zugravi'a.

Déca a suferitu vreo arta frumoasa prein incursiunile barbare ale seculilor trecuti , apoi mai multu cá tote a suferitu zugravi'a. Lasamu cá acest'a arta decandu lumea fusese favorata numai de omeni indiestrati cu unu gustu firescu pentru deins'a , prein urmare cá artistii cei mai geniali inca depindea numai dela grati'a celoru , ce avea si gustulu si midilocene de a afavorá , dar' apoi persecutiunile religiose si politice ii detera in mai multe tieri si staturi lovitur'a de morte.

Ce a fostu ore mai firescu decatu cá musulmanii ocupându S. Sofia si alte beserici crestine , se ardia tote iconetele , se radie paretii si asia se le prefaca in moshee. Ce a trebuitu mai multu in tierile crestine , decâtu cá o secta religiosa sculanduse asupr'a alteia , ce tinea multu la pastrarea acestei arte in beserici , se nimicesca tote produsele ei , si se albesca paretii , dupa ce a derimatu altarele. Intru asemenea un'a dein cele de antaiu , grigia a domnitoriloru cuceritori de tiera fostu , ca dupa ce au fugaritu pre vechii domnitori , se le

stinga si memori'a loru si familieloru acelorasi prein
nencierea oricaroru portrete si altoru suvenire ale
artei; pentru ca domne ce usioru este a dá focu-
lui o bucata de pensa seau de lemn, pre care
artistulu genialu fipsase idea pentru ca se o stra-
puna la posteritate!

Trebuie se ne restauramu art'a picturei si cu
dins'a suvenirile nostre istorice, religiose si na-
tionale, se stergemu si se departamu deintre noi
orice caricaturi si scâsâmbaturi, care corumpu gu-
stulu, timpescu simtiemintele si au inriurintia forte
neplacuta chiaru asupr'a generatiuniloru, in care
privintia me provocu la testimoniulu fisiologiloru;
se pastramu numai cea, ce avemu bunu si frumosu,
demnu de a se conservá pentru posteritate. Deci
ori candu edificamu vreo beserica, ori candu voimu
a fipsá pentru memori'a omeniloru vreo scena dein-
viéti'a nostra nationale, se fimu cu mare luare a-
mente, ca se nu platimu cu bani scumpi lucru pre
cum se dice de tergoveti.

Ore inse unde se alergamu spre a ne aflá
modele cu ajutoriulu caroru se regeneramu la noi
art'a picturei? In Constantinopole nu mai avemu ce
cautá, elu nu mai este nece chiaru resiedinti'a pi-
cturei bisantine; er' acest'a pre catu s'au mai pa-
stratu in esemplarie decopiete, se vede inbracata in-
tr'o forma cum amu dice rigida, fora vi'etia, fora
spiritu. Flórea culturei bisantine a trecutu inca dein-

alu 15-lea seculu la Itali'a, si de acolo mai inlaintu in Europ'a. Insii zugravii greci de astadi ii cauta urmele. Totu pre acest'a cale amblara cativa pictori romani, carii in dilele nostre au inceputa se dée artei o alta direptiune si unu a'tu sboru.

Imi pare reu, cumca artea picturei in prim'a nostra espusetiune nationale este mai pucinu representata de catu s'ar fi potutu intemplá, deca scurtímea tempului ar' fi ertatu pre mai multi zugravi ai nostrii de a se pregatí pana astadi. Cu tote acestea mai totu dein cele ce vedemu in localulu respectivu alu espusetiunei sunt atatea testimonia, cà art'a picturei a inceputu a se regenerá si a inaintá.

In catu pentru artefactele, care se vedu in odaia N. 2 imi iau voia a trage luarea aminte a On. adunari asupr'a unei icone lucrate in stilulu bisantinú. Sciti alu cui penelu a produsu acea piesa? Unu betranu venerabilu preste a carui capu au trecutu optudieci de ani, plenu de dorenti'a de a si mai incercá odata man'a s'a tremuratoria spre a ve onorá presenti'a Dv. a produsu aceea, ce vedurati. Este inse de insemnatu, cà acestu pictoru auritoriu a fostu celu de antaiu in dilele sale, carele s'a incercatu a impacá stilulu bisantinú cu formele cele mai vii ale celui italianescu; er' fii sei Nicolae si Mich. apucandu pre cararea batuta mai

antaiu de tataseu, au reesitu a lamuri gustulu si a curati pictur'a romanesea de atatea figuri deformate, care nu mai potea fi obiectu a evlaviei adeverate si cu atatu mai pucinu alu apretiuirei cunoscatoriloru de arta.

Totu intre piesele espuse se potu vedé mai multe copii si altele originale esite dein penelulu a loru doui tineri, unulu Brasiovenu si altulu Lipovenu, care facu aceloru elevi tota onorea si ne dau sperantia, cà se voru aflá inca si alte talente june care atrase de geniulu loru catra art'a picturei voru pregati si la noi o totala regenerare a artei cu atatu mai virtosu, cà pentru acesti juni au mai batutu calea si alti artisti romani, cum Leca, Amanu, Tatarescu etc.

Suntu de opiniune Domniloru, cà deintr'odata cu architectur'a se incuragiamu si desemnulu si pictur'a. Acest'a se pote intemplá infientiandu cate o scola de desemnu pre la tote gimnasiale romanesci, prein premiarea celui mai bunu opu artisticu, cum si la tempulu seu candu voru suferi midilocenele finantiale, prein votarea si asemnarea de stipendiu pentru celu mai bunu deintre elevii dela acest'a arta.

Deca Dn. de Gerando in descrierea poporaloru Transilvaniei are dreptu candu dice despre tenerulu zugravu romanu, cà elu apuca penelulu

si fora a se ingrigi multu de dascali si de modele, se pare a dice, anche io sono pittore, apoi ce se dtecemu noi ore despre music'a nostra nationale, ce se pare a fi nascuta cu noi insine?

Asia este, firea romanului aduce cu sine, cá elu se nu pota fi fora musica; prein urmare despre esistenti'a elemínteloru ei, care ar' fi se se cultivate, numai pote incape nece o índoiala. Ore inse, ce s'a facutu pana acum la noi in acést'a privintia? Me dore forte Domnii mei, cá prein scurtimea tempului sunt constensu a trece preste acést'a íntrebare numai cá prein fuga. Dein norocirea mea inse acést'a cestiune apucase a se desbate in cursu de cativa ani de cateva ori, in unele foi periodice romanesci, prein urmare celu pucinu o parte a publicului nostru avuse si pana acum ocaziune de asi formulá in acést'a privintia opiniunea sa.

Music'a este limb'a universale a omenimei, pre care o íntielegu tote poporale. Prein musica vorbesce omulu pecatosu catra creatorulu seu, si isi semte anim'a usiorata. Music'a produse in lume minuni, caroru asemenea cuventulu omenescu nu a potatu produce. Caderea Ierichonului prein puterea musiceei, si alinarea nebuniei lui Saulu prein arfa lui David, nu sunt nece de cum fabula; ér' fabulele eleniloru despre Apolo si Orfeu cu lir'a loru, despre Amfionu, care a edificatu cetatea Teba

cu ajutoriulu muziceii, si altele cá aceste, se potu esplicá prea firesce si ascundu in sinesi mari adevururi. Poporulu elinu avuse asi multiamí in parte mare, libertatea si cultur'a sí a fermecului muziceii; tocma pentru acest'a inse elu o si cultivase alaturea cu scientiele si cu tote artele cele alalte; precatu numai cá mai târdiu o făcù si degradà la conditiunea de sierbitoria a sentiualitatei si a desfreului idololatriei.

Cum a fostu music'a eleniloru, cum a fostu a romaniloru, nu se mai pote sci; totu ce se pare cá au descoperitu in acest'a privintia amicii artei sunt numai coniecturi. Ceea ce scimu dein seculii de antaiu ai cristianismului este numai atata, cá S. Ambrosie episcopulu Milanului a imprumutatu dela greci optu melodii, care pana astadi sunt cele mai frumose, deca se canta cu modulatiunea loru primitiva.

Romanii síau adusu melodiile loru nationale cu sine. Cunoscatorii voiescu a descoperi intr' in-sele melodi'a ioniana, carea in tempulu seu trecuse in Itali'a, unde se amestecase cu music'a Etruscoru, dein care ambe a esitu unu amestecu de stilu numitu celu romanu. Music'a besericesca romanii o au luatu impreuna cu ritulu dela greci.

Ore inse remas'a sí un'a si alt'a in curati'a sa primitiva? Cine a cercelatu vreodata acest'a ces-

tiune? Odi profanum vulgus et arceo, ar' poté dice adevratulu artistu.

Cá de treidieci ani incoce melodiile nostre nationale apucara pre urechile si pre mânile câtoruva diletanti straini, cari s'au incercatu a le fipsá prein note, fiacare dupa manier'a sa. Că ce a resultat de in acest'a tratare seau mai bene maltratare a muziceii nationale, se spuna toti cei indiestrati dela natura cu audiu musicalu. De ca totusi sia castigatu cineva meritu pentru music'a nationale, apoi eu de in partemi sciu numai pre doi: Dn: Miculi de in Bucovin'a, care ia facutu si in afora renume, si Dn: Wisth capellmeister in Bucuresci; er' pre langa acestia incercarile dela Jasi facute sub conducerea Dlui Vas. Alesandri mai alesu in culegerea cantecelor popularie merita recunoscerea publicului. Incolo curate au remasu numai acele melodii care se potu audi de in fluerulu pastoriului si de in versulu tieranceloru locuitorie departe de cetati si orasie mari; pentru că altele care au apucatu pre cordela celui poporu brunetu venitu la noi de in Indi'a, o patira că si cele unguresci, ne avendu cine se supraveghie si re'nfrenc, ci leau incurcatu si amestecatu ici dupa o maniera, colo dupa alt'a, pre in care mai virtosu pre la orasiele mari le desnaturara intru atât'a, in câtu abia le mai poti cunosce de ale tale.

Acest'a nu mai pote merge asia. Se nu mai suferimu nece unu feliu de musica bastarda in midiloculu nostru. Celu ce are audiu musicalu si placere catra musica, deprendase in ori care stilu alu artei, incercese dupa Hain, Mozart, Bethoven, Weber, dupa Orlando, Rossini, si Verdi, deca inse vrea a cantá romanesce, se cante cá se'lu pricepa romanulu si se'si cunosca melodi'a de a sa.

Sed et hic labor hoc opus. Se nu ne ascundemu o inpregiurare. La noi, cá si inca la alte cateva popore, toti aceia carii se ocupa cu music'a dein profesiune, pentru cá se'si castige cu dinsa pánea de tote dilele, in locu se fia incuragiati, au ajunsu a fi priviti cu oresicare despretiu. A cautá mai adencu in fundulu acestui prejudetiu ne ar' duce prea departe.

Deci fia de ajunsu a observá numai atáta, cá deca voimu conservarea, desvoltarea regulata si inflorirea musicei nationale, trebue se ne calcamu pre anema si se alegemu mai curendu ori mai târdiu câte unu june bunu, indiestratu cu asemenea talentu spre alu ajutá, cá se'si faca studiu inadinsu dein artea musicei, se se prepare spre a poté culege si alege totu ce e curatu, bunu si frumosu romanescu, pentru cá asia se deviiie proprietate comuna a natiunei.

Er' music'a besericesca?

Manum de tabula. Totusi, datimi voia Domniloru a observá incái atata, cá in dilele nostre cântarile besericesci in Cpole, si in tota grecimea nu ma i sunt curatu acelea, cares'au fostu regulatu si introdusu in dilele lui Ioanu Damascinu inainte cu . . . . ani; cá in Moldavo-romani'a nu se cânta tocma cá in Greci'a; cá in Ardealu unii cânta pre Moldovenia; éra altii pre Muntenia; cá inose ardelenii mai nu sciu, cumca de 100 si mai bene de ani, de cându ei nu mai audu cântandu nece pre Moldovenulu si nece pre Muntenulu, si unulu si altulu au priimitu preintre melodiile vechi o multime de asia numite manile arabice imprumutate dela imamii musulmaniloru, prein care ei au alteratu preste mesura cantarile besericesci; mai incolò cá manier'a serbiloru se abate si dela a greciloru si dela a romaniloru; in cele dein urma, cá rusii au delaturatu inca dein dilele Catarinei II, cantarile vechi besericesci, ér' in loculu acelora au introdusu compusetiuni noue elaborate de cativa cantareli ai loru dupa unu amestecu de stilu resaritenu si apusenu, dupa ce mai antaiu petrecusera vreo doui ani la Rom'a. Cunoscatorii de arta lauda dein acestea mai presusu de tote pre cea rusesca, ér' Marel de Custine dice, cá in viatia sa nu audí asia cantari frumose besericesci cá in Petruburg si Moskva. Eu dein

partemi inca dîcu, cã in tota vietia mea n'amu auditu cãntandu asia frumosu in beserica, precum canta chorulu dein Bucuresci dela beseric'a Curtea vechia; cã inse cu atatu mai pucinu respundu a-steptarei alti multi cantareti dein alte beserici ale acelei capitale, pre carea pana acum o tienemu celu pucinu in acest'a privintia de modelu.

Scinu bene, cã voi fi combatutu dein mai multe parti in acest'a opinie de in urma. Atunci inse eu imi voiu cere de secundanta pre Domna Dora d'Istri'a. Acest'a princesa nascuta dein familia de domnitori romani, crescuta in relegea parentiloru sei, deprinsa dein fraged'a pruncia in art'a musiceii, traita catuva tempu in Rusi'a, unde se maritase, o buna crestina ortodocsa, prein urmare scutita de orice prepusu, intru carele ar' poté cadé unulu dein noi, in cartea sa titulata „Viéti'a monastica in beseric'a orientale,“ se esprime precum urméza:

„Cãntul-plin *) al Besericeii greco-russe este, in ad-veru, una dein inspiratiunile cele mai poetice si mai capabile de a misicá sufletulu. Mai simplu si mai linistitu decatu cãntarea acompaniata de instrumente, care este intrebuintiata mai in tote besericile Ocidentului, acést'a musica repausa cugertarea si o transporta totu de odata. Este unu valu de

*) Plain-chant, canto fermo.

armonia care isvoresce cá deintr'o lume nevediuata, o mie de suspine care se amesteca si formésa unu minunatu totu, — voci care te chiama fora se poti a te improtivi, — cari n'au nimicu pamentescu in espresiunea loru simpla, — dar cari iti vorbescu despre ceru cu pasiune, despre relele pamentului cu dulcétia, despre mângâierile eterne cu o elocuentia supranaturale. — In Greci'a, dein contra, cântarile besericei nu sunt decâtu unu rythm nasillard, o declamare slaba imprumatata de la melodiele monotone ale Orientului. Rusii, cari au instinctulu musicale, supuinduse dein fericire puterei geniului loru artisticu, au transformatu, cu totu respectulu loru pentru ceea ce li se pare priimitivu, cântârile asiatiche, in acorduri divine. Deca Grecii ar voi se urmeze acestu esemplu, limb'a loru. care, in sine, este numai armonia, ar' ajunge se perfectioneze music'a Rusiloru, care este deja atatu de frumoasa.“

Acest'a opiniune a D-nei Dora d' Istria despre cantul-plin in music'a besericei, am vediut'o sustienuta si de D. Ernest Renan, dicundu, cá acesta este marea si adeverala musica, musica clasica a vechiloru Greci. *)

*) Ce este music'a de biserică (nu vorbescu despre musica sacrilege care, in dilele nóstre usurpa acestu nume, intielegu cântul-plin, in larga si naiva sa simplitate), ce este cântulu plinu, déca nu marea si

Acest'a opiniune a Dnei Dora d' Istria seau cu numele seu celu adevveratu Elen'a fiic'a reposatului M. Banu Michailu Ghica o sustiene si Dn. Radu Jonescu in Revista romana p. 801 si se provoca totuodata la auctoritatea lui Ernest Renan, carele despre music'a antica si de cea mai noua a greciloru scrie unele cá acestea. (. . . . .)

Fia ori cum va fi, dupa ce inse antic'a uniformitate a disparutu dein cantarile besericesci, presupunendu chiaru cá tote stilurile ar' fi frumose in feliulu lor, totusi trebue se presupunemu cá unulu va fi mai frumosu, mai dulce si mai pe-trundietoriu, seau cum dice românnulu mai mân-

---

adeverat'a musica a Grecilor? Unde se mergemu s'audim, in acésta ora, aerul placutu care facu atatu de popularu in anticuitate numele Sapho? La biserica. Unde se mergemu, cá se audim rythmulu odelorulu Pindare? La biserica: unu invetiatu academician a dovedit'o*) Deca notarea musicale a Greciloru ar' fi ajunsu pana la noi intr'un chipu se o putemu bine întiellege, s'ar' fi vediutu ca music'a lor erá de aceeași ordine cá si sculptur'a lor, si cá cu acésta arte, cá in tóte cele alte, Greci'a a datu mesura marelui, nobilului, simplului, a totu ce coprinde cu putere sufletulu si' l' inaltia fora greutate. — Ernest Renan, Incercari de Morale si Critica, pag. 321.

---

*) D. Vincent, Notice si extracte dein manuscriptele Biblioteccei Regelui, XVI. 16.

gaiosu decatu tote celealalte, cum si totuodata, că music'a la unu poporu, că alu nostru va trebui se mérga mâna de mâna cu limb'a lui.

Eu nu me prea miru, cumca armoni'a inca nu vrea se prendia radacina pre la noi; éra ace-st'a dein cause, pre care nu le mai enumeramu aici; m'asiu mirá inse, deca melodi'a nu aru reveni mai curendu seau mai târdiu la o uniformitate.

Ceea ce dorescu pentru astadata este, că music'a se se introduca si invetie cu totuadinsulu preste totu, pre unde ayemu si yomu mai avé berica si scola. Er' anume deca voimu in ade-veru a castigá pre parenti pentru infientiarea sco-leloru, se invetiamu pre pruncii loru a insoci la rugatiune si invetiatura cantarea; pentru că, care altu midilocu de recreatiune si petrecere mai no-bila, mai abatatoria dela alte lucruri desierte amu poté noi dá tinerimei, decatu music'a si pictur'a, amendoue bene si intieptieste propuse.

Amu ajunsu Domnii mei la capetu cu discursulu meu, fora că se atingu art'a, care in opi-niunea mea sta mai pre susu de tote, adeca poe-tic'a. Dupa ce inse acest'a arta a inceputu a luá si la noi unu aventu oresicare; dupa ce gustulu ca-tra aceeasi se prepara prein cateva condeie emi-nente; dupa ce chiaru si poesi'a nostra popularia in-cepe a fi popularisata prein barbati si tineri cá DD.

V. Alesandri, A. Odobescu, A. Marienescu s. a. eu cá omu totuodata condamnatu a me luptá cu pros'a vietiei, si a remané lipsitu de ceea ce se dice posesi'a vietiei, me semtiu dispensatu de datorenti'a de a recomandá cuiva incuragiarea si nutriti'a ei in sínulu natiunei.

In cele dein urma eu avendu in vedere tofe artele frumoase imi vine se credu asia, cá ele astepta de multu infiantarea unei catedre de estetica; inse unde? la acést'a intrebare ne va raspunde tempulu si inpregiurarile.

Zernesti 18 Iuliu n: 1862.

G. Baritiu.

Protocolu

dein 2 Octombre 1860 luatú asupr'a pertractarei Comisiunei conchiamate spre stabilirea unei ortografii cu litere latine in urm'a Emisului Inaltului Ministeriu de Cultu si Instructiune dein 20 Aprilie 1860

Nr. ²⁵⁵⁹ 174

De faeia fiindu. Cá Comisariu gubernialu Domnulu c. r. Consiliariu scolariu Dr. Pavelu Vasiciu. Cá membrii de Comisiune: Th. Cipariu canonicu. L. Popazu protopopu. G. Baritiu literatu. G. Munteanu Directoru gimnas. I. Puscariu c. r. Pretore. Andr. Muresianu c. r. Transl. gub. I. Codru c. r. Adjnt de pretura.

Adunanduse Membrii Comisiunei pre la 10 ere în sal'a destinata pentru tinererea sedintieloru, Dn. c. r. Consiliariu de instructiunea publica Pavelu Vasiliu, se adresa catra Dnialoru cu o cuventare scurta corespundiatória impregiurariloru, intru care descoperi Comisiunei, cumca dupa ce In. c. r. Guberniu atatu dein punctulu de vedere alu tiparirii cartiloru scolastice romane cu litere latine, catu si dein alu introducerei limbei romanesci in dicasteria, vrea cá se i se comunice de catra literatii natiunei romane unu metodu de ortografia cátu se pote mai inlesniciosu si mai corespundiatóriu geniului limbei, apoi postesce pre comisiune cá aceeași se caute cu acest'a ocașiune a impacá pe catu sear' putea ori ce opiniuni desbinatorie in modulu scrierei, seau adeca se lucre in tota putincios'a unanimitate se advereze in faci'a In. C. R. Guberniu si a natiunei si inaintea tuturoru celoralalte popora conlocuitorie, cumca limb'a romana si modulu ei de scriere seau adeca ortografi'a cu litere latine a si ajunsu la acelu gradu de perfectiune si maturitate, pentru cá se pota merge alature cu celelalte limbe; cá si mai departe remane totu in grigi'a acestei comisiuni cá se resfire si se resufe ori ce opiniuni sinistre voru fi mai esistando in privinti'a limbei romane.

Dupa acestea totu Dn. Consiliariu de instructiunea publica a binevoitu a dá citire Inalt. Emisu alu

Ministeriului c. r. de Cultu si instructiune publica cu
dto de 20 April. 1860 Nr. ²⁵⁵⁹/₁₇₄ pre alu carui
temeiu acest'a Comisiune filologica fũ conchiamata
de catra In. C. R. Guberniu alu marelui principatu
Transilvani'a.

Cu aceasta siedintiele se dechiara a fi deschise.

Indata apoi Comisiunea pasĩ la constituirea sa.
Presiedinte conducatoriu alu desbateriloru fũ
alesu in unanimitate Domni'a Sa Dn. Canonicu capi-
tulariu si Directoru Gimn. Timoteiu Cipariu.

Secretarii portatori de protocolu se alesera
DD. Georgie Baritiu dela Zernesti si Ioane Puscariu
pretoriu dela Veneti'a de diosu.

In privinti'a portarei protocolului se determinã
cã in acelasi inseele desbateri seau adeca asia nu-
mitulu procesu verbalu se nu intre, ci se se formu-
leza numai rezultatele lor, si motivate dupa cu-
viintia se se cuprindia intr'insulu.

Dupa constituirea Comisiunei mai citinduse odata
susu laudatulu emisu ministerialu Comisiunea luandu
atatu cuprinsulu catu si spiritulu aceluasi in dea-
prope consideratiune petrunsu totu deodata de aceea
convictiune a sa, cumca a sositu de multu acelu
tempu ferbinte doritu, intre carele se i fia si Ro-
manului ertatu a se consultã despre midilocele
cultivarei limbei sale natiunale, a rugatu pre Dn.
Cons. de instr. publ., cã Dnia s'a mai nainte de in-

chiera lucrurilor acestei Comisiuni se binevoiesca a incunoscinteá pre In. c. r. guberniu despre sincer'a si prea umilit'a multiamita, cu carea membrii acestei comisiuni se semtu indetorati atatu catra In. Ministeriu de instr. publ. cátu si catra In. Gubernu provincialu, pentru cá a binevoitu a luá in consideratiune si a impliní respectivele dorentie ale intregi intielegintie romanesci.

Er' incatu pentru midilocene prein care desu laudatulu crede, cá romanii 'si voru puté ajunge scopulu loru, cu privintia la modulu scrierei, Comisiunea - isi pastredia asi descoperi opiniunile sale catu se pote mai respicatu si totuodata lealu.

Totu dein cuprinsulu Emisului minist. precum si dein modalitatea cu carea membrii Comisiunei fusera conchiamați a urmatu intre sine intrebatiunea: „Deca acest'a comisiune este seau nu e competente a decide ceva in privinti'a ortografiei limbei sale?“

C o n c l u s i u n e. Comisiunea nu se simte competente a decide in modu obligatoriu, seau cu privintia la defigerea definitiva a unei ortografie cu litere, seau la a ori care alte parti de gramatica a ei, dein cauza mai virsосу cumca membrii conchiamați suntu numai o fractiune a barbatiloru de litere ai natiunei nostre. Totusi membrii comisiunei unulu, cate unulu cá romani si cá omeni de litere pretindu pentru sine si acelu dreptu pre ca-

re'lu are totu romanulu si totu omulu de a studia limb'a romana precum si de asi manifestá opiniunile sale in privinti'a culturei si inavutirei aceleia atatu in faci'a natiunei catu si ale substerne gubernului, candu acelasiu le cere dela d'insii.

Mai departe insasi natur'a lucrului spune destulu de lamuritu cumca dein mesurile luate de catra In. ministeriu de cultu spre a se introduce ortografya cu litere latine inca nu se pote neci decumu presupune, cá si cumu acelasiu ar' avea de scopu, cá dupa ce va colege opiniunile mai multoru Comisiuni filologice apoi se si aroge siesi dreptulu de a decretá si a impune Romaniloru oresi, care ortografia cu forti'a, ci comisiunea intielege susu citatulu Emisu minist. numai asia, cumca dupa ce Romanii dein mai multe parti isi descoperisera de repetite ori dorenti'a loru de a se introduce la dinsi scrierea cu litere latine, apoi ministeriulu, carele scia prea bine cum cá prela inceputulu traducerei buletinului imperatescu in limb'a romana, adeca inainte cu 9—10 ani inca totu se mai pastrá literile asia numite chir.lice, in aceste tempuri se induplica a dá Romaniloru oca siune de a consultá catu asupr'a principiului de a se introduce seau nu literile latine; catu si asupr'a ortografiei; er' apoi a face se se publice o asemenea opiniune tocmai cum se publica si se recomanda de exemplu multe carti sco-

lastice de tote limbile forã cá acest'a se se fa-
ca in forma obligatoria. Prein urmare pana aici
dein cuprinsulu acelu emisu nu poate culege ni-
micu altu ceva decatu o generosa binevointia a Gu-
berniului Majest. Sale catra natiune romana supusa
sceptrului seu. —

Deca totusi la desbaterea cestiunei de facia
comisiunea mai afla ceva de doritu, apoi aceeași
este cumca dupa ce In. Minist. afla cu cale, cá pen-
tru deslegarea unei si aceleiasi cestiuni se conchiame
in diverse parti a Monarchiei locuite de Romani di-
verse Comisiuni filologice, operatele acelorasi se
se concredia cerceterei unei societati literarie, care
ar' fi a se formã in adinsu pentru cultivarea lim-
bei romane. Natiunea nostra este un'a, limb'a ei
inca este un'a si aceeași, de si natiunea se afla in
cateva provincie tienetorie de un'a si aceeași co-
rona a Austriei. Mesur'a gubernamentale prein ca-
rea dupa cum se aude, cá s'a decretatu mai multe
Comisiuni pentru stabilirea unei ortografii er'
preste acest'a s'a mai infrebatu respectivele Ordi-
nariate, ingreunã deslegarea problemei er' nu o
inaintã. Cu acestea sau inchiatu siedinti'a, prela
1 1/2 oare dupa amedi. —

Siedinti'a II-a in 30 Octombre 1860 s'a
inceputu la 9 1/2 ore demaneti'a de facia au fostu
cã membrii ai Comisiunei D. Dni Paveln Vasiciu

Tim. Cipariu Canonicu, I. Popasu Protopopu. G. Bartu din Zernesti G. Munteanu Directoru. Andr. Muresianu Translatoru I. Codru c. r. adjunlu. I. Puscariu c. r. Pretoru. Ant. Vestemianu preotu gr. c. din Sibiu.

Cetinduse protocolulu siedintiei I-ei din 2 Octombrie a. c. intru totu cuprinsulu seu, acelasi fu si aprobatu.

La ordine ad filei a fostu.

1 Citirea prein unulu de in Secretari a proiectului de ortografi'a romana cu litere latine comunicatu Comisiunei filologice de catre In. C. R. Gub. ca tramesu in diosu dela In. C. R. Minist. de Instr. publica, cu aceea insarcinare, ca Comisiunea filologica se si faca reflexiunile sale la acelasi, seau se lu scaimbe dupa cerentia, la totu casulu inse intr'unu modu determinatu.

Conclusiune. Cetinduse acelu proieptu cu tota luarea aminte si studianduse in adinsu, Comisiunea se vediu indemnata a dechiará cu votu unanimu, cumca acelasi de si destinatu a regulá ortografi'a romana cu litere latine neci decumu nu pote corespunde scopului propusu, neci a indetula intru nemicu acceptarile literatiloru natiunei romane; er' aceast'a dein urmatorele temeieri; pentru-ca:

1/ Disulu proieptu nu respecta de locu pro-

gresele limbei pre care lea facutu acest'a de ani 300 de candu aceasi se scrie si se cetesce.

2 Acelasi nesocotesce tote acele studia filologice seriose, indelunge, care de ani optudieci in coce de candu limb'a romana se scrie si cu litere latine, s'au facutu asupr'a ortografiei aceeaasi de catra mai multi barbati romani renumiti nu numai in campulu literaturei natiunale, ci si preste totu in lumea erudita cu cele mai frumoase rezultate.

3 Proiectulu propusu Comisiunei spre desbateri este de o natura cá in locu de a inainta se arunce mai virtosu pedeci in drumulu desvoltarei limbei romanesci. Er' acest'a cu atata mai virtosu, cá dupa acelu proiectu fonetic'a limbei romane cu tote finele modulatiuni si nuantie ar' fi se se ficesese, si ori si cumu se se lege odata pentru totudeaun'a intr'unu modu precum natiunea romana nu va voi neci odinioara.

4 Desu numitulu proiectu de ortografia love-sce dea dreptulu in principiulu etimologicu alu limbei si se infrunta cu geniulu ei in modulu celu mai batatoriu la ochi, intr'acea comisiunea pentru cá se castige deintempu si se scurte dein reflexiunile sale, aflá cu cale a rugá pre Dn. Canonicu Cipariu, cá se binevoiasca a dá citire acelu reflexiuni ale sale, pre care apucase ale face de mai nainte, la desu numitulu proiectu de ortografia si ale comunicá membriloru.

Cetinduse acele reflexiuni erasi cu tota luarea aminte, ceialalti membrii ai Comisiunei avura preaplacut'a ocaziune de a se convinge cumcá Dnulu Canonicu Cipariu cu acelu operatu alu seu a usio-

ratu prea multu lucrurile Comisiunei, si totu odata a concentratu la unu locu tote argumentele vorbitoare pentru neconditionata delaturare a desu citatului proiectu de ortografia; er' apoi afla de neaparatu cá operatulu Dnului Canonicu Cipariu se se alature la protocolulu Comisiunei spre inaintare mai departe.

Cu aceast'a sa incheiatu siedinti'a — Siedinti'a III-a din 4 Octobru 1860. (Inceputu la 11 óre demaneti'a). De facia au fostu Dni Dr. Vasiciu. T. Cipariu canonicu Ioane Popasu protopopu. Georgie Baritiu. Gavr. Munteanu Directoru. Andr. Murasiu Transl' gub. I. Negruti protopopu. Ant. Vestimeanu parochu. I. Puscariu c. r. pretoru Germanu Codru c. r. adj. de pretura.

La ordinea dílei a fostu:

Defigerea principiulu dupa care trebuie se se regule ortografi'a limbei romane cu litere latine.

Conclusu. Comisiunea primindu si cercetandu aceast'a chestiune de o importantia suprema pentru vieti'a si inaintarea limbei romane, dein acelu punctu de vedere pre care'lu arata scienti'a, cunoscandu, cá literatii natiunei au sesi alege aici numai intre principiulu etimologicu si intre celu foneticu. Dens'a dein partea sa dechiara si recunoscó principiulu etimologicu de singurulu principiu alu unei ortografie si gramatice regulate; er' acest'a dein urmatoriile temeuri:

Principiulu etimologicu este conservativu pentru ori ce limba si cu atata mai vertosu pentru limb'a nostra romana; elu adeca este conservatoriu formeloru celor bune, regulatoriu de anomalii, aducatoriu la unitate a diferintielloru fone-

tice. Cu unu cuventu e unu principiu de perfectiunarea limbei. Dein contra principiu foneticu e unu principiu destructivu, cu carele, deca l'amu adoptá ar' urmá, cá se se sancioneze anomaliele limbii, si ne ar' abate dela unitatea limbei autorisandu formele stricate si provincialismii. Mai departe, istori'a literaturei noastre natiunale este martora, cum ca limb'a romana in cursu de ani treisute de si' cu ajutoriulu literilor Chiriliane a inainta'u cultivanduse mai preste totu dupa principiu etimologicu; er' in catu a suferitu pedeci in acest'a privintia aceleasi i sau aruncatu in drumu totu numai prein ortografi'acu litere chiriliane; er' dupa ce de ani optu dieci in coce mai multi barbati de litere au intreprinsu a restaurá literele latine in dreptulu loru si cu aceliasi au adoptatu totuodata si principiu etimologicu, in partea cea mai mare cu rezultate forte imbucuratorie, cea ce se pote cunoce nu numai dein tractatulu ortograficu al lui Petru Maiora protopopu si revisoru de carti publicatu la anulu 1819, dein dictionariulu de patru limbe elaboratu de mai multi barbati, si tiparitu si esitu totu la Bud'a in a. 1825, dein celu de trei limbe al lui Ioan Bobu tiparitu in Clusiu precum si dein alte mai multe opuri romanesci publicate cu litere latine mai virtosu in Blasiu, Brasiovu, Sibiu, precum si in principatele vecine, unde tocma si Monitoriulu oficialu cá organu ala Guberniului cum si mai multe carti scolostice se publica totu cu litere latine, ci si dein acea impregiurare cumea scrierea limbei romane cu litere latine s'a introdusu in cateva diecese ale clerurilor romanesci, ince-

pendu mai virtosu dela 1835 si se continuà pana in dilele nóstre, cea ce se puté intemplá totu cu aseminea resultatu imbucuratoriu inca si in aface-rile publice ale tieriei, deca natiunei nostre pana inainte cu ani 12 in tierile austriace, i saru fi re-cunoscutu viet'i'a politica.

Cu tote acestea

Comisiunea considerandu impregiurarile, in care astadi se afla limb'a romana precum parentii nostrii au fostu aplecati a face óresicare concesiuni principiului foneticu, asia si dens'a se vede in-demnata a cede foneticei in casuri mai grele; er' acest'a numai pana candu cunoscienti'a gramaticiei limbei romane lucrate pre temeiori solide va ca-sitigá prein ajutoriulu scoleloru o intendere mai mare in natiunea romana, si pana candu o societate li-teraria filologica romana, a carei infientiare se do-resce in generalu, va elaborá si publicá unu dic-tionariu romanu etimologicu dupa cerintiele scien-tieloru filologice dein tempulu in carele se va scrie acelasi.

Cu acestea s'a inchieiatu siedintia la 1 óra dupa amiedi.

Siedinti'a IV dein 5 Octobre 1860. Ince-putulu la 9 1/2 óre demaneti'a de facia au fostu DDni Dr. Vasiciu. T. Cipariu canonicu. Ioanu Popasu pro-topopu. Georgie Baritiu. Gavriila Munteanu. Andreiu Muresianu Transl. gub. Ioan Negrutiu prot., I. Puscariu c. r. pretoru. Ant. Vestemianu par. gr. c. Germanu Codru c. r. adj. de pretura.

La ordinea dilei a fostu :

I. Deca Comisiunea filologica afla cu cale a se primi

in ortografi'a romana cu litere latine, accentele seau semnele, - cate si spre ce scopu ?

Dupa-ce Comisiunea isi luà tempu de ajunsu, cá se supuna la o mai deaprope cercetare tote acele semne cate s'au intrebuintiatu pana acumu in scrierea limbei romane cu litere latine, atatu cu privire la fonetica, catu si in catuva la unele forme, dupa ce dins'a strabatendu mai departe in natur'a limbei romane, cum si in acele legamente strinse, care esista intre aceea si intre limb'a latina atatu urbana catu si mai virtosu rustica, vení la convinctiunea, cumca invetiandu numai elementele gramaticiei romane se pote lipsí prea bene si in partea cea mai mare a materialului limbei de des'a aplicare a semneloru, apoi aflà cu cale, cá de acum inainte se se pastredia in scriere numai urmatoriele semne, parte cá ortografice, parte si tonice: Si adeva:

Accentulu ascutitu (´) greu (˘) si cercuflesu (ˆ) cá unele care atatu in limb'a latina catu si in limbele romanice suntu in parte adoptate. Si anume:

1 Accentulu acutu (´) si greu (˘) pentru silabele dein urma ale cuvinteloru care se termina in vocale intrega accentuata d. e. in infinitivii scurtati ai conjugatiunilor I. II. IV. si alte forme, cu aceea distinctiune pentru vocal'a **a** si **ɔ** candu vocal'a **ɔ** se nasce dein **a** etimologicu, cá pentru sunetulu **a** chiaru se se puna accentulu acutu, precumu: a laudá, vedé, fugí, in locu de a laudare, vedere, fugire; eara pentru **ɔ** accentulu greu, precumu: laudà, vediù, fugì; mai incolo se se intrebuintieze accentulu acutu si greu inca si in al-

tele casuri de indoielea spre o mai chiara distinctiune a formeloru.

2 Accentulu cerculesu (˘) numai pentru ajutoriulu la ѱ, z, ѿ, pentru care se va arată mai diosu.

II. Despe vocale si consonante in limb'a romana.

De orace comisiunea a luat de fundamentu principiulu etimologicu, de aceea cá, o consecintia naturale a principiulu, a recunoscutu a f; necesariu cá vocalele si consonantele cuventeloru romanesi se se scrie cu litere latine corespundiatore precatu adeca acele vocale si consonante suntu originale, er' nu derivate d. es. cu e in cuventele маць, fatъ, базъ, etc. dupa pronuci'a vulgara, in care vocala a este derivata dupa regulele eufonice, dein diftongulu ea, alu carui sunetulu originariu este e, precumu arata formele mese, fete, vede etc; er' in privinti'a consonanteloru bene, pieptu, in locu de stricatele rine, kienră.

Mai incolò de orace in alfabetulu latinu de o parte se afla mai multe litere, care nu ne trebuescu, er' de all'a pentru cateva vocale si consonante derivate literele ne lipsescu, de-aceia comisiunea afla, cá pre cele de prisosu, se nu le adopte, precum deintre vocale este liter'a y, si deintre consonante literele k, q, x, si z, afora numai in cuventele si formele straine; er' in catu, pentru literele, care ne lipsescu in alfabetulu latinu precum deintre vocale este: l, si ѿ, er' deintre consunante ч, ѱ, z, ѱ, ѿ si ж. Comisiunea adopta sistem'a etimologica adeca, cá sunetele limbei romanesi cele derivate se se scrie cu acele litere dein alfabetulu latinu, pre care le postesce etimologi'a d.

e. încâtu pentru vocale pre **Ѣ** cu a seau e, mai raru cu o dein cauza, că mai cu sema dein aceste se deriva, pre **Ѧ** cu **a** cu **e** cu **i** si cu **u** dein care asemenea se deriva precumu **лѣда**, laudà dela latinulu laudo, **вѣзѣ**, vediù dela **v e d e**, **рѣтѣндѣ**, rotundu dela rota; apoi **лѣнѣ** lana, dela lat. lana, **вѣнтѣ** ventu dela latinulu ventus, **лн**, **ин**, **фонтѣнѣ**, fontana dela fons-tis (anticu.) in locu de clasiculu fons-tis. Er' in catu pentru consonante pre **Ѡ**, si **ѡ** cu **c**, si g dupa modulu italianu in care punctu limb'a romana se unesce cu cea italiana, precum: **чинѠ**, cinci ital. cinque, lat. quinque; **гемѣ** g e m u lat. gemo; — pre **з** cu **дi**, **н** cu **тi**, **ш** cu **si** in care casuri i etimologicu scurtatu nu se pronuncia cu distingere că la inceputulu si la midiloculu cuvinteloru dupa i mai are se urmedie si o alta vocale, precum **сързi**, **мърѣi**, **фрѣмомi**, **сурдi**, **мутi**, **фрумосi** dela sing. **сурду**, **муту**, **фрумосу**, **разѣ**, **ради** (lat. radius) **штинѣ**, **sciencia**, (lat. scientia) **къмешѣ**, **comesia** (lat. camisia). Lenga acestea pre **ж** cu j precumu **жѣне**, **june** lat. juvenis, **жѣрѣ** **juru** lat. juro.

Er' incatu pentru silabele **кi ri**, de si etimologi'a aru cere, că se le scriemu cu **cli**, **gli**, precum romani de preste Dunarea le si pronuncia, comisiunea de o camdata pana la alte impregiurari mai susu atense, adopta si aici modul scrierei italianu cu **chi**, **ghi**, precum: **киамѣ**, **chiama**, alias **чиам** lat. clamat, ital. chiama, — **гизѣ**, **ghiatia**, altm. **gliatia**, lat. glacies ital. ghiaccio.

In urma comisiunea pentru simplificarea ortografiei, unde dupa **d**, **t**, **s**, ar' veni se se serie doi i (ii) pentru că se se pronuncia **zi**, **ѡi**, **mi**, adopta in locu de doi i, unu **i** cu accentu cerculesu

(1) carele deodata sierbesce spre a arată cumca consonantele dein inainte se pronuncia cá: z. **u**, **m**, precum: zi dî lat. dies, **gie tie**, mie **sie**

III. Despre u si i finale. —

Comisiunea recunosce pronunsiarea acestoru vocale finali; de aci dar' afla consecuentu a le si scrie; — er' unde se cade a le pronunsiá, arata regulatu eufoni'a, adeca: **u** si **i** finali, se pronuncia intregi numai candu inaintea loru precede imediatu o **muta** cu o **licuida**, precum: negru, aspru, altmintrea numai diumetate, precum: albu, certu etc. dein care cauza fiendu regul'a generala de ajunsu, Comisiunea afla de prisosu semnele scurtarei. Se insemna inse cumca in limb'a romana numai prea pucine cuvinte suntu care se se termine fora vocale precum: **in**, **prein**, **dein**,

IV. Duplicarea consonanteloru are locu in limb'a romana?

De ora ce in limb'a romana numai prepusetiunea **in** este care se pronuncia fora vocale in fine, de acea comisiunea **nu afla** de lipsa duplicarea consonanteloru de catu numai in compusele dein prepusetiunea **in** cu altu verbu, ce incepe dela consonant'a **n** d. e. innoescu dela **in** et **nou** etc.

V. Despre apostrofu. —

Apostrofulu (') plinesce loculu vocalei lapedate, candu doua cuvente distinte se impreuna intr'unulu precum: n'amu in locu de nu am, man'a in locu de man'a etc.

Dein acest'a cauza Comisiunea lu afla a fi necesariu in casurile aratate de gramateca.

Comisiunea neputenduse lasá mai pre largu si mai afundu in desbaterea celorualte regule orto-

grafice mai marunte si speciale, mai virtosu pentru scurtimea timpului se provoca la cele mai pre largu scrise in :

„Elementele de limb'a romana“ dupa dialecte si monumente vechi de T. Cipariu canonicu gr.-cath etc. Bl. 1854 part. I. pag. 1—94.

Er'si mai pre scurtu in „Compendiu“ de gramatie'a limbei romane editiunea II. indreptata de T. Cipariu 1858 part. II pag. 78—90.

VI. Despre cartile scolastice in limb'a romana cu litere latine.

Comisiunea nu se poate abate dela principiale mai susu espuse nece in privinti'a cartiloru scolastice dein cauza ca nu voesce a favorí mai multu disparitatea in scrieri. Cu tote acestea Comisiunea afla cu cale, ca pana candu literele chirilice se voru mai pastrá, **A b c darele** si numai acestea se se compuna asia in catu testulu acelor'a, se se tiparesca in pagine corespundietorie cu ambele specii de litere adeca cu latine si chiriliane, unde scrisoria chiriliana va servi de o camdata si spre inlesnirea testului cu ortografi'a latina.

Comisiunea filologica crede cmmca densa cu acestu modu a corespunsu si dorentiei In. c. r. Ministeriu.

Cu aceste siedinti'a s'a inchieatu la 2 ore dupa amiedi.

Siedinti'a V. d'in 6 Octombreg 1860. Inceputulu la 9 1/2 ore demaneti'a de facia a fostu DDni Dr. Vasiciu. Timoteiu Cipariu. Ioanu Popasu. Georgie Baritiu. Andreiu Muresianu. Ioann Negrutiu. Antoniu Vestemianu. Ioanu Puscariu. Germanu Codru.

Cetinduse mai antaiu protocolulu siedintiei precedente partea lui strinsu filologica s'a aprobatu intru totu cuprinsulu lui.

La ordinea dilei a fostu: Dnulu Dr. Paulu Vasiciu c. r. Consiliariu d. instr. publ. binevoi a comanicá comisiunei urmatoriele adrese privitorie la regularea ortografiei cu litere latine si anume:

Dela ordinariatulu greco-resaritenu dein Sibiu cu datu 26 Septem. a. c. N-relu 809. —

Del'a alu Blasiului 28 Septem. N-relu 799

Dela alu Gherlei 2 Octom. N-relu 1574.

Apoi provocá pre Comisiune, cá in legamente cu celelalte ale sale desbateri filologice, care au precursu se iae opiniunile respectiveloru ordinariate in cea mai de aproape consideratiune.

Comisiunea luandu acele adrese dupa ordinea dateloru loru la o mai de aproape consideratiune, inbinandu cu aceste si provocarea particularia a Escelentiei Sale D-nului Episcopu gr.-resaritenu Andreiu Bar. de Schagun'a dein ²³11 Sept. a. c. alaturandu totu cuprinsulu loru la rezultatulu de pana acum alu discusiuniloru sale afia cu o

viia placere cumca opiniunile manifestate in susu atensele adrese in partea loru cea mai mare suntu de acordu cu opiniunile Comisiunei filologice care, in catu aceliasi aru cuprende si oresicare opiniuni diferitorie, de ale comisiunei, acest'a se semle con-strensa a dechiará preste totu cumca incatu acelea nu s'aru putea combiná cu principiile adoptate de comisiune, ea nu se pote intru nimicu abate dela decisiunile sale respicate in cele cinci siedintie cuprense in acestu protocolu.

Tocma pentru acest'a inse si pentruca de a-cum inainte diversitatea opiniunilor privitorie la unu regulatu desvoltamentu la cultur'a si inainta-rea limbei romane se se pota seau impacá, seau delaturá prein oresicare autoritate recunoseuta, co-misiunea se folosese de ocasiune spre a rugá pre In. Gubernu alu Maiestátei Sale c. r. apostolice, cá Inaltu acelasi se binevoiesca a concede roma-niloru formarea unei societate literaria, a carei chia-mare se fia nu numai cultur'a preste totu a limbei romane, ci si specialminte elaborarea unui di-ctiunariu etimologicu catu se pote mai completu cum si a mai multoru carti scolastice, seau si supune=rea celoru compuse pana acum si aceloru cate se voru compune de catra altii, in viitoriu la recen-siune scientifica, se fia adeca In. c. r. guverniiu incredintiatu, cumca o asemenea generosa invoentia

dein partea sa, va fi in stare de a dá unu nou nutrementu la acea lealitate si la acelu devotamentu, catra Pré'nalt'a Casa domnitoria austriaca, de care si de altmintrea romanulu a fostu pururea insulfletitu.

Cu acestea siedinti'a s'a inchiatu la 2 óre d'amédi.

Siedinti'a VI. d'in 7 Octom. 1860. Inceputulu la 11 óre demaneti'a de facia a fostu DDni Dr. Vasiciu, Timoteiu Cipariu cá presiedinte. Ioanu Popasu Georgie Baritiu. Ioann Negrutiú. Andreiu Muresianu. Ioanu Puscariu. Antoniu Vestemianu. Germanu Codru.

Citinduse protocolulu siedintiei trecute s'a aprobatu intru totu cuprinsulu seu.

La ordinea dfilei au fostu: Proiectulu comitivei ce este a se subscrie de catra comisiune pre langa substernerea protocolulu siedintiei.

Proiectulu compusu de catra unulu dein Secretari se cetesce, se aproba si se da spre purisare.

Cu acestea protocolulu s'a inchiatu si s'a scrisu, er' siedintiele s'au terminatu.

Sibiu 7 Octom. 1860. Comisiunea filologica romana.

Timoteiu Cipariu m. p. presiedinte. Ioanu Popasu. Ioanu Fekete (a. Negrutiú.) Georgie Baritiu Secretaru. Antoniu Westemeanu m. p. Ioanu din Codru. Andreiu Muresianu. Ioane Puscariu, cá Secretariu.